

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

katedra geografie

Miloslav ŠERÝ

**Osídlení pohraničí severní Moravy a Slezska po
2. světové válce obyvatelstvem
Valašskokloboucka**

diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Václav TOUŠEK, CSc.
Olomouc 2008

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracoval sám pod vedením Doc. RNDr. Václava TOUŠKA, CSc. a také, že jsem veškerou použitou literaturu, prameny a zdroje uvedl v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 28. 4. 2008

.....

podpis autora

Na tomto místě bych rád poděkoval Doc. RNDr. Václavu TOUŠKOVÍ, CSc. za jeho cenné rady a ochotu pomoci během zpracování této práce. Dále bych rád poděkoval všem svým blízkým, především pak rodičům, za podporu a trpělivost.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2006/07

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

student

Miloslav ŠERÝ

obor

Název

Název práce:

**Osídlení pohraničí severní Moravy a Slezska po 2. světové válce
obyvatelstvem Valašskokloboucka**

**Settlement of northern Moravia and Silesia borderland after the World War II by the
population of the Valašskokloboucko region**

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je zhodnotit roli obyvatel Valašskokloboucka při osídlování pohraničí na severní Moravě po 2. světové válce, a to zejména v oblastech Šternbersko, Šumpersko, Rýmařovsko, Bruntálsko a Jesenícko

Struktura práce:

1. Úvod obsahující mj. formulaci dílčích cílů a prověřovaných hypotéz diplomové práce
2. Přehled literatury k řešenému problému
3. Popis zdrojových dat a zvolené metodiky
4. Vyhodnocení poznatků získaných v okresních archívech a ve Státním archivu v Praze
5. Vyhodnocení poznatků z řízených rozhovorů ve vybraných obcích zdrojové oblasti migrantů
6. Formulace hlavních závěrů
7. Shrnutí (v angličtině)

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

1. Rešerše literatury k řešenému problému – 30.9.2007
2. Získávání podkladů v okresních archivech a realizace terénního šetření – 31.1.2008
3. Získání podkladů ve Státním archivu v Praze – 29.2.2008

Rozsah grafických prací: kartogramy prezentující výsledky výzkumu

Rozsah průvodní zprávy: 50 až 80 stran textu včetně tabulek + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

Odborné články a studie věnující se problematice osídlování pohraničí – Slezák, Čapka, Spurný, Štoll a Blažek.

Vedoucí diplomové práce: Doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Datum zadání diplomové práce: 30.10.2006

Termín odevzdání diplomové práce: 28.4.2008

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

OBSAH

Úvod	8
Popis zdrojových dat a zvolené metodiky	11
Vyhodnocení poznatků získaných v okresních archivech	12
Vyhodnocení poznatků z řízených rozhovorů	16
Přehled literatury k řešenému problému	17
Problematika chápání Valašskokloboucka	18
Vymezení zdrojového regionu	21
Vymezení pohraničí severní Moravy a Slezska	23
Struktura osídlenců dle ekonomické aktivity	25
Fáze odchodu do pohraničí	27
Věková struktura osídlenců z Valašskokloboucka	30
Odchod do pohraničí podle obcí	31
Bohuslavice	31
Brumov	34
Bylnice	37
Drnovice	39
Francova Lhota	40
Haluzice	41
Horní Lideč	42
Jestřabí	43
Křekov	45
Lačnov	46
Lidečko	48
Lipina	50
Lipová	50
Mirošov	52
Návojná	53
Nedašov	55
Nedašova Lhota	59
Popov	60
Poteč	61
Pulčín	63

Smolina	65
Střelná	67
Štítná nad Vláří	67
Študlov	69
Tichov	70
Valašská Senice	71
Valašské Klobouky	71
Valašské Příkazy	73
Vlachovice	74
Vlachova Lhota	77
Vrbětice	78
Vysoké Pole	79
Migrační směry	80
Závěr	82
Summary	84
Použitá literatura a prameny	85
Seznam příloh	89

Úvod

Je tomu šedesát tři let od chvíle, kdy byly české země osvobozeny od největších útrap v jejich historii. Konec 2. světové války však nepřinesl Československu pouze obrovskou úlevu zapříčiněnou koncem německé okupace. Osvobozená republika byla okamžitě postavena před nové problémy a úkoly, které bylo nutné okamžitě řešit.

K segmentům těchto problémů se řadily i dva procesy nemající v národních dějinách obdoby. Jednalo se o vysídlení německého etnika z českého pohraničí plus souběžné a následné osídlení uvolněného životního prostoru českým obyvatelstvem. Tyto dva akty se přirozeně musely dotknout i jedné z nejhudších oblastí republiky, Valašska, konkrétněji regionu Valašskokloboucka.

Případ první, vystěhování německého etnika, hraje v dějinách Valašskokloboucka úlohu spíše marginální. Valašskokloboucko bylo vždy oblastí téměř čistě českou s minimem německého obyvatelstva a taktéž s minimem populace, která se hlásila k jiným než českým a německým národnostem. Tvrzení o určité národnostní homogenitě Valašskokloboucka může dokumentovat např. sčítání obyvatel v roce 1930,¹ prezentované níže v kapitole Vymezení zdrojového regionu.

Poválečný odsun německých obyvatel Valašskokloboucka tak postihl jen minimální počet zdejších občanů, nehledě k tomu, že se hodně Němců odsunu vyhnulo útekem ještě před příchodem frontové linie, jak o tom svědčí např. poválečné dokumenty obce Bylnice.² Proto smutný osud německé části obyvatel zůstává ve stínu druhého migračního procesu, který zasáhl na Valašskokloboucko daleko citlivěji. Jednalo se o osídlování pohraničí Československa, kde se uvolnilo obrovské množství bytů, domků, podniků, hospodářství atd. po německém obyvatelstvu zbaveném českého občanství.

Valašskokloboucko se odjakživa řadilo k nejhudším regionům českých zemí, často stálo zcela mimo pozornost zájmu centrálních institucí. Malou atraktivitu regionu měla na svědomí jeho marginální poloha spolu se složitými životními podmínkami, které zde panovaly.³

Malou atraktivitu dokumentuje například průběh, jakým byla oblast Valašskokloboucka osídlována. Prvotní středověký osídlovací proces⁴ oblasti jihovýchodní Moravy měl těsnou vazbu na říční síť a rozvoj dopravní sítě, které tvořily kostru zdejšího osídlování. V této souvislosti se často uvádí důležitost obchodní cesty spojující oblast horního Pováží

¹ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek VIII. Str. 182 - 209.

² SOkA Zlín, f. MNV Bylnice, inv. č. 255 Dotazník o plánovitém zlepšení poválečných poměrů, k. 49.

³ Peřínka, F., V.: Vlastivěda moravská. Okres Valašskokloboucký. Brno 1905. Str. 1-13.

⁴ Kohoutek, J.: Hrady jihovýchodní Moravy. Str. 7.

s Uherskobrodskem. Kolem této tzv. uherské cesty se formovala první sídla jako například Slavičín a Brumov, kde je k roku 1255 bezpečně doložen zeměpanský hrad podkreslující strategický význam Vlárského průsmyku. Hrad byl podmiňující pro rozvoj relativně husté sítě vesnic v nejbližším okolí.

První výrazná kolonizační vlna zasáhla oblast ve 13. století.⁵ Do počátku 14. století se díky ní zformovala základní sídelní struktura regionu. Vznikla síť městeček (Valašské Klobouky, Brumov), vesnic (Drnovice, Nedašova Lhota, Vysoké Pole...) a manských sídel (Vlachovice). Zároveň byl položen základ církevní správě.

I přes raný průběh osídlení se oblast nepodařilo dostatečně osídlit. Proto jsme opět svědky staronového sociálně-ekonomického jevu, kolonizace. Počátek historici datují do poloviny šestnáctého věku, ke gradaci pak došlo na počátku století sedmnáctého. Během této kolonizace jsou osidlovány (typický příklad disperzního osídlení) výše položené oblasti regionu. Noví kolonizátoři se věnují specifické formě hospodaření: chovají ovce, kozy a obdělávají kopanice. Tento druh hospodaření je charakteristický zejména pro oblasti rumunského Valašska odkud se i rekrutovala část kolonizátorů. Proto poslední proběhnuvší kolonizace východní hranice Moravy získává přídomek Valašská.⁶

Svým životním stylem, ekonomickou činností i kulturou vtiskli noví osídlenci krajině specifickou tvář a naučili se vyrovnat s těžkými životními podmínkami. I přes schopnosti Valachů vypořádat se s žitím ve zdejších podhorských a horských oblastech se kvalita života dopředu téměř neposouvala. I v první polovině dvacátého století Valašsko stále platilo za nejchudší oblast. Navíc válka oblast zatlačila ještě hlouběji do recese.

Vzhledem k nastíněným okolnostem se nikdo nemůže divit poválečným událostem. Obyvatelstvu Valašskokloboucka se naskytla lákavá vidina nového, komfortnějšího života. Po vydání prezidentských dekretů⁷ dostala možnost odchodu z regionu zcela konkrétní podobu. V tomto kontextu se jeví jako zásadní Dekret presidenta republiky č.12/1945 Sb. ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Tento dekret spolu s dalšími, z nichž nejdůležitější jsou dekret č. 5 a dekret č. 108, legitimizoval a právně ukotvil možnost stát se národním správcem nebo získat v pohraničí dům a půdu.

O tom, jak velký zájem zúčastnit se osidlovacího procesu s vidinou kvalitnějšího života panoval mezi obyvatelstvem Valašskokloboucka, se částečně přesvědčíme v statistických

⁵ Tamtéž. Str. 9.

⁶ Peřinka, F., V. Str. 88.

⁷ Jech, K. – Kaplan, J. (ed.): Dekrety presidenta republiky 1940-1945. Str. 56-79.

pramenech.⁸ Z politického okresu Uherský Brod složeného ze tří soudních okresů Uherský Brod, Bojkovice a Valašské Klobouky se do pohraničí vystěhovalo celkově 14 774 lidí.

Co se absolutního počtu osídlenců týká, zaujímá okres Uherský Brod druhé místo mezi všemi zdrojovými moravskými okresy, když největším počtem obyvatel (17 475) osidlovacímu procesu přispěl okres Místek.⁹

V rámci okresu Uherský Brod se nejvíce migrantů rekrutovalo z tzv. Horňácka (národopisná a kulturní oblast Moravského Slovácka ležící na úpatí Bílých Karpat) a valašské části okresu, jiným slovy řečeno z území přibližně se kryjícího se správním územím soudního okresu Valašské Klobouky.

I přes fakt, kdy tyto jmenované regiony dodávaly poválečnému osídlování značnou část svých obyvatel, se autor k velkému překvapení v podstatě nesetkal s žádnou zainteresovanou literaturou. V podstatě lze konstatovat, že kromě minima studií (autor měl možnost seznámit se s dvěma) zaměřených navíc širším způsobem na celé Valašsko či Horňácko, se těmto konkrétním zdrojovým regionům poválečného osídlování nevěnuje vůbec nikdo! Autor této práce nemůže stoprocentně konstatovat, že v případě ostatních zdrojových oblastí je situace shodná, protože se s jejich problematikou detailně neseznamoval, nicméně podle vypátrané literatury zaměřené na poválečné osídlování pohraničí, je situace okolo prací věnujících se zdrojovým regionům stejně neradostná jako v případě Valašskokloboucka. A to je určitě škoda.

V tomto světle se tedy jeví práce jako první svého druhu. To na jednu stranu může autora těšit. Jistým způsobem originalita tématu umožňuje vnést více světla do hektického období poválečných let regionu Valašskokloboucka, v jehož průběhu došlo k událostem majícím jasný vliv i v současnosti. Autora také může těšit projevený zájem o téma u lidí (zejména starších ročníků), s nimiž měl autor možnost řešit zpracovávanou problematiku. Asi se není ani čemu divit. Odchod lidí do pohraničí se dotkl takřka všech obyvatel Valašskokloboucka. Odcházel rodinní příslušníci, sousedé, přátelé. Toto platí hlavně pro komunity malých obcí, kterých je mezi obcemi řešené oblasti většina. Tato skutečnost vzbuzuje naději, že text této práce se nestane pouze předmětem zájmu vedoucího a oponenta diplomové práce, ale i skupiny lidí, kterým nejsou lhostejné události odehrávající se na území, ve kterém žijí.

Každá věc má i druhou stránku mince. V našem případě je to díky absenci jakéhokoliv předchozího zájmu o problematiku velká až neúměrná náročnost zpracování. Ta vzniká neexistencí odborné literatury v kombinaci se skutečností, že se zkoumá region zdrojový

⁸ Soupisy obyvatelstva v Československu v letech 1946 a 1947. Str. 534-535.

⁹ Tamtéž.

odkud migrační proudy směřovaly takřka do všech oblastí pohraničí severní Moravy a Slezska. Rozhodně také nemůžeme zapomínat na pohraničí jižní Moravy, kde našla nový domov také početná skupina lidí z Valašskokloboucka. Celkově se zde z okresu Uherský Brod přestěhovalo po válce 5 199 osídlenců.¹⁰

Práce se však vztahuje „pouze“ na region severní Moravy a Slezska. Nastalá situace nutí při zpracování tématu využívat pramenů uložených hned v několika archivech nacházejících se v různých částech Moravy. Časová dostupnost archivů, stejně jako náročnost studia a následného zpracování kvant archivních dokumentů učinili práci při tvorbě této práce daleko namáhavější, než autor předpokládal.

Díky tomu občas ztrácel autor další chuť do práce. Přesto se nakonec motivace pro zpracování tématu ukázala silnější a umožnila následné sepsání práce. Posouzení její kvality závisí na jiných. Autor však může s čistým svědomím prohlásit, že pracoval poctivě s vědomím možnosti vlastního porozumění poválečnému vývoji regionu Valašskokloboucka, v němž měl autor před zpracováním práce řadu mezer.

Hlavním cílem této diplomové práce je zhodnotit roli obyvatel Valašskokloboucka při osídlování pohraničí na severní Moravě a ve Slezsku po 2. světové válce a to zejména v oblastech Bruntálska, Jesenicka, Rýmařovska, Šternberska a Šumperska.

Dílní cíle této práce spočívají ve vymezení zdrojového regionu Valašskokloboucka, ve vymezení pohraničí severní Moravy a Slezska a v analýze migračních procesů jednotlivých obcí zdrojového regionu. Dále je pozornost věnována sociální struktuře osídlenců, jejich majetkovým poměrům, časovému období, v kterém do pohraničí odcházeli a taktéž složení osídlenců podle věku.

Popis zdrojových dat a zvolené metodiky

Cesta zvolená k vypracování zadané diplomové práce je tvořena třemi nezávislými a vzájemně se doplňujícími metodami. První metodou bylo studium odborné literatury zabývající se problematikou poválečného osídlování pohraničí. Druhou – orálně historickou - se stalo vedení rozhovorů, které byly pořizeny s vybranými pamětníky, a třetí byla založena na studiu úředních dokumentů a sekundárních pramenů v jednotlivých archivech a jejich následné analýze.

Odborné literatuře je věnována samostatná kapitola. Studium odborné literatury bylo první činností během zpracování tématu diplomové práce. Odborná literatura komplexně řeší

¹⁰ Tamtéž.

osídlování pohraničí v celorepublikovém měřítku. Pomáhá pochopit samotný proces, jeho příčiny, průběh a důsledky. Literatura zaměřená na určité regiony, v drtivé většině ty osídlované, se zaměřuje na problematiku konkrétních oblastí. Díky tomu pomáhá rozpoznat regionální specifika procesu.

Rozhovory s narátory opět rozebrané v samostatné kapitole zajistily informace v převážné většině o zdrojovém regionu. Sloužily jako vstup do zpracování osídlovacího procesu ve vztahu k Valašskokloboucku, často byly odrazovým můstkem pro další shromažďování informací a dat. Jedna výpověď přímého účastníka osídlení vyústila k poznání praktických stránek procesu. Některé výpovědi pamětníků podaly vyčerpávající množství informací zachycující akt přesídlení obyvatel určité obce kompletním způsobem. Paměť je však věci pomíjivou a nelze na ni v plné míře spoléhat, proto bylo nutné opřít práci o studium dokumentů.

Studium a analýza dokumentů uložených v celkově osmi archivech sloužili k přesnému určení migračních směrů osídlenců, k počtu osídlenců, době osídlení pohraničí, sociální struktuře osídlenců, věkové struktuře, fluktuaci atd. Sekundární prameny (především kroniky obcí) umožnily někdy poznat faktory, které dokumenty neposkytují jako např. příčiny odchodu osídlenců, spíše však představovaly doplňkový materiál obohacující práci.

Samotné řešení diplomové práce pak proběhlo sběrem, komparací, doplňováním a analýzou získaných informací těmito třemi zmíněnými způsoby.

Text diplomové práce byl sepsán v programu Microsoft Word. Tabulky uvedené v textu byly vypracované pomocí programu Microsoft Excel. Kartogramy prezentované v přílohách byly vytvořeny jednak v programu ArcView a jednak neskenovány z odborné literatury. Podstatná část archívních dokumentů, do níž se řadí i dokumenty uvedené v příloze, byla nafocena digitálním fotoaparátem a nachází se v soukromém archivu autora.

Vyhodnocení poznatků získaných v okresních archivech

Během zpracování zadaného tématu bylo využito služeb celkově osmi Státních okresních archivů (dále jen SOkA). Přínos materiálů uložených v těchto institucích se pokusí autor charakterizovat individuálně po jednotlivých archivech. Z důvodu rozmanitosti archiválií, jejich rozdílnému charakteru, stavu zpracování, případně přístupnosti konkrétních fondů nelze hodnocení archivů generalizovat.

První kroky autora této diplomové práce směřovaly do SOkA Zlín. Zde jsou uloženy materiály Okresního národního výboru (dále jen ONV) Valašské Klobouky z let 1949 až

1960, kdy ONV fungoval. Zásadní jsou dokumenty inventáře Osídlování pohraničí. Dokumenty se týkají směny nemovitého majetku osídlenců, kteří, pokud nějaké vlastnily, museli je nabídnout jako jakýsi protiúčet pobožce Oblastní úřadovny Fondu národní obnovy Olomouc v Uherském Brodě. Dělo se tak zcela v intencích prezidentského dekretu č. 28/45 Sb.¹¹ V dokumentech je tím pádem zmapována ta část osídlenců, kteří před migrací do pohraničí vlastnili nějaké nemovitosti. Lze studovat migrační směry, sociální postavení migrantů, s tím související majetkové poměry před odchodem do pohraničí a termíny odchodů do pohraničí. Vzhledem k vedení agendy hluboko do 50. let je možné v některých případech identifikovat návraty migrantů. Cenné jsou dokumenty poukazující na různé spekulace a finty osídlenců snažících se o zachování majetku ponechaného v původní obci ve svém vlastnictví. Zřídka se objevovaly informace o početnosti rodin, téměř vůbec o jejich věkové skladbě.

Tyto dokumenty jsou uloženy na Klečůvce¹² a ne v SOKA Uherské Hradiště z následujícího důvodu. V roce 1949, kdy vznikl samostatný okres Valašské Klobouky, byla převedena agenda týkající se směny nemovitostí z Uherského Brodu na ONV Valašské Klobouky. Valašské Klobouky následně po roce 1960, kdy byl okres Valašské Klobouky zrušen, administrativně spadaly pod okres Zlín.

V některých případech vydaly svá tajemství fondy jednotlivých Místních národních výborů (dále jen MNV). Ty vznikaly na základě prezidentského dekretu¹³ z 4. 12. 1944 nejprve jako revoluční, posléze svou činnost rozvíjely na základě Košického vládního programu. Ústavně byly ošetřeny dvakrát. Nejprve v roce 1949, poté v roce 1960. Jako základní jednotka státní správy fungovaly až do roku 1990. V případě organizovaně vedeného odchodu osídlenců do pohraničí nacházel autor ve fondech MNV těchto obcí seznamy osídlenců, odkud lze čerpat informace o velikostech osídleneckých rodin, jejich sociálním statutu, majetkovém vlastnictví, v některých případech o věkovém složení, době odchodu atd. Zřídka se však dozvídáme informaci nejdůležitější a to směr migrace. Seznamy se týkají pouze obcí Brumov, Bylnice, Křekov, Štítná nad Vláří,¹⁴ Mirošov a Valašské Klobouky. V případě zbylých obcí nacházíme občas nanejvýš jen minimum zmínek v zásadě o majetkových poměrech migrantů.

Fondy jednotlivých MNV dále díky různým zprávám např. vojenským posádkám nebo vyplňovaným statistickým dotazníkům pomohly zjistit počty obyvatel obcí zdrojového regionu v polovině roku 1945. Věrohodnost dat je občas diskutabilní. Vyskytují se čísla

¹¹ Jech, K. – Kaplan, J. Str. 331-334.

¹² Místní část Zlína, kde se archiv nachází.

¹³ Jech, K. – Kaplan, J. Str. 197-202.

¹⁴ Zde spíše zapříčiněno masovostí procesu.

podezřele zaokrouhlená nebo vzájemně si v rámci více dokumentů neodpovídající. Problémem je i časová nejednotnost dokumentů.

Téměř všechny řešené obce měly vedenou obecní kroniku. Tento sekundární pramen šlo využít v devíti případech, kdy se kronikář věnuje odchodu osídlenců. Kvalita zpracování tematiky je různá. Od konstatování, že „z obce odešli do pohraničí následující občané,“¹⁵ až po rozsáhlé zápisy podchycující migrační směry, počty migrantů, jejich sociální statut a fluktuaci. Studium školních kronik se nestalo přínosným.

Informace o devíti obcích zdrojového regionu musel autor hledat v dokumentech SOkA Vsetín. Zmíněných devět obcí bylo po roce 1960 administrativně přiřazeno okresu Vsetín. Proto i zmíněná dislokace dokumentů ve vsetínském archivu. V případě Francovy Lhoty a Valašských Příkaz jsou k dispozici mimořádné prameny a to podrobné seznamy uchazečů osídlení. U obcí Horní Lideč a Lidečko nalézáme dokumenty odhalující majetkové poměry části migrantů, stejně tak jako migrační směry těchto osídlenců. Kroniky jsou použitelné v případě Horní Lidče, Lidečka, Pulčínu, Študlova a Valašských Příkaz. Jejich kvalita se dá charakterizovat obdobně jako u „kolegyň“ uložených na Klečůvce.

Archiv v Novém Jičíně nabídl autorovi poměrně kvalitně zpracované kroniky obcí Bílov, Děrné a Tošovice. Kronika obce Ženklaava se o osídlení obce nezmiňuje. Rozšířit informace se zdařilo v případě obcí Bílov a Ženklaava. Fondy MNV těchto obcí obsahují některé dokumenty zachycující přidělování nemovitostí a také seznamy občanů z konce 50. let umožňující zjistit, zda příchozí osídlenci v obcích zůstaly. Fondy MNV Děrné a Tošovice jsou nepřístupné. Autor je díky ochotě pracovníků archivu mohl prostudovat, nicméně jejich velká mezerovitost a neuspořádání způsobili jejich nulový přínos.

SOkA Opava poskytl fond ONV Opava. Zde se v různých typech dokumentů nachází zprávy o pobytu osídlenců z Valašskokloboucka v pohraničí. Zprávy mají vztah k majetkovým záležitostem, praktickým stránkám osidlovacího procesu, ale i k chování osídlenců. Lze se dočíst o opilství, rvačkách či komplikacích během zakládání JZD. Dalšími důležitými prameny se ukázaly fondy MNV obcí Bratříkovice, Bohdanovice a Jakartovice, stejně jako kroniky těchto obcí. Tyto prameny podchycují počty migrantů, přidělovanou půdu a hlavně případnou fluktuaci migrantů.

Olomoucký archiv uchovává dokumenty ONV Šternberk z let 1949-1960. Studovat lze zejména nejrůznější hlášení dokumentující situaci v osidlovaných obcích. Z tohoto pohledu jsou zajímavá hlášení o negativním a dokonce kriminálním jednání některých osídlenců

¹⁵ SOkA Zlín, f. MNV Popov, inv. č. 1 Pamětní kniha obce Popov. Str. 93.

z Valašskokloboucka. Pro potřeby diplomové práce byly důležité fondy MNV obcí Dalov, Jívová a již neexistující Velké Střelné. Badatel se z nich dozvídá o sociální struktuře migrantů, o přidělech půdy, o národní správě významných hospodářství nebo živností v případě nezemědělského osídlování. Důležité jsou různé úřední knihy, kde lze mimo jiné dopátrat, zda osídlenci v obcích trvale zůstávali. Kroniky těchto obcí nejsou zpracovány. Fondy MNV některých obcí z části osídlených migranty z Valašskokloboucka jsou nepřístupné (např. Mladějovice).

Šumperský archiv obsahuje velmi kvalitně dochovaný fond Osídlovací komise Ministerstva zemědělství Šumperk. Je tvořen přídělovými elaboráty osídlenců rozříděných dle jednotlivých obcí. Přídělové elaboráty nejsou dochovány beze zbytku kompletně, přesto podávají ucelený obraz o příchozích osídlencích. Dá se z nich vystopovat počet členů rodin, doba příchodu, zkušenosti přídělce se zemědělským hospodařením, sociální statut, půdní vlastnictví před příchodem a získané, občas věkové složení rodin atd. Je jen a jen škoda, že se tento druh pramene nevyskytl v ostatních archivech pramenně pokrývající cílovou oblast. Cenné informace o organizaci osídlování lidí z Valašskokloboucka uchovává fond ONV Šumperk. Podstatné informace zejména v souvislosti s fluktuací či setrváním osídlenců nebo s přidělováním konfiskovaného majetku se nachází ve fondech MNV osídlovaných obcí, z nichž většina správně náležela soudnímu okresu Vízmbek. V archivu jsou také uloženy některé odborné publikace věnující se problému osídlování regionu, které nejsou nikde jinde k dispozici.

SOKA Bruntál, ovšem se sídlem v Krnově, má zpřístupněny pouze fondy MNV obcí Vajglov, Skály a Rešov. Ty poskytují obligátní informace uváděné výše u fondů MNV obcí. Fondy dalších osmi obcí, do kterých se přestěhovali osídlenci z Valašskokloboucka, nejsou zpřístupněny. Tento fakt hodně zkomplikoval, lépe řečeno znemožnil komplexně zmapovat migraci osídlenců na Rýmařovsko.

SOKA Jeseník (snad) obsahuje tematicky zainteresované materiály ve fondech MNV osídlovaných obcí. Z těchto fondů je však většina nepřístupná nebo přístupná pouze částečně (Supíkovce, Skorošice, atd.), případně vůbec jako například v případě fondu Místní správní komise¹⁶ posléze MNV obce Velká Kraš. Je velké štěstí, že se podařilo zajistit kvalitní pramenná základna ještě ve zdrojovém regionu, jinak by se stalo zpracování osídlení obcí Jesenicka velmi problematickou záležitostí.

¹⁶ Dále jen MSK.

Vyhodnocení poznatků z řízených rozhovorů

Kontaktovat pamětníky poválečného období se podařilo autorovi v devíti případech. Rozhovory vedené s respondenty poskytly autorovi informace různé míry kvality i kvantity. Tato skutečnost se odvíjela od různých paměťových schopností respondentů, stejně jako od jejich rozdílné ochoty spolupracovat.

Možnost dotazovat narátory byla limitována omezeným počtem kontaktů na potenciální pamětníky žijící v obcích regionu. Konečný počet respondentů je výsledkem zabezpečení kontaktů na ně přes osoby známé autorovi práce, které zpravidla mají s respondentem příbuzenský vztah, případně výsledkem zprostředkování kontaktů přes pamětníky z obce Drnovice.

Díky této praxi se autorovi povedlo vést rozhovory s pamětníky v sedmi obcích severozápadní a západní části zdrojového regionu. K této části Valašskokloboucka má autor osobní vztah, kontaktování pamětníků nebylo až tak velkým problémem. Kontakty ve zbylých dvou obcích nacházejících se v jižní části zdrojové oblasti zprostředkoval Bc. Petr Fojtík.

V případě zbylých obcí, kde autor nesehnal kontakt na pamětníka výše popsaným způsobem, se autor této práce snažil o získání poznatků případně kontaktů na pamětníky oslovením jednotlivých obecních úřadů. Projevila se však naprostá neochota ke spolupráci ze strany pracovníků obecních úřadů. Dotazy zůstaly nezodpovězeny, telefonáty nevyslyšeny, proto tyto pokusy skončily absolutním fiaskem. Nepodařilo se získat ani jednoho respondenta.

Jak zhodnotit výpovědi respondentů? Obecně lze konstatovat, že se ve všech případech více, či méně podařilo sestavit výčet osídlenců z dané obce. Jestliže respondenti byli schopní identifikovat rodiny osídlenců, pak počet členů těchto rodin se stával větším oříškem. V některých případech dotazovaný nebyl schopen odpovědět, v některých případech zněly odpovědi nejistě, proto bylo nutné častokrát odpovědi pamětníka konfrontovat s archivním pramenem, který chybějící údaj doplnil případně opravil.

Ještě obtížnější se ukázala lokalizace migračních směrů osídlenců. Ve dvou případech se lokalizace omezila na lakonické konstatování „někde na severní Moravu.“ V ostatních sedmi případech získal autor minimálně informace, o které mohl opřít svou další práci.

Poměrně jistí si byli dotazovaní v odpovědích týkajících se sociálního postavení osídlenců. Jednoznačně dokázali rozlišit rolníky, dělníky, živnostníky atd. Stejná jistota v odpovědích byla rozpoznána u problematiky fluktuace osídlenců.

Jedna nevinně položená otázka týkající se návratnosti osídlenců měla za následek získání kontaktu na člověka, který jako dítě s rodiči na pět let osídlil obec Velká Kraš na Vidnavsku.

Následný dvoufázový rozhovor vedený s tímto narátorem obohatil informace pramenů a odborné literatury o postřehy a názory přímého účastníka dění.

Jako možný motiv odchodu do pohraničí uváděli respondenti přiděly půdy, jejichž rozsah byl daleko větší než v případě půdy vlastněné před osídlením. Jako další motiv byla uváděna možnost získat kvalitnější dům, obdržet byt a možnost získat velmi výhodné subvence k jejich pořízení.

Metoda dotazování respondentů se osvědčila v případě malých obcí, kde byly vzájemné vazby mezi obyvatelstvem daleko těsnější. Dotazovaným lidem z tohoto druhu obcí nedělalo zodpovězení otázek takové problémy jako lidem z obcí velikostně větších. Důvod je pochopitelný.

Autor práce se domnívá, že zpracování problematiky nelze postavit na metodě dotazování respondentů. K vyjmenovaným komplikacím, s kterými musíme počítat, se přidává ještě jedna, dá se říci hlavní. Musíme totiž počítat se značným časovým odstupem mezi řešeným procesem a pokusem o jeho zpracování. Tato diference může určité vzpomínky zkreslit, udělat je nepřesnými. Proto je nutností opřít práci o studium archivních pramenů. Svědectví pamětníků by mělo především sloužit jako zdroj informací, které problém „demokratizují,“ vnášejí do něj nové úhly pohledu nebo nás seznamují s detaily, v pramenech a odborné literatuře skrytými.

Přehled literatury k řešenému problému

Literatury zabývající se poválečným osídlováním pohraničí Československa a jeho nejrůznějšími aspekty je nepřehledné množství. Nemá cenu vyjmenovávat všechna díla. Uvedena budou pouze ta, s kterými autor pracoval a která považuje za vrchol tvorby mezi produkcí zaměřenou na daný problém. Poněkud složitější je situace okolo literatury zaměřené na konkrétní oblast. Existuje v omezeném množství, ale po vynaložení určitého úsilí je možné vypátrat a použít literární produkci zaměřenou však výhradně na osídlované regiony.

Z publikací řešících osídlení pohraničí obecně v rámci celého Československa je třeba uvést především tvorbu Slezáka, která se zaměřuje na zemědělské osídlování pohraničí. Autor je také členem kolektivu, jenž má na svědomí dosud nejkomplexnější zpracování poválečného osídlování pohraničí. Dílo pracovníků brněnské Pedagogické fakulty Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce podává ucelený pohled na celý proces a je považováno za nejlepší práci věnující se tématu osídlení.

Autor diplomové práce měl v rukou i řadu ostatních monografií teoretického charakteru. Žádná se podle jeho názoru nerovnalá kvalitou ani rozsahem zmíněné práci, proto ani nejsou až na několik výjimek (Kastner, Kaplan) uvedeny v seznamu literatury.

Literatura týkající se zdrojového regionu prakticky neexistuje. Vypátráno bylo jen několik málo článků. O osídlovaném území migranty z Valašskokloboucka vypovídají zejména články v časopisech vydávaných archivy (šumperský, opavský) nebo muzei (Časopis Slezského zemského muzea). V těchto institucích je občas k nalezení zpracovaná diplomová práce vhodná pro řešení našeho tématu. Kromě časopisecké produkce jsou v malém počtu k dispozici monografie zaměřené na osídlované regiony. Mezi nimi vynikají práce Káni mapující oblasti Jesenicka, Opavska, Rýmařovska a Bruntálska. Těmto regionům a osídlování jejich prostoru se věnují i některé práce geografické.

Zajímavé příspěvky jsou obsaženy ve sbornících z různých konferencí. K nejzajímavějším patří Etnické procesy v nově osídlených oblastech na Moravě nebo sborník O nejnovějších dějinách střední a severní Moravy 1938 – 1960 pořádaný olomouckými historiky. Najdeme v nich příspěvky zaměřené regionálně a také příspěvky věnující se určitému konkrétnímu problému spjatému s osídlováním.

K charakteristikám obcí ať už zdrojových nebo osídlovaných byly použity historicko-geografické práce. Velmi kvalitně jsou uspořádány Historické místopisy, hodnotná je i např. práce Zemka. Z tištěných statistických pramenů bylo možno použít dílo Zprávy Státního úřadu statistického rep. Československé anebo Soupisy obyvatelstva v Československu v letech 1946 a 1947.

Průběh osídlovacího aktu mapuje periodikum Osídlování vydávané Osídlovacím úřadem v letech 1946-1950. Bohužel se v něm nachází minimum materiálu využitelného pro zpracovávané téma. Naše pravda je název periodika zlínské KSČ, v kterém se vyskytují zprávy o osídlování vztahované na zdrojový region.

Problematika chápání Valašskokloboucka

Jedním z prvních kroků při sestavování této práce bylo vymezení regionu Valašskokloboucka. Jinými slovy řečeno, pokusit se zahrnout jednotlivé obce do oblasti Valašskokloboucka v jeden celek, či region, chceme-li, tak aby vytvořily jakousi zdrojovou oblast, ze které bude tato diplomová práce vycházet.

Ač se může vymezení regionu Valašskokloboucka na první pohled zdát snadným úkolem, realita je poněkud odlišná. Region jde pojmout mnoha způsoby. Stačilo se otázat několika lidí

přímo spjatými s Valašskými Klobouky nebo nejbližším okolím.¹⁷ V podstatě se dá konstatovat, že každý respondent chápal vymezení regionu pomocí obcí do něj náležících jinak. Pojetí Valašskokloboucka se pohybovalo od chápání oblasti jako města Valašské Klobouky a několika okolních obcí, přes širší vymezení zahrnující i ne bezprostředně vzdálené obce, až po územně široce vnímané vymezení oblasti někdy i rozsáhlejší než území jižního Valašska.

Dalším nositelem informací o tom, jak lze chápat ono Valašskokloboucko se autorovi původně jevila i média a to hlavně ta, která mají k regionu blízký vztah. K překvapení autora se ale ani v regionálním tisku ani na internetových regionálních portálech žádná snaha o vymezení regionu neobjevila. Výjimkou se stalo pouze periodikum Jiskra Valašskoklobouckého okresu¹⁸ vycházející v letech 1951 až 1955 a dál do roku 1960 pod názvem Jiskra. Noviny informovaly o dění v politickém okrese Valašské Klobouky, s kterým Valašskokloboucko v podstatě ztotožňovaly. Tato regionalizace se autorovi ale nejví příliš vhodná. Pod okres Valašské Klobouky ustavený mezi roky 1949 – 1960 spadalo 49 obcí, rozloha okresu dosáhla 465,5 km.² Dalo by se polemizovat o celkové spádovosti regionu zejména ve vztahu k několika obcím (Horní Lhota, Šanov, atd.), také historická kontinuita regionu je poněkud diskutabilní.

Nezbylo tedy nic jiného, než sáhnout po odborné literatuře. Ovšem ani zde se v podstatě neřeší, jak vlastně chápat Valašskokloboucko. Etnograficky zaměřené publikace se soustřeďují ve všech případech pouze na vymezování moravského Valašska jako celku.¹⁹ Vlastivědně orientovaná literatura v podstatě vymezení regionu neřeší. Dokonce ani ve výborném časopise Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka vydávaném Valašskoklobouckou muzejní společností se nedopátráme žádného pojetí Valašskokloboucka.

Jediné vodítko nabízí pouze historicko geografická literatura. Publikace tohoto typu jako například práce Zemka²⁰ ztotožňují Valašskokloboucko se soudním okresem Valašské Klobouky, který existoval jako administrativní celek do roku 1949. S názorem Zemkovým si dovoluje souhlasit i autor této diplomové práce. Důvodů vidí hned několik. Vedle zřejmé historické kontinuity a jasného povědomí lidí žijících v obcích soudního okresu Valašské Klobouky o příslušnosti k Valašskokloboucku, to je skutečnost, že celý správní systém

¹⁷ Neformální dotazování autora se známými i neznámými lidmi ve Valašských Kloboukách.

¹⁸ SOkA Zlín, Jiskra valašskoklobouckého okresu, 1949, roč. 1, č. 1. Str. 2.

¹⁹ Štika, J.: Moravské Valašsko. Str. 44-66.

²⁰ Zemek. M.: Historický místopis Valašskokloboucka. Str. 5-7.

soudních okresů jako prvních instancí veřejné správy je celou řadou geografů²¹ chápán jako velmi zdařilá geografická regionalizace. V neposlední řadě soudní okresy byly platnou správní jednotkou v době, kdy se proces osídlení pohraničí odehrával nejintenzivněji a do pohraničí odcházely největší masy lidí.

Na základě zmíněného se autor této práce rozhodl stanovit si Valašskoklobouckem soudní okres Valašské Klobouky, který bude považován za zdrojový region osídlenců odcházejících do pohraničí. Existence soudního okresu přirozeně procházela vývojem, který se autor pokusí stručně nastínit.

Do role správního, hospodářského a náboženského centra se Valašské Klobouky propracovávaly již v období středověku. Svědčí o tom snaha moravského markraběte Jana Jindřicha, který v roce 1356 pověřuje klobouckého rychtáře Ješka novou lokací. Ješek zakládá osadu Nové Klobouky. Ta je budována na kopci jižně od Starých Klobouk, které trpěly častým rozvodňováním místního potoka, v jehož údolí se osada rozkládala. Povodně ovšem byly spíše záminkou k lokaci. Hlavním důvodem byla markraběcí snaha vybudovat výše uvedené centrum oblasti. „*Nový Klobúk*“²² okamžitě získává práva města Hradiště, což v praxi znamená právo trhu a hrdelní právo.

Byl tedy položen základ pro to, aby se Valašské Klobouky postupem doby staly centrem regionu. Formování centra podporují postupně udělovaná další práva. V roce 1510 se jedná o právo na clo a právo konat již třetí jarmark.²³ Hlavním faktorem, díky kterému se Valašské Klobouky postupným vývojem staly přirozeným centrem oblasti, bylo soudnictví.

Jak je psáno výše, získaly Valašské Klobouky hrdelní právo již v roce 1356. Později v průběhu 16. století bylo běžné, že poddaní z okolí Brumova i Brumova samotného nalézají právo běžně ve Valašských Kloboukách. Navíc byly počátkem 18. století zrušeny soudy v Brumově a Slavičíně, jejichž obyvatelé nyní spadovali do Valašských Klobouk. V roce 1753 ponechává dekret Marie Terezie soudnictví pouze v královských městech a města s dlouholetou hrdelní tradicí se v roce 1850 stávají správními centry soudních okresů.²⁴ Valašské Klobouky nebyly výjimkou.

Revoluční rok 1948 s sebou přináší mimo jiné zrušení patrimoniální správy. Od 1. 1. 1850 vstupuje v platnost reforma, která přenáší veřejnou správu na stát. Základem se stává onen soudní okres.²⁵ Valašské Klobouky jakožto soudní okres, který spravuje 43 obcí, spolu se

²¹ Např. přednáška doc. Szczyrby zabývající se správním vývojem České republiky. Soukromý archiv autora.

²² Odehnal, P.: Z příběhů města Valašské Klobouky. Str. 6-7.

²³ Tamtéž. Str. 12-13.

²⁴ Kocích, M.: Vývoj veřejné správy. Str. 35.

²⁵ Tamtéž. Str. 43-45.

soudními okresy Vizovice (od roku 1868 spadají Vizovice pod okresní hejtmanství Holešov) a Uherský Brod utvářejí okres politický (okresní hejtmanství) Uherský Brod. Tento pak náleží kraji olomouckému. Zavedená dvojkolejnost okresů je však zrušena už v roce 1955. Dochází ke sloučení politických a soudních okresů. Vznikají tzv. smíšené okresy.²⁶ Tím se stávají i Valašské Klobouky a jsou zařazeny pod kraj uherskohradištský. Za dalších pět let dochází ke zrušení krajských úřadů, jejichž kompetence jsou rozděleny mezi okresy a místodržitelství.

Dlouhodobý charakter má reforma správy z roku 1868. Smíšené okresy se absolutně neosvědčily, proto dochází k opětovnému zavedení politických a soudních okresů. Soudní okres Valašské Klobouky náleží pod okresní hejtmanství uherskobrodské a spravuje opět 43 obcí. Tento model správy funguje s menšími změnami až do roku 1949.²⁷

Roku 1870 jsou obce Hostětín, Petrůvka, Pítín a Šanov převedeny ze soudního okresu Valašské Klobouky pod soudní okres Uherský Brod. V roce 1903 je odloučena Lužná k soudnímu okresu Vsetín. V roce 1905 je ustanoven nový soudní okres Bojkovice, pod nějž přechází obce Rokytnice a Rudimov. Poslední změna se váže na rok 1923, kdy jsou ze soudního okresu Valašské Klobouky do soudního okresu Bojkovice začleněny obce Divnice, Hrádek, Nevšová a Slavičín – Mladotice.²⁸ Soudní okres Valašské Klobouky ve finální podobě tvořilo celkem 32 obcí (viz níže).

Vymezení zdrojového regionu

Zkoumané území vymezené správním obvodem soudního okresu Valašské Klobouky je situováno v jihovýchodní části regionu Valašska. Na jihu a jihovýchodě sousedila zkoumaná oblast Valašskokloboucka se správním územím soudního okresu Bojkovice, taktéž náležícímu politickému okresu Uherský Brod. Na západě a severozápadě sousedilo správní území soudního okresu Valašské Klobouky se správním územím soudního okresu Vizovice od roku 1935 náležícího politickému okresu Zlín (před tím politický okres Holešov). Konečně na severu hraničí Valašskokloboucko se správním územím soudního okresu Vsetín (tentýž politický okres). Na východě bylo území soudního okresu Valašské Klobouky vymezeno hranicí se Slovenskem.²⁹

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek VIII. Str. 111-113.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Zemek, M. Str. 2-3.

Celková plocha soudního okresu Valašské Klobouky činila 37 097 ha (370,97 km²). Land use byl následující: celých 54,4 % plochy tvořila půda zemědělská, z které 60,2 % byla půda orná. Na lesy pak připadalo 36,1 % rozlohy.³⁰

V polovině roku 1945 zde žilo celkem 27 452 obyvatel.³¹ Hustota zalidnění potom vychází 74 obyv./ km². Sídlní systém Valašskokloboucka měl typicky venkovskou podobu.³² Na území soudního okresu se nacházelo, jak už jsme uvedli výše, 32 obcí. Jmenovitě to byly Valašské Klobouky a dále Bohuslavice, Brumov, Bylnice (zahrnující osady Sv. Štěpán a Sv. Sidonie), Drnovice, Francova Lhota, Haluzice, Horní Lideč, Jestřabí, Křekov, Lačnov, Lidečko, Lipina, Lipová, Mirošov, Návojná, Nedašov, Nedašova Lhota, Popov, Poteč, Pulčín, Smolina, Střelná, Štítná nad Vlárí, Študlov, Tichov, Valašská Senice, Valašské Příkazy, Vlachova Lhota, Vlachovice, Vrbětice a Vysoké Pole. Statut města náležel pouze administrativnímu centru Valašským Kloboukám. Míra urbanizace byla rovna pouhým 9,8 %. Dvě obce měly statut městyse. Jednalo se o Brumov a Vlachovice. Nejseverněji leží obec Valašská Senice. Nezápadněji je situovaná obec Lipová, nejjižnější obcí je Štítná nad Vlárí a konečně nejvíce na východ se nachází opět obec Valašská Senice.

Obyvatelstvo obcí soudního okresu Valašské Klobouky bylo, co se týče národnosti, jasně homogenní.³³ V roce 1930 žilo ve správním obvodu soudního okresu 24 341 obyvatel. Z tohoto počtu se jich 24 091 hlásilo k české národnosti. Němců se přihlásilo na Valašskokloboucku 68. K jiné než české a německé národnosti se zařadilo 39 obyvatel. Valašskokloboucko lze tedy považovat za oblast čistě českou, což zvyšovalo jeho potenciál zdrojového regionu pro poválečné osidlování pohraničí. Zbývá dodat, že s koncem války klesl počet příslušníků německé národnosti na Valašskokloboucku prakticky na nulu.

Tab. 1: Velikostní struktura obcí s. o. Valašské Klobouky polovině roku 1945

Počet obyvatel	Počet obcí	Podíl populace [%] na celkové populaci s. o. Valašské Klobouky	Průměrná populace obce
0 – 199	3	1,9	171
200 – 499	8	10,8	371
500 – 999	12	29,8	682
1000 – 1999	7	37,4	1 468
2000 a více	2	20,1	2 793

Prameny: SOkA Zlín, Různá hlášení místních národních výborů; SOkA Vsetín, Různá hlášení místních národních výborů. Vlastní zpracování.

³⁰ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Str. 117.

³¹ SOkA Zlín, Různá hlášení místních národních výborů; SOkA Vsetín, Různá hlášení místních národních výborů. Vlastní zpracování.

³² Tu si v podstatě zachovalo i správní území dnešní ORP Valašské Klobouky.

³³ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Str. 113.

V otázce náboženství lze Valašskokloboucko opět považovat za homogenní region. Oblast Valašskokloboucka byla vždy považována za baštu katolicismu. V roce 1930 se ke katolickému vyznání hlásilo celých 98,6 % populace. Na druhém místě je následovala evangelická konfese s 0,5 % populace obcí soudního okresu Valašské Klobouky.³⁴

Charakterizovat obyvatelstvo Valašskokloboucka podle odvětví ekonomické aktivity se jeví jako problém. Citovaná publikace³⁵ totiž zvolila metodiku, kdy příslušnost k povolání stanovuje z celkového počtu populace a nikoliv z množiny ekonomicky aktivních obyvatel. Do odvětví ekonomické aktivity spadají nejen ekonomicky aktivní jednotlivci, ale i ti neaktivní, kteří byli rozlišeni podle toho, v jakém odvětví byla zaměstnána hlava rodiny.

Na základě tohoto východiska pak roku 1930 v zemědělství pracovalo plných 60 % obyvatel. V průmyslu bylo zaměstnáno 22 % obyvatel.³⁶ Ovšem je nasnadě podotknout, že v 30. letech došlo k téměř dvojnásobnému nárůstu příslušníků sekundární sféry hospodářství ve srovnání s rokem 1920. Příčinou byla stavba železnice spojující Bylnici s Horní Lidčí následovaná stavbou trati vedoucí z Horní Lidče do Lysé pod Makytou. Budování dopravních komunikací absorbovalo spoustu pracovníků. Po skončení stavby se počet lidí zaměstnaných v sekundární sféře hospodářství snížil na stav přibližně stejný jako v roce 1920.³⁷ V terciární sféře pracovalo 18 % populace Valašskokloboucka.

Vymezení pohraničí severní Moravy a Slezska

Jestliže jsme uvedli, že vymezení zdrojového regionu Valašskokloboucka je úkolem složitým, pak v případě vymezení pohraničí platí formulace dvojnásob. Na pohraničí českých zemí existuje mnoho názorů, způsobů chápání, stejně jako metod jeho vymezení. Problémem se zabývaly instituce správní i statistické. Geografové se s historiky často přou, jestli je pohraničí pojmem historickým nebo geografickým.³⁸ V této části textu se autor pokusí vymežit pohraničí pro potřeby diplomové práce. Řada lidí s výsledkem nemusí souhlasit, ani autor jej nepovažuje za „ideál.“ Pro kontext práce se mu však jeví jako optimální.

Nejnovější vymezování pohraničí mají na svědomí geografové. Jejich progresivní distančně kartografická metoda je zcela jistě vhodným prostředkem k vytyčení pohraničí.³⁹

³⁴ Tamtéž. Str. 114.

³⁵ Tamtéž. Str. 115.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Wicherek, J.: K politickému vývoji Valašskokloboucka v letech 1949-1960. In.: Gottwaldovsko od minulosti do současnosti. Zlín 1986. Str. 107-108.

³⁸ Kastner, Q.: osídlování českého pohraničí od května 1945. Str. 15-40.

³⁹ Jeřábek, M.: české pohraničí. Str. 59-66.

Pro naše potřeby je ale těžko aplikovatelnou záležitostí. Navíc se v historickém kontextu k tématu příliš nehodí. Podívejme se raději do minulosti, jak se vyvíjelo chápání pohraničí.

Musíme si uvědomit, že na pohraničí nahlíželo rozdílně české i německé etnikum žijící společně v českých zemích. I přes rozdílnost chápání pohraničí měly oba pohledy společné východisko. Tím byl etnický princip. V českých zemích žijící Němci se označovali jako tzv. sudetští. Termín Sudety byl původně oronymem označujícím pás pohoří na česko – polské hranici. Německé etnikum jej začalo ztotožňovat s pohraničním územím, kde tvořilo téměř 90 % populace, od počátku 20. století v rámci demonstrování jakési svébytnosti. Masově se označení rozšiřuje až se vznikem samostatného Československa. O tom, že spíše než pohraničí českých zemí, jsou Sudety v podání německých obyvatel zde žijících chápány jako výspa němectví nebo „jako východisko k uplatňování národnostních požadavků“,⁴⁰ svědčí dva faktory. Prvním jsou snahy o připojení Sudet k Rakousku bezprostředně po vzniku Československé republiky nebo destabilizační tendence ve 30. letech a těsné vazby na hitlerovské Německo. Druhým faktorem je pak pojetí Sudet, kdy nebyla respektována historická hranice, což se týká zejména Sudetenlandu.⁴¹

České úřady chápaly pohraničí také dle etnického klíče. V roce 1936 byl realizován pokus o vytyčení pohraničí.⁴² Pohraniční pásmo, tehdejší oficiální termín, bylo stanoveno z celkově 77 správních okresů. To znamená, že se jednalo o něco hrubší vymezení zahrnující i regiony, kde německá populace byla v menšině (Novojičínsko, Opavsko, Břeclavsko a jiné).

Odlíšné představy měl Hitler, který preferoval, a posléze také prosadil, vytvoření „strategických hranic“⁴³ Německa s Československem. Tento model pohraničí byl tvořen původně pěti pásmy, k nimž si Hitler vymohl ještě přidání pásma šestého. Na jeho základě pak připadly Říši i oblasti s německou menšinou, nebo dokonce čistě české obce.

Po skončení druhé světové války se problematika pohraničí opět stala aktuální v souvislosti s odsunem Němců a realizací osídlení. Osídlovací úřad byl pověřen vypracováním pojmu pohraničí.⁴⁴ Vznikly tři varianty navržené Státním úřadem statistickým. První varianta vymezovala pohraničí podle „hitlerovských hranic“ z roku 1938. Druhá varianta vymezovala území podle soudních okresů. Konečně třetí varianta určila pohraničí podle politických okresů přimykajících se k hranici. Tato třetí, nejvelkoryseji pojatá varianta byla nakonec prosazena. Vítězné vymezení bylo tvořeno z 65 okresů tvořících celek. Díky

⁴⁰ Čapka, F. a kol.: Nové osídlení pohraničí. Str. 11.

⁴¹ Jedná se o jednu ze čtyř sudetských provincií. Dalšími byly Detschböhmen, Böhmerwaldgau a Deutsch süd-mähren.

⁴² Slezák, L.: Zemědělské osídlování českých zemí. Str. 15.

⁴³ Čapka, F. a kol. Str. 13.

⁴⁴ Tamtéž. Str. 22-23.

uchopení pohraničí pomocí politických okresů bylo výsledné vymezení ještě o 499 km² větší než území okupované v roce 1938.

Podle takto stanoveného pohraničí se řídil osídlovací proces. Oficiálně se pohraničí českých zemí (což byl také oficiální název) mohlo označovat také jako „území určené k osídlení.“⁴⁵ Pohraničí severní Moravy a Slezska bylo potom tvořeno následujícími politickými okresy: Bílovec, Bruntál, Český Těšín, Fryštát, Frývaldov, Hlučín, Krnov, Moravský Beroun, Nový Jičín, Opava, Rýmařov, Šternberk a Šumperk. S takto chápaným vymezením pracuje tato diplomová práce.

Tab. 2: Anektované okresy severní Moravy a Slezska.

Okresy severní Moravy a Slezska obsazené v říjnu 1938				
Kompletně		Částečně		
Okres	Počet obsazených obcí	Okres	Počet obsazených obcí	Celkový počet obcí
Bílovec	36	Český Těšín	52	55
Bruntál	45	Frýdek	4 + úseky 3 obcí	42
Fryštát	31	Místek	úseky 2 obcí	33
Hlučín	31	Nový Jičín	54 + úseky 5 obcí	69
Frývaldov	40	Olomouc – venkov	7 + úseky 5 obcí	78
Krnov	65	Šternberk	61 + úseky 7 obcí	72
Moravský Beroun	39			
Opava	107			
Rýmařov	39			
Šumperk	72			

Pramen: Čapka, F.: Nové osídlení pohraničí. Str. 14-16. Vlastní zpracování.

Struktura osídlenců dle ekonomické aktivity

Důležitou charakteristikou je struktura osídlenců podle jejich ekonomické aktivity. Odchodem lidí do pohraničí ztrácel zdrojový region pracovní sílu, která se stěhovala do pohraničí, kde měla nahradit díry na trhu práce po odsouvaných Němcích. Evidentně se to týkalo zejména pohraničí severní Moravy a Slezska. Proto je nutné podívat se, jakých profesí byli osídlenci nebo lépe řečeno, v jaké sféře národního hospodářství pracovali.

Pro tyto účely se autor rozhodl vybrat pět obcí zastupujících jednotlivé velikostní kategorie obcí. Konfrontace všech dvaatřiceti obcí zdrojového regionu by byla časově nesmírně náročná a hraničila by s masochismem. Navíc struktura migrantů se v rámci jednotlivých obcí radikálně nelišila, proto zvolených pět obcí představuje vhodný vzorek. Ten obsahuje městys Brumov a obce Bylnici, Jestřábí, Křekov a Valašské Příkazy.

⁴⁵ Tamtéž.

Do vzorku bylo zařazeno celkově 257 rodin osídlenců z řešených pěti obcí. Již na první pohled je jasná převaha dělnictva. Ve čtyřech obcích tvoří dělníci, kteří jsou složeni z dělníků i zemědělských dělníků, nadpoloviční většinu mezi osídleneckými rodinami. V případě Valašských Příkaz tvoří rovnou polovinu.

Tab. 3: Struktura migrantů vybraných obcí dle odvětví ekonomiky, v němž byli zaměstnáni.

Migranti vybraných obcí podle druhu ekonomické aktivity							
Obec	Velikostní kategorie	Počet rodin	Z toho [%]				
			rolnické	malorolnické	dělnické	domkaři	pachtýři, deputátníci
Brumov	1000-2000	92	6,5	13	69,6	3,3	7,3
Bylnice	2000 a víc	105	19,5	5,2	62,3	6,5	6,5
Jestřabí	500-999	34	20,6	0	79,4	0	0
Křekov	200-499	8	0	12	88	0	0
Valašské Příkazy	0-199	18 ⁴⁶	0	33,3	50	11,7	0

Prameny: SOKA Zlín, f. MNV Brumov; MNV Bylnice; MNV Křekov; ONV Valašské Klobouky 1949-1960; Soukromá matrika obce Jestřabí; SOKA Vsetín, f. MNV Valašské Příkazy. Vlastní zpracování.

Největší podíl tvoří dělnické rodiny v obci Křekov, kde představovaly sedm z osmi rodin, jenž se po válce přestěhovaly do pohraničí. Není náhodou, že dělnické rodiny z Křekova směřovaly na Rýmařovsko a Frývaldovsko, kde migrovaly také dělnické rodiny z Jestřabí, v menší míře pak z Brumova a Bylnice, odkud hlavní migrační proudy směřovaly na Vížmbersko. V okrese Frývaldov v roce 1945 představovalo 3 357 Němců 85 % zaměstnanců průmyslových závodů. Podobné poměry najdeme i u okresu Rýmařov.⁴⁷

Proto bylo nezbytně nutné nahradit postupně odsouvané německé dělníky kvalifikovanou silou z vnitrozemí. Jinak hrozilo přesunutí výroby některých závodů do nově industrializovaných regionů Slovenska, což se někdy stávalo.⁴⁸ Proto mířily kroky dělnických rodin, které v roce 1945 „nestihly“ osídlit pohraničí jižní Moravy právě do zmíněných míst.

Rolnické rodiny nebo rodiny rolnických synů, kteří měli k odchodu do pohraničí často větší motivaci než jejich otcové, protože zpravidla nevlastnili žádnou půdu, byly druhé nejpočetnější ve třech případech, ve dvou případech se na druhém místě umístily rodiny malorolnické. Ty se od rolnických rodin odlišovaly menším půdním vlastnictvím a jejich členové se často neživilí pouze samostatným hospodařením. Mohli pracovat za mzdu v regionu nebo za prací (zemědělskou) migrovat, jak bylo v případě Valašskokloboucka běžné. Rolnické a malorolnické rodiny se snažily osídlit tradiční zemědělské regiony pohraničí jižní Moravy, ve stejné míře je však nacházíme i na Vížmbersku, případně

⁴⁶ V tomto případě se jedná o uchazeče, ne všichni museli nutně osídlit.

⁴⁷ Káňa, O.: Historické proměny pohraničí. Str. 66-68.

⁴⁸ Tamtéž. Str. 68-70.

Vidnavsku. Nejvyšší podíl rolníků nacházíme u obce Jestřabí. I když je to způsobeno s největší pravděpodobností nerozlišováním mezi rolníkem a malorolníkem. Nulový podíl rolnických rodin najdeme u dvou obcí.

Druhou nejméně početnou skupinou byli domkaři. Tito vlastníci malých domků s minimální případně žádnou výměrou půdy, se živili občasnou námezdní prací. Ta měla charakter živnostenský nebo zemědělský. Jednalo se o lidi chudé. Jejich podíl na osídleneckých rodinách zpravidla nepřekračoval desetiprocentní hranici. Po příchodu do pohraničí se uplatňovali jednak v zemědělství, jednak v průmyslu.

Nejméně početnou a zároveň nejchudší skupinu představovali pachtýři nebo deputátníci. Pachtýři byli lidé, kteří měli pronajatu malou výměru půdy, na níž hospodařili. Zároveň si přivydělávali námezdnými pracemi v zemědělství. V případě deputátníků se jedná o chudé zemědělce pracující nikoliv za mzdu, ale za naturální požitky. Tyto rodiny najdeme ve všech osídlovaných oblastech pohraničí severní Moravy a Slezska.

O terciárním a kvaternárním sektoru hospodářství se snad nemá cenu ani zmiňovat. Podíl osob zaměstnaných v těchto odvětvích hospodářství byl mizivý. Tvrzení mohou doložit například materiály fondu ONV Valašské Klobouky, kde vyjma několika maloobchodníků a učitelů jiné osídlenec zaměstnané v těchto odvětvích hospodářství hledáme marně.⁴⁹

Zobecněně si můžeme dovolit tvrdit, že největší podíl mezi osídlenci z Valašskokloboucka měli dělníci. V uvedených případech byl jejich podíl vždy minimálně poloviční. V případě ostatních obcí zdrojového regionu se podíly dělníků mezi osídlenci zcela jistě o mnoho nelišily. Zbytek osídlenců představovali lidé nacházející obživu v zemědělství nebo lesním hospodářství. Mezi touto sortou převládali rolníci a malorolníci. Podíl lidí zaměstnaných v terciární sféře hospodářství byl v podstatě nulový.

Fáze odchodu do pohraničí

Poválečné osídlování pohraničí nebyl proces jednorázový, probíhal po určitou dobu. Většina odborných publikací se shoduje, že o osídlování pohraničí můžeme mluvit do roku 1950, kdy se situace v osídlovaných územích relativně stabilizovala.⁵⁰ Do tohoto zmíněného roku přišlo do pohraničí největší množství lidí. Průběh 50. let je charakteristický částečnou fluktuací osídlenců, kterou však máme možnost pozorovat i v letech předchozích, a tzv.

⁴⁹ SOKA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949-1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí.

⁵⁰ Např. Školl, J. Str. 11.

doosídlováním málo atraktivních regionů,⁵¹ kdy se počet migrantů směřujících do pohraničí ani zdaleka nerovná množství osídlenců z poválečných let.

Řada autorů chápe osídlování v původním významu pouze do roku 1948. Únorové uchopení moci komunisty pak jako událost, po níž má původní idea osídlování pohraničí ztrácet smysl. Autoři argumentují hlavními očekáváními spojenými s osídlováním v rovině národnostní, politické, ekonomické nebo demografické, které po únoru 1948 přestávají ztrácet původní slova smysl.⁵²

Takovéto pojetí posloupnosti celého procesu je následně dimenzováno do tří základních etap.⁵³ První se datuje od dubna do října roku 1945. Druhou etapu osídlování vymezují měsíc říjen roku 1945 a léto následujícího roku. Třetí etapa probíhá od léta 1946 až podzimu roku 1947. Každá z etap byla svým způsobem specifická a měla rozdílné úkoly a rozdílný průběh.

První z etap⁵⁴ proběhla nejživelněji. Do pohraničí přišlo nejvíc migrantů. Typickým jevem bylo zabírání nejlepších parcel a domů. Charakteristická je i národní správa významných hospodářských objektů. Prvními národními správci se stali lidé přeživší dobu okupace v zabraném pohraničí a přirozeně si vybírali nejatraktivnější objekty. Tito byli následováni migranty přicházejícími z nejbližšího okolí okupovaného pohraničí. Geografická blízkost tedy v této fázi hrála klíčovou roli. Na konci první etapy do pohraničí pronikli i osídlenci z vnitrozemských okresů. Mezi nimi nacházíme i osídlence z Valašskokloboucka. Jako příklady lze uvést rodiny z Nedašova osídlující Dalov, dále 9 rodin migrantů z Lipové dostávající do národní správy důležité hospodářské jednotky v Jívové anebo první část Vlachovských migrantů do Velké Kraše.

Poloha Valašskokloboucka byla hlavní příčinou toho, že se v této první fázi osídlení dostalo do pohraničí poměrně malé množství osídlenců ve srovnání s následující druhou etapou. Otázkou zůstává, jak první etapa probíhala v případě pohraničí jižní Moravy, které řada osídlenců z Valašskokloboucka „infiltrovala“ právě v průběhu roku 1945.

Během této fáze byly osídlovány hlavně regiony bezprostředně sousedící z protektorátní hranicí (Šternbersko, Šumperk).⁵⁵ I když je tato fáze osídlování typická chaotičností, podle počtu migrantů pocházejících z jedné zdrojové obce osídlujících stejnou obec v pohraničí se zdá, že lidé z Valašskokloboucka osídlovali poměrně organizovaně. Tito osídlenci, kteří přišli do pohraničí, museli být velmi aktivní a cílevědomí. Hnala je vidina lepší budoucnosti.

⁵¹ Káňa, O. Str. 31.

⁵² Čapka, F. a kol. Str. 49.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž. Str. 50-59.

⁵⁵ Slezák. Str. 77.

Přirozeně se mezi nimi našly i existence vidící v příchodu do pohraničí snadnou možnost se obohatit.

Druhá fáze osídlení již probíhala centrálně řízena. Během ní zamířilo do pohraničí z Valašskokloboucka nejvíce osídlenců. Přicházeli organizovaným způsobem často ve velkých skupinách jako např. osídlenci z Brumova do Vízemberku, ale ve velkém množství pořád i na „vlastní pěst.“ Organizovanost procesu osídlení umožnilo jeho právní ukotvení prezidentskými dekrety č. 12/45 Sb. a č. 28/45 Sb.⁵⁶ Podstatným psychologickým faktorem byly také výsledky Postupimské konference potvrzující odsun Němců z Československa.

V ideálním případě byli uchazeči o osídlení v domovské obci zaevidováni, jejich přihlášky poslány na Zemský národní výbor v Brně⁵⁷ posléze i jeho expozituru v Ostravě, kde měli být uchazeči rozdělováni do jednotlivých regionů pohraničí. Realita však byla mnohdy jiná, alespoň v případě Valašskokloboucka. Důkazem budiž seznamy žadatelů o osídlení zachované u jednotlivých obcí zdrojového regionu pouze v několika případech.⁵⁸ Na přetrvávající živelnosti se shodovali i zpovídání narátoři. O problémech v organizaci osídlování výmluvně hovoří i následující skutečnost. Při řazení uchazečů do pohraničí se řídicí orgány snažily přesouvat je do co nejméně vzdálených regionů nebo regionů s podobným charakterem reliéfu, podobnými pedologickými či klimatickými vlastnostmi.⁵⁹

Byla představa, že pohraničí severní Moravy a Slezska bude direktivně osídlováno migranty ze severnější části Moravy. Vytčení severní a jižní části představovala pomyslná osa tvořená spojnici měst Uherský Brod, Uherské Hradiště, Vyškov, Tišnov a Nové Město na Moravě.⁶⁰ Migranti z Valašskokloboucka tedy podle tohoto pojetí měli odcházet do regionů severní Moravy a Slezska. Realita byla často opačná a i v průběhu druhé etapy byl znatelný velký zájem o atraktivní oblast Mikulovska, kde stále pronikali migranti z Valašskokloboucka. Dělo se tak spíše individuálně, kdežto do severomoravského pohraničí odcházejí osídlenci zpravidla skupinově (Lačnovští migranti do Václavova, Pulčínští do Bukovic a Velkých Losin atd.).⁶¹

V poslední etapě odešel do pohraničí nejmenší počet obyvatel z Valašskokloboucka, což byl celorepublikový jev. V tuto dobu byly osídlovány nejuvzdálenější nebo nejméně atraktivní regiony, které se nedařilo osídlovat v předcházejících etapách.⁶² Počet migrantů byl dokonce

⁵⁶ Tamtéž. Str. 81.

⁵⁷ Bráno v kontextu Moravy.

⁵⁸ Např. Brumov, Francova Lhota, Mirošov.

⁵⁹ Čapka, F. a kol. Str. 61.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ SOKA Šumperk, Osídlovací komise MZ Šumperk, přidělové elaboráty (zmíněné obce).

⁶² Čapka, F. a kol. Str. 71-73.

nižší než počet osídlenců – fluktuantů, kteří pobyt v pohraničí z jakéhokoliv důvodu nezvládli a vrátili se zpět domů. Migranti z Valašskokloboucka osídlovali během této etapy spíše individuálně, důležitou funkci představovaly rodinné vazby na osídlence z předchozích dvou etap. U těchto pozdních osídlenců z Valašskokloboucka vnímáme často epizodické setrvání v pohraničí. Mohou za to téměř jistě poměry, do kterých tito osídlenci přicházeli. „Zrno bylo přebráno od smetí,“ které na ně zbylo. Neuspokojené představy pak způsobovaly následnou fluktuaci.

Po konci této etapy byly vypátrány pokračující migrační procesy z Valašskokloboucka do pohraničí. Jednalo se spíše o soukromé než skupinové počínání, které se odehrávalo ve velmi malém měřítku. Počátkem 50. let odchody do pohraničí v případě Valašskokloboucka v podstatě mizí a objevují se sporadicky. Důležitými jsou opět rodinné vazby a charakteristická je obrovská fluktuace.⁶³

Věková struktura osídlenců z Valašskokloboucka

Tato kapitola se zaměřuje na věkové složení osídlenců. Jeho stručná analýza umožní rozpoznat, jaké věkové kategorie populace odcházely do pohraničí. Díky tomu rozpoznáme pracovní potenciál, o který Valašskokloboucko přicházelo.

Migranti byli roztrženi do tří skupin. První skupina byla složena z obyvatel předproduktivního věku (0-14 let), druhou skupinu představovali lidé produktivního věku (15-59) a třetí skupina byla tvořena populací poproduktivní (60 a více let).⁶⁴ Věkovou skladbu migrantů dokumentuje tabulka, v níž je uvedena reprezentativní skupina migrantů z vybraných pěti obcí.

Tab. 4: Věková skladba osídlenců z vybraných obcí Valašskokloboucka

Obec	Věková kategorie [%]		
	0-14	15-59	60 a více
Brumov	35	60	5
Drnovice	40	54	6
Haluzice	43	57	0
Francova Lhota	38	57	5
Vlachova Lhota	32	63	5

Pramen: SOkA Zlín, fondy dotyčných MNV, SOkA Vsetín, fond MNV Francova Lhota, ústní podání narátorů pana Gbelce a pana Nováka. Vlastní zpracování.

Osídlenci z Valašskokloboucka byli z více než poloviny produktivního věku, což vyplývá i z tabulky. Fakt je zapříčiněn vysokým podílem mladých lidí, kteří překročili práh 15 let.

⁶³ Např. SOkA Šumperk, f. MNV Sobotín, inv. č. 37 Kniha policejních přihlášek.

⁶⁴ Hranice 60 let zvolena autorem. Podle nové metodiky již neplatí, byla používána v minulosti. Bohužel se autorovi nepodařilo zjistit zda i ve zkoumaném období.

Nejčastěji se jednalo o mladé manžele zatím bezdětné nebo s jedním či dvěma dětmi. Dále pozorujeme odchody mladých lidí často několika sourozenců najednou. Nejčastěji se jednalo buď o rolnické děti bez vlastního půdního vlastnictví nebo o mladé dělníky. K nadpolovičnímu podílu produktivní složky migrantů přispívají také odchody početných, několika generačních rodin, v kterých důchodci a děti byli minoritou.

Právě z těchto rodin se nejvíce rekrutovali lidé poproduktivního věku. Jen ve výjimečných případech odcházeli do pohraničí lidé důchodového věku sami nebo s manželem či manželkou. Asi není příliš překvapivé zjištění, že se podíl poproduktivní složky osídlenců pohyboval kolem pouhých 5 %.

Mezi 30 až 40 % se pohyboval podíl předproduktivní části osídlenců. Poměrně vysoké číslo bylo způsobeno vysokým počtem dětí v osídleneckých rodinách. Autor se několikrát setkal s rodinou tvořenou rodiči a devíti dětmi.⁶⁵ Tato složka osídlenců samozřejmě neodcházela do pohraničí z vlastní vůle, musela se přizpůsobit potřebám rodičů.

Jednoznačné převládání produktivní a předproduktivní složky obyvatel mezi osídlenci způsobovalo ztrátu části pracovní a potencionální pracovní síly Valašskokloboucka. Produktivní složka osídlenců se snažila vyřešit neutěšenou situaci na trhu práce Valašskokloboucka. V pohraničí nacházela práci v sektorech zemědělství a průmyslu, kde se postupem času uplatňovala i předproduktivní složka osídlenců. Dočasná ztráta populace byla na Valašskokloboucku relativně rychle kompenzována vysokou porodností, méně potom návratem některých osídlenců.

Odchod do pohraničí podle obcí

Tato část práce je zaměřena na analýzu migračních procesů jednotlivých obcí soudního okresu Valašské Klobouky. Měla by umožnit rozpoznat jakým způsobem se jednotlivé obce zdrojového regionu podílely na poválečném osídlování pohraničí. Bohužel nebylo možno část obcí zpracovat komplexně, některé dokonce téměř vůbec. Příčinou je nekvalitní nebo chybějící pramenný základ.

Bohuslavice nad Vlárí

Bohuslavice nad Vlárí⁶⁶ (dále jen Bohuslavice) se nachází přibližně 8 km jihozápadně od Valašských Klobouk v nadmořské výšce 338 m n. m. Obcí protéká řeka Vlára. Rozloha obce je 681 ha. Obec Bohuslavice byla středně velkou obcí čistě českého rázu. Při sčítání obyvatel

⁶⁵ Např. SOKA Olomouc, f. MNV Dalov, inv. č. 39 Domovní seznam, karton 3.

⁶⁶ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 185.

v roce 1930 byl mezi 520 obyvateli Bohuslavic zjištěn pouze jeden občan německé národnosti.

Migrace zdejších obyvatel do pohraničí byla zpracována na základě informací pamětníků. Těmi byli rodiče paní Maňasové – obecní kronikářky, kteří sepsali jmenovitý seznam osídlenců.⁶⁷ Seznam však obsahoval pouze jména rodin případně jednotlivců, kteří po válce odešli do pohraničí. Jen k některým rodinám byl připojen i migrační směr, nicméně i přes tuto torzovitost v údajích o osídlovaných obcích bylo možno seznam použít jako vodítko k dalšímu pátrání (doslova).

Další poznatky přinesla obecní kronika.⁶⁸ Zde je poválečný odchod místního obyvatelstva zpracován poměrně obsírně. Uveden je počet migrantů, hlavní migrační směry, sociální statuty osídleneckých rodin a také osídlenci, kteří se navrátili zpět do obce. Díky kronice dostalo zpracování osídlovacího příspěvku Bohuslavic konkrétnějších kontur. Lze konstatovat, že co se týká kvality a kvantity informací o poválečném osídlování, zaujímá bohuslavská kronika mezi ostatními zkoumanými kronikami obcí soudního okresu Valašské Klobouky jasně první místo.

Archiv na Klečůvce poskytl autorovi další cenné doklady ve fondu ONV Valašské Klobouky.⁶⁹ Většinu zbývajících nejasností se podařilo ozřejmit díky fondu Osídlovací komise Ministerstva zemědělství okresu Šumperk uloženém v tamějším archivu, přičemž význam mají zejména přidělové elaboráty jednotlivých osídlenců.⁷⁰

Kronika obce charakterizuje rok 1946 následovně: „..., *projevil se v obci značný úbytek obyvatelstva. Počet obyvatel klesl o 150 osob na počet 520 obyvatel. Část dělnictva se přestěhovala po postavení místní továrny⁷¹ a ostatní se přestěhovali k osídlení pohraničí.*“⁷²

Tyto údaje můžeme považovat za věrohodné, shodují se s statistickými údaji o obci, které pro rok 1945 uvádí 671 obyvatel.⁷³ V kronice obce se dále dočítáme, že se do konce roku vystěhovalo z obce do pohraničí 79 osob. Vzhledem k tomu, že se snad všichni osídlenci vystěhovali do konce roku 1946 – poté nebyl autorem identifikován žádný odchod, lze uvedený počet migrantů do pohraničí považovat za konečný. Zmíněných 79 osob představují lidé, kteří se v pohraničí usídlili natrvalo, nezahrnují migranty navrátilí se z pohraničí nazpět

⁶⁷ Seznam osídlenců z Bohuslavic. Soukromý archiv autora.

⁶⁸ SOKA Zlín, f. MNV Bohuslavice nad Vlčí, inv. č. 1 Pamětní kniha obce.

⁶⁹ SOKA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395, karton 252.

⁷⁰ SOKA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty.

⁷¹ Pozn. autora: jedná se o Vlárské strojírný Slavičín

⁷² SOKA Zlín, f. MNV Bohuslavice nad Vlčí, inv. č. 1 Pamětní kniha obce, str. 62.

⁷³ Seznam obcí v zemi Moravskoslezské podle stavu z prosince 1945. In: Zprávy Státního úřadu statistického rep. Československé, č. 17-22. Praha 1946. Str. 10.

do Bohuslavic.⁷⁴ Z těchto údajů plyne, že osídlenci představovali necelých 12 % populace obce z roku 1945.

Kronika prozrazuje taktéž hlavní migrační směry, jimiž byly tři obce nacházející se v okolí Šumperku, jmenovitě Vikýřovice, Petrovice a Terezín (poslední dvě integrací daly vzniknout Petrovu nad Desnou). Dalším důležitým migračním směrem se stalo Mikulovsko.⁷⁵

Do Vikýřovic administrativně spadajících pod soudní okres Šumperk se vystěhovalo osm rodin. Ve čtyřech případech se jednalo o národní správce. Uvedení přesného počtu osídlenců by bylo věštěním, přidělové elaboráty v případě Vikýřovic počty osídlenců bohužel neuvádějí.⁷⁶

V případě dnešního Petrova nad Desnou, který náležel pod správní obvod soudního okresu Vízmberek, pozorujeme příchod sedmi rodin z Bohuslavic. Poté, co se jeden svobodný muž vrátil zpět do Bohuslavic, napočítáme v Petrově nad Desnou celkem 17 osídlenců, kteří zde zůstali.⁷⁷

V kronice opomenutou obec Rapotín administrativně spadající do soudního okresu Šumperk osídlili dle přihlašovacích elaborátů⁷⁸ obce dva lidé z Bohuslavic. V případě Bohuslavic pozorujeme ještě migraci dalších pěti rodin na Šumpersko. Konkrétní obce v kronice ani v záznamech ONV Valašské Klobouky nejsou uvedeny. V těchto dokumentech nenacházíme také záznam o návratu některé z rodin nazpět do Bohuslavic, můžeme předpokládat jejich trvalé usazení na Šumpersku.

Zbylí osídlenci z Bohuslavic mířili do všech koutů pohraničí. Sedm lidí osídlilo Lednici (soudní okres Mikulov), dvě rodiny se přestěhovaly do Pavlova (týž soudní okres). Neznámo kde přesně, zamířily na Mikulovsko ještě dvě rodiny. Všichni osídlenci zde zůstali.⁷⁹

Kromě Mikulovska sledujeme odchod jedné rodiny do dalekého Hroznětína u Karlových Varů, jedné ženy do vzdálených Mrzlic (politický okres Bílina) a jedné rodiny do Českého Lačnova (politický okres Svitavy). Tato rodina se vzápětí vrátila. Popsaná různorodost migračních směrů poukazuje na značnou neorganizovanost osídlovacího procesu. O jisté formě organizovaného odchodu lze mluvit pouze v případě osídlenců směřujících do

⁷⁴ SOkA Zlín, f. MNV Bohuslavice nad Vlárí, inv. č. 1 Pamětní kniha obce, str. 63.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty: Vikýřovice.

⁷⁷ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty: Petrovice; Přídělové elaboráty Terezín.

⁷⁸ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty: Rapotín.

⁷⁹ Seznam osídlenců z Bohuslavic. Soukromý archiv autora. Také SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395, karton 252.

Vikýřovic, což může dokazovat ucelená dokumentace této migrace ve fondu ONV Valašské Klobouky.⁸⁰

Poměrně jednoznačná je struktura osídlenců podle druhu ekonomické činnosti, v které byla zaměstnána hlava rodiny.⁸¹ Z tohoto pohledu zjišťujeme, že v 80 % rodin osídlenců se jednalo o rodiny dělnické. Zbytek tvořily rodiny zemědělské. Rolnické rodiny představovaly na všech osídleneckých rodinách 15% podíl. Posledních 5 % připadlo na malozemědělce.

Poměrně zajímavé se jeví pozemkové vlastnictví⁸² místních rolníků - osídlenců. Nejvyšší zjištěná výměra byla 4,9 hektarů a to není příliš velká rozloha. Proto výměry zemědělské půdy pohybující se okolo 10 hektarů přidělované zdejším rolníkům se jeví jako jasná pobídka k odchodu. Výměra půdy přidělované dělníkům byla oproti oficiálním direktivám větší, v průměru se u jednotlivých rodin pohybovala v okolí 2 hektarů.

Brumov

V poválečném období měl Brumov statut městyse, na město „povýšil“ v roce 1965 tedy rok po integraci se sousední Bylnicí v Brumov-Bylnici. Po administrativním centru Valašských Kloboucích se jednalo o nejvýznamnější obec soudního okresu. Brumov byl velkou, téměř čistě českou obcí. V roce 1930 v Brumově žilo v 307 domech 1 494 obyvatel, z nichž bylo 17 německé a 11 jiné než české či německé národnosti.⁸³

Brumov leží přibližně 6 km jižním směrem od Valašských Klobouk na prahu Vlárského průsmyku. Vlárský průsmyk vytvořený zpětnou erozí řeky Vlárky v hřbetu Bílých Karpat odjakživa představoval strategickou dopravní spojnici mezi regionem jižního Valašska a Slovenskem. Do roku 1937 zde vedla vyjma několika lokálních tratí a košicko – bohumínské železnice jediná trať spojující Moravu se Slovenskem. Tento fakt pozvedl dopravní význam městyse. Přítomnost pošty, dvou mlýnů, pálenice, cihelny, koželužny, pivovaru nebo pily v obci bezpochyby také činila Brumov důležitým.⁸⁴ Obec leží v nadmořské výšce 330 m a protéká jí levý přítok Vlárky řeka Brumovka (též Klobučka).

Poválečný osídlovací akt byl zmapován pomocí studia pramenů. Služeb pamětníků využito nebylo. Cenné svědectví vydávají dokumenty zlínského archivu. V první řadě se jedná o fond ONV Valašské Klobouky.⁸⁵ Poměrně zajímavé poznatky o odchodu brumovských osídlenců stejně tak jako o celkovém obrazu konce války a poválečného období

⁸⁰ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395, karton 252.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Svazek VIII. Str. 186.

⁸⁴ Tamtéž. Str. 187.

⁸⁵ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, k. 252.

nabízí kronika obce.⁸⁶ Doslova archivní „klenot“ pak čekal autora ve fondu MNV Brumov, kde našel seznam žadatelů o osídlení. Perfektně vedený dokument nabízí poznatky o věkovém složení rodin, o jejich skladbě dle ekonomického odvětví, v kterém je zaměstnána hlava rodiny, o majetkových poměrech (půdní držba), o žádaném přidělu půdy či druhu živnosti do národní správy atd. Šumperský archiv respektive dokumenty zde uložené⁸⁷ pak umožnily zjistit, zda skutečně část brumovských osídlenců směřujících na Vízmbersko konkrétní obce osídlila a trvale v nich zůstala.

Po skončení války čítal počet brumovských obyvatel 1 818 kusů. K odchodu zdejších obyvatel do pohraničí se Pamětní kniha městyse Brumova vyjadřuje následovně. „*Mnoho občanů se z naší obce rozhodlo osídliti pohraničí napřed na jižní Moravu v okolí Znojma, pak zavedení býv. starostou Fojtíkem do severomoravské obce Vízemberku, kterou Brumovští osídlili.*“⁸⁸ Z textu kroniky jasně vyplývají dva hlavní migrační směry brumovských osídlenců. K odchodu na Znojensko se podle dostupných zdrojů⁸⁹ hlásilo celkem 197 místních obyvatel, kteří představovali 61 rodin případně svobodných lidí. Prokazatelně jedna rodina odešla do obce Dolní Heršpice, čtyři rodiny osídlily Suchohrdly a dvanáct rodin se přestěhovalo do Šanova. U zbylých žadatelů můžeme osídlení pouze předpokládat. Jistotu by přineslo studium dokumentů uložených v SOkA Znojmo.

Zbytek osídlenců z Brumova putoval do pohraničí severní Moravy. Zdaleka největší migrační vlna zde zasáhla obec Vízemberk (něm. Wiesenberg), centrum stejnojmenného soudního okresu. Tento název obce byl platný do roku 1949, pak se mění na „více český“ Loučná nad Desnou. Obec tvořená čtyřmi místními částmi – Filipovou, Kociánovem, Rejhoticemi a Loučnou – leží v nadmořské výšce 488 m. Před válkou v obci žilo 2 154 obyvatel, z nichž jen 75 bylo české národnosti. Obec byla významným centrem regionálního průmyslu. Byla zde lokalizována část sobotínských železáren a lihovar.

Poválečný příchod osídlenců je popsán následovně: „... v roce 1946 byla obec téměř dosídlena a počet obyvatel dosáhl počtu 1 400. Nejvíce osob se přistěhovalo z okresu Uh. Brod, další početná skupina přišla z okresů Boskovice a Zábřeh, některé větší usedlosti obsadili repatrianti z Volyně.“⁹⁰

Z citace vyplývá struktura zdrojových oblastí příchozích osídlenců. Na nejvyšším podílu osídlenců z okresu Uherský Brod se významně zaslouhují i brumovští migranti, kterých se do

⁸⁶ SOkA Zlín, f. MNV Brumov, inv. č. 1 Kronika obce.

⁸⁷ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty. Pozn.: konkrétní obce viz níže).

⁸⁸ SOkA Zlín, f. MNV Brumov, inv. č. 1 Kronika obce, str. 183.

⁸⁹ SOkA Zlín, f. MNV Brumov, inv. č. 295 Seznam uchazečů o osídlení pohraničí, karton 67.

⁹⁰ SOkA Šumperk, f. 535 MNV Loučná nad Desnou, inv. č. 100 Struktura osídlenců, karton 5.

Vízemberku odstěhovalo 98, což je jeden z nejvyšších počtů mezi jednotlivými zdrojovými obcemi.⁹¹ Ze zjištěného počtu lze bezpečně doložit pobyt 23 rodin v obci ještě v roce 1956.⁹² Celkem se jednalo o 81 osob čili lidí, kteří Vízberk, osídlili a nikoliv o jejich potomky, jenž se zde teprve narodili. Akt osídlení Loučné Brumovskými je typickým příkladem organizované formy osídlení poměrně výjimečné v případě obcí Valašskokloboucka. Iniciátorem se mohl skutečně stát bývalý starosta, tak jak uvádí kronika, nic tento fakt nevylučuje. Odchod byl realizován po skupinách, zřídka se rodiny vydaly do vzdáleného Šumperka na vlastní pěst, což potvrzují data uváděná v přihlašovacích elaborátech.

K dalším cílovým obcím severomoravského pohraničí řadíme obce Sobotín, Vernířovice a Ondřejovice. Sobotínu bude hlouběji věnována pozornost v souvislosti s Bylnicí. Ve vztahu k brumovským osídlencům se nejednalo až o tak zásadní obec. Do Sobotína a jeho osady Štětínov se přestěhovali čtyři jednotlivci a čtyři rodiny z Brumova.⁹³ Úhrnem to bylo 17 lidí, z nichž se ale šest vzápětí vrátilo zpět, jedna rodina po čase přesídlila do Šumperku a jedna osoba do nedalekých Rudoltic a další do Vízberku. V Sobotíně tím pádem zůstalo jen 5 osídlenců z Brumova.⁹⁴

Do nedalekých Vernířovic zamířily tři rodiny (16 lidí).⁹⁵ U tří lidí můžeme bezpečně prokázat přítomnost v obci ještě v roce 1956, u zbylých dvou vzhledem ke špatné kvalitě dokumentu⁹⁶ lze přítomnost jen předpokládat.

Sečteno, podtrženo. Z Brumova odešlo osídlit pohraničí severní Moravy podle zpracovávaných dokumentů celkem 128 lidí, což tvoří 7 % populace, která se v obci nacházela bezprostředně po skončení války (celkem mělo z Brumova do pohraničí odejít 169 osob, tedy 9 % populace). Kromě jedné rodiny všichni z této množiny odešli na území soudního okresu Vízberk. Zde se usadili ve třech obcích. V případě Vernířovic a Sobotína můžeme příspěvek brumovských osídlenců považovat spíše za marginální záležitost. Podstatný je příspěvek k osídlení Vízberku. V polovině roku 1947, kdy už se v obci nacházela drtivá většina osídlenců z Brumova, čítal počet obyvatel Vízberku 1 314 lidí. Z toho plyne, že 7,5 % obyvatel pocházelo z Brumova. Tento podíl se do roku 1956 odchodem části brumovských osídlenců částečně snížil.

⁹¹ SOKA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty: Loučná; Přídělové elaboráty: Filipová; Přídělové elaboráty: Kociánov; Přídělové elaboráty: Rejhotice.

⁹² SOKA Šumperk, f. 535 MNV Loučná nad Desnou, inv. č. 154 Seznamy obyvatel a jejich složení, karton 7.

⁹³ SOKA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty: Sobotín; Přídělové elaboráty: Štětínov.

⁹⁴ SOKA Šumperk, f. MNV Sobotín, inv. č. 11 Kniha policejních přihlášek.

⁹⁵ SOKA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty: Vernířovice.

⁹⁶ SOKA Šumperk, f. 380 MNV Vernířovice, inv. č. 21 Seznamy občanů 1950-1958, karton 1.

Bylnice

Tato velká obec se rozkládá na ploše 2 791 ha ve vzdálenosti 7 km na jih od Valašských Klobouk. Co se rozlohy i počtu obyvatel týče, jednalo se o největší obec soudního okresu. Tento stav platil ještě v polovině roku 1945, před odchodem části bylnické populace do pohraničí. Bylnice byla obcí téměř čistě německou, sčítání obyvatel v roce 1930 prokázalo přítomnost 30 příslušníků německé národnosti z celkových 2 636 obyvatel obce, k datu 1. 7. 1945 se v Bylnici již nenachází ani jeden příslušník německé národnosti.⁹⁷ Až do roku 1964 byla Bylnice samostatnou obcí, v tento rok však byla integrována s Brumovem. Vzniklá obec Brumov-Bylnice, která o rok později získala statut města.

Součástí Bylnice byly a jsou taktéž místní části Sv. Sidonie a Sv. Štěpán. Jedná se o sklářské osady zbudované v prvním případě roku 1788 a ve druhém roku 1815 tehdejším majitelem brumovského panství Janem Ilésházy a jeho synem Štěpánem.

Ke dni 1 . 7. 1945 mělo v Bylnici žít 655 rodin, které byly tvořeny 2 890 lidmi.⁹⁸ Ještě během roku 1945, konkrétněji v průběhu léta a podzimu odešlo do pohraničí celkově 40 rodin. Z Bylnice jich bylo 26 ze Sv. Štěpána 6 a ze Sv. Sidonie 8. V průběhu roku 1946 je následovala další vlna téměř výhradně směřující na severní Moravu.⁹⁹ Zdá se, že osídlovací akt byl rázný, dynamický a podle dochovaných dokumentů kvalitně organizován.

Celkem autor napočítal 369 bylnických žadatelů o osídlení pohraničí.¹⁰⁰ Z nich 28 % mělo za cíl okolí Znojma. Kolik z této části žadatelů se do pohraničí jižní Moravy skutečně vystěhovalo by objasnilo bádání v příslušném archivu.

Zaměříme se na region severní Moravy. Zde zamířilo 69 rodin a 25 jednotlivců. Úhrnem se jednalo o 264 migrantů, tedy 9,1 % populace Bylnice. Jedna osoba přesídlila do Staré Vsi, tři do Dobřečova (obě na Rýmařovsku). Jedna rodina osídlila Skorošice na Jesenicku.

Zbytek osídlenců zamířil do pěti obcí soudního okresu Vízberk. Petrov nad Desnou osídlili tři jednotlivci, z nichž dva se vrátili zpět. Do Vízberku se přestěhovalo sedm lidí, čtyři se vzápětí vrátili zpět. Obec Maršíkov byla osídlena dvaceti migranti z Bylnice. Jednalo se o čtyři rodiny a každá dostala do národní správy významný hospodářský objekt. Všichni migranti v Maršíkově trvale zůstali. Do Vernířovic se přestěhovalo celkem 43 osídlenců

⁹⁷ SOKA Zlín, f. MNV Bylnice, inv. č. 125 Plánovitě zlepšení poválečných poměrů obce, karton 3.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ SOKA Zlín, f. MNV Bylnice, inv. č. 1 Kronika obce. Str. 55-57

¹⁰⁰ SOKA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, k. 252. SOKA Zlín, f. MNV Bylnice, inv. č. 141 Osídlenci pohraničí, karton 4.

z Bylnice. Zpět do Bylnice se jich vrátilo 11, v rámci pohraničí nepřesídlil nikdo z fluktuantů.¹⁰¹

Jak vidíme, podíl osídlenců z Bylnice na osídlení těchto obcí není příliš významný. Pravým opakem je obec Sobotín (něm. Zöptau), který se stal migračním směrem pro **186** osídlenců z Brumova.¹⁰² Sobotín ležící 433 m n. m., vzdálený přibližně 12 km severovýchodně od Šumperku byl velkou německou obcí s českou menšinou. V roce 1930 tu žilo 1 457 Němců a 88 Čechů. Součástí byla i osada Štětínov. Sobotín byl chápán jako důležité průmyslové centrum. Významné byly železárny bratří Kleinů, které ze Sobotína udělaly centrum rakousko-uherského železářství. Ve 30. letech vinou ekonomické krize továrna končí provoz. Budovy převzala šumperská továrna na jízdní kola Velamos-Heinz (od roku 1948 n. p. Velamos) a rozjela zde výrobu. Podle Mela tvořili většinou část zaměstnanců němečtí dělníci.¹⁰³

Po Postupimských dohodách, kdy byl odsun Němců zpečetěn, se ještě víc zaktualnil příliv pracovních sil z vnitrozemí. Pokud by nedošlo k náhradě odsunutých německých dělníků, hrozilo zavření továrny, případně její přesun. Ostatně tato hrozba se netýkala jen Sobotína, ale celého pohraničí severní Moravy.¹⁰⁴

Z tohoto pohledu není překvapující, že plných 62 % osídleneckých rodin z Bylnice bylo dělnických. Po příchodu se hojně uplatňovaly ve zmíněném podniku, stejně jako rodiny zemědělských dělníků.¹⁰⁵ Zemědělství dělníci zde nacházeli zaměstnání v sekundární sféře v menší míře, hodně z nich se živilo zemědělstvím. Tím se přirozeně živil i rolníci a malorolníci, jichž do Sobotína přišla necelá čtvrtina ze všech osídlenců.

Postupem doby docházelo k fluktuaci osídlenců.¹⁰⁶ Těch bylnických do konce roku 1955 přesídlilo 33 v rámci pohraničí (především pohyb v rámci Vízmberska) a 39 se jich vrátilo domů. V Sobotíně tím pádem zůstalo 114 původních osídlenců z Bylnice. Obyvatelé Bylnice tvořili mezi osídlenci ze soudního okresu Valašské Klobouky doslova drtivou většinu.

Melo sice uvádí počet osídlenců z Valašskokloboucka 157 osob, i když jich ve skutečnosti bylo zhruba o 30 víc, ale ve svém tvrzení má jinak naprostou pravdu.¹⁰⁷ Obdobnou roli jako Bylnice sehrála obec Trnava, která dodala drtivou většinu osídlenců okresu Zlín, kterých bylo kolem sta.

¹⁰¹ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, přidělové elaboráty osídlovaných obcí.

¹⁰² SOkA Šumperk, f. MNV Sobotín, inv. č. 37 Policejní přihlášky.

¹⁰³ Melo, V.: Sobotínsko v letech 1945 – 1948. Str. 39.

¹⁰⁴ Filip, Z. – Spurný, F.: Počátky osídlování severní Moravy po roce 1945. Str. 23.

¹⁰⁵ Melo, V. Str. 42.

¹⁰⁶ SOkA Šumperk, f. MNV Sobotín, inv. č. 37 Policejní přihlášky.

¹⁰⁷ Melo, V. Str. 43.

Nejvíce osob osídlilo Sobotín z obcí okresu Šumperk. Těch mělo být 178. Z dalších okresů je třeba jmenovat Vsetín (kolem 40 osob), Zábřeh na Moravě (také asi 40 osob) a Prostějov (zhruba 30 osob). Menší počty osídlenců přišli z Čech a ze Slovenska. Repatriantů napočítáme pouze šest. Byli po dvou ze SSSR, Rumunska a Polska. Co dodat než, že z uvedeného mixu vyplývá fakt, kdy Bylnice dodala ve srovnání s ostatními obcemi největší počet osídlenců. Vysokým počtem pokořila i úhrny jednotlivých okresů.

Drnovice

Jedná se o obec ležící necelých 9 km severozápadně od města Valašské Klobouky. Ves se nachází v nadmořské výšce 416 m n. m. Jen na okraj - v jejím katastru nalezneme osadu Ploština vypálenou na samém sklonku války speciálními německými oddíly SS. Obec byla čistě česká, sčítání obyvatel v roce 1930 neodhalilo jediného Němce.¹⁰⁸

V roce 1945 činila rozloha obce 764 ha a v sto pěti domech zde žilo 570 obyvatel české národnosti.¹⁰⁹ První osídlenci odešli z obce do pohraničí již v roce 1945. V průběhu tohoto roku směřovaly cesty migrantů do atraktivních regionů pohraničí jižní Moravy. Do pěti obcí náležejících soudním okresům Mikulov, Jaroslavice a Znojmo odešlo celkem pět rodin (29 lidí) a jeden člověk samostatně. Je možné, že některá z těchto rodin odešla až v roce 1946, pamětník¹¹⁰ si nebyl rokem odchodu jednotlivých rodin této skupiny v několika případech stoprocentně jist.

V jarních a letních měsících roku 1946 odešla z Drnovic početná skupina deseti rodin. Ty měly společný migrační směr, jímž byla obec Horní Město, které se stalo novým domovem pro celkem 48 lidí.¹¹¹ Horní Město (něm. Bergstadt) bylo s 680 m n. m. nejvýše položenou obcí okresu Rýmařov. Obec byla německá, v roce 1930 zde žilo 1 296 obyvatel a pouze 1,3 % se hlásila k české národnosti. I přes velký počet voličů Německé sociálnědemokratické strany, která zde v roce 1935 vyhrála volby, byli téměř všichni Němci odsunuti. Velká nadmořská výška obce a málo atraktivní fyzicko geografické podmínky měly vliv na to, že obec byla v roce 1950 osídlena jen na 52% stav z roku 1930.¹¹²

Díky „vlně“ osídlenců do Horního Města se Drnovice mohou charakterizovat jako obec, z níž většina osídlenců odešla organizovaně, hromadně a do jednoho cílového místa. Zjistit prvotní impuls, proč drnovští osídlenci obce Horní Město byli ochotní se přestěhovat o 264 m

¹⁰⁸ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 189.

¹⁰⁹ SOkA Zlín, f. MNV Drnovice, inv. č. 89 Hlášení MNV vojenskému velitelství, karton 8.

¹¹⁰ Ústní podání pana Jana Nováka. Záznam v soukromém archivu autora.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek IV. Str. 275.

výše, se nepodařilo, nevybavil si jej ani pamětník. Pravděpodobně se jednalo o rodinu, která Horní Město osídlila jako první a svými kladnými referencemi motivovala odchod ostatních. Na Rýmařovsku skončili ještě dva obyvatelé Drnovic, cílovou obec se identifikovat bohužel nepodařilo.

Celkem se z Drnovic vystěhovalo do pohraničí 80 lidí, což představuje 14 % populace obce. Z nich 62,5 % osídlenců směřovalo do pohraničí severní Moravy, téměř výhradně do Horního Města. Z původně osídlených obcí odešlo celkem 14 lidí, z nich se 10 vrátilo zpět do Drnovic, zbylí se rozptýlili jinde v pohraničí. Z pohraničí severní Moravy se do Drnovic vrátilo 6 osob. Návraty jsou vázány až na padesátá léta, v jednom případě dokonce na počátek let šedesátých.¹¹³

Jednoznačná je sociální rozvrstvení migrantů. Dvě rodiny byli rolnické a jedna malorolnická. Ve zbylých případech se jednalo o domkáře a zemědělské dělníky. Výjimku mezi nimi tvoří jedna živnostnická rodina.¹¹⁴

Francova Lhota

Francova Lhota je charakterizována jako pasekářská a zemědělská horská obec.¹¹⁵ Rozkládá se v poměrně značné nadmořské výšce 490 m. Nachází se přibližně 10 km severovýchodním směrem od Valašských Klobouk v údolí říčky Senice (levý přítok Vsetínské Bečvy). Rozloha obce činí 1 576 ha. Obec byla vždy čistě českou, v roce 1930 zde žilo 1 264 lidí a pouze 18 bylo jiné než české či německé národnosti. Občan německé národnosti se v obci nenacházel ani jeden. Od roku 1980 do současnosti je součástí Francovy Lhoty dříve samostatná obec Pulčín.

Problematika odchodu místních obyvatel do pohraničí byla řešena na základě archivních pramenů. Určité informace nabídne kronika obce.¹¹⁶ Daleko cennější pro zpracování poválečné migrace jsou seznamy lidí žádajících konfiskovaný majetek. Jedná se o precizní až puntičkářský seznam zpracovaný MNV Francova Lhota. Seznam¹¹⁷ poskytuje informace o velikostech osídleneckých rodin, o jejich věkové struktuře, ekonomickém odvětví, v němž je zaměstnána hlava rodiny, dále zjišťujeme migrační směry žadatelů, což je údaj zpravidla jen zřídkakdy uváděný, majetkové a půdní poměry osídlenců, žádané a obdržené výměry půdy a také předpokládanou schopnost adeptů uplatnit se v zemědělských podnicích.

¹¹³ Ústní podání pana Jana Nováka.

¹¹⁴ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, k. 254.

¹¹⁵ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 190.

¹¹⁶ SOkA Vsetín, f. 470 MNV Francova Lhota, inv. č. 44 Kronika obce II. díl.

¹¹⁷ SOkA Vsetín, f. 470 MNV Francova Lhota, inv. č. 112 Seznamy osídlenců pohraničí, karton 2.

Zájem občanů obce Francova Lhota o osídlení byl abnormální.¹¹⁸ Zajisté za to mohla i cílená kampaň Oblastní úřadovny Osídlovacího úřadu v Brně, která se agitací snažila získat adepty pro nedostatečně osídlené obce soudního okresu Moravský Krumlov.¹¹⁹ Přestěhovat do pohraničí se chtělo 124 rodin. Celkově se jednalo o 330 lidí. Téměř všichni preferovali pohraničí jižní Moravy. Obec Práče (soudní okres Znojmo) mínilo osídlit 6 rodin o 30 lidech. Do Bantic (opět soudní okres Znojmo) chtělo přesídlit plných 46 rodin tvořených 188 lidmi. Do obce Jiřice (soudní okres Moravský Krumlov) pak plánovalo odejít 213 osob ze 67 rodin. Jak už to bývá, původní plány přehodnotila řada osob. Kolik osídlenců tedy zamířilo do zmíněných obcí by rozřešilo studium dokumentů v příslušných archivech.

O osídlení severní Moravy nebyl ani zdaleka takový zájem. Z obce Francova Lhota mělo v plánu odejít 5 rodin na Vízmersko. Osídlení pohraničí severní Moravy nebylo ve srovnání s osídlením jižní Moravy patrně vůbec organizované. Svědčí o tom pět různých migračních směrů pěti rodin osídlenců. V Petrově nad Desnou se usadila jedna čtyřčlenná rodina, stejně jako ve Velkých Losinách. Do Bukovic se přestěhovala sedmičlenná rodina. Vízberk osídlili tři lidé, kteří se ovšem vrátili zpět. Poslední obcí byl Rapotín osídlený jednou čtyřčlennou rodinou.

Tito osídlenci kromě jednoho případu (rok 1945) odešli do pohraničí v roce 1946. Společný měli i sociální statut, ve všech případech se jednalo o zemědělské dělníky. Pozemková držba byla minimální, dohromady nepředstavovala ani hektar. V pohraničí získávali osídlenci zhruba 1 ha půdy.¹²⁰

Haluzice

Tato malá obec leží přibližně 8 km na západ od Valašských Klobouk v poměrně značné nadmořské výšce 506 m n. m.¹²¹ Rozloha obce činí 408 ha. Sčítání v roce 1930 odhalilo 5 občanů německé národnosti ze 156 přítomných obyvatel, obec lze považovat za čistě českou.¹²²

V roce 1946 v obci žilo 139 obyvatel.¹²³ Poválečné osídlování pohraničí se populace obce příliš nedotklo. Z Haluzic odešlo do pohraničí jen 7 obyvatel. Dva bratři zamířili do Vidnavy a jedna pětičlenná rodina osídlila obec Velká Kraš. Oba migrační proudy směřovaly tedy na Vidnavsko. Osídlovací akt byl téměř stoprocentní, nazpět do Haluzic se vrátil jeden

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ SOkA Vsetín, f. 470 MNV Francova Lhota, inv. č. 111 Odchod do pohraničí, karton 2

¹²⁰ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty.

¹²¹ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 190.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Kol. autorů: Seznam obcí v republice Československé. Str. 10.

osídlenců.¹²⁴ Podíl osídlenců na populaci obce se rovnal přibližně 4 %, což není hodnota nijak vysoká. Osídlenci měli na Vidnavsko odejít v průběhu roku 1946, konkrétní termíny se vypátrat nezdařilo.

Majetkový poměr¹²⁵ byl vypátrán v jednom případě. Bratři byli syny malorolníka vlastního zhruba 3 ha půdy a byli dělnických profesí. Po příchodu do pohraničí měli obdržet hospodářství o výměře přibližně 13 ha půdy.

Problematika poválečného osídlování pohraničí lidmi z Haluzic byla zpracována pomocí dokumentů nalezených v materiálech fondu ONV Valašské Klobouky¹²⁶ uložených v archivu na Klečůvce. Jako doplňující zdroj informací posloužil rozhovor s panem Miroslavem Gbelcem, pamětníkem a rodákem ze sousedních Vlachovic.¹²⁷

Horní Lideč

Jedná se o obec ležící zhruba 6 km severovýchodně od města Valašské Klobouky v údolí toku Senice. Horní Lideč se rozprostírá ve výšce 465 m n. m. na ploše 720 ha. Jedná se o obec s mimořádným dopravním významem. Železnici je spojena s obcí Lysá pod Makytou ležící na druhé straně Lyského průsmyku, který protíná nejsevernější část hřbetu Bílých Karpat. Horní Lideč byla jinak chudou zemědělskou obcí, jejíž obyvatelstvo bylo téměř stoprocentně české národnosti. V roce 1930 žili v Horní Lidči 3 lidé německé národnosti.¹²⁸

Pro zmapování odchodu zdejšího obyvatelstva do pohraničí využíval autor dokumentů uložených ve vsetínském archivu. Dokumenty uložené v SOkA Bruntál byly k dispozici pouze částečně.

Kronika obce Horní Lideč zmiňuje k únoru roku 1946 nejnižší stav obyvatel (756 lidí) způsobený odchodem místních osídlenců do pohraničí.¹²⁹ Stav obyvatelstva po skončení války se vypátrat nepodařilo, nicméně počet migrantů z Horní Lidče byl nejméně 85, ale mohl přesáhnout i 100 osídlenců. Nejasnost způsobuje nekompletní zachování pramenů.¹³⁰ Těchto 25 rodin osídlenců se stěhovalo hlavně na Rýmařovsko. Jedna rodina osídlila Nový Přerov na Břeclavsku, u čtyřech rodin není migrační směr znám.

Na zmíněné Rýmařovsko se odstěhovalo 17 rodin. Celkem 13 osídlilo obec Rýžoviště do roku 1947 zvanou Brunzejf, kde zamířilo i několik rodin ze sousedního Lidečka. Přesný počet

¹²⁴ Ústní podání pana Miroslava Gbelce (roč. 1930). Záznam rozhovoru v soukromém archivu autora.

¹²⁵ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 256.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Ústní podání pana Miroslava Kbelce. Záznam v soukromém archivu autora.

¹²⁸ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 191.

¹²⁹ SOkA Vsetín, f. 237 MNV Horní Lideč, inv. č. 21 Kronika, svazek I. Str. 53.

¹³⁰ SOkA Vsetín, f. 237 MNV Horní Lideč, inv. č. 69 Osídlování pohraničí, karton 4.

osídlenců není znám, fond MNV Rýžoviště není zpracován. S jistotou můžeme mluvit o odchodu minimálně 35 lidí. Dalších 13 osídlenců zamířilo do Vajglova,¹³¹ odkud se jich ale 11 vrátilo v roce 1947 nazpět.

Dvě rodiny o 9 lidech osídlily obec Nová Ves na Šumperku. Nacházely se zde ještě v roce 1950, proto existuje předpoklad, že zde našly nový domov. Jedna rodina osídlila obec Dvorce, centrum stejnojmenného soudního okresu.

Kronika Horní Lidče charakterizuje ekonomickou aktivitu místních obyvatel takto: „...*hlavním zdrojem obživy bylo převážně zemědělství, avšak značná část obyvatel dojížděla do zaměstnání na Vsetín a do Bohuslavic.*“¹³² Tato vyjížďka za prací se týkala dělníků, kterých bylo mezi osídlenci nejvíc. Rolnických bylo pět rodin a v jednom případě se jednalo o živnostníka.

To, že zbytek představovaly rodiny dělnické a zemědělsko-dělnické vypovídá i množství zanechané půdy v Horní Lidči. Její celková výměra byla pouhých 17,68 hektarů, které většinou náležely rolnickým rodinám.¹³³

Odchod do pohraničí se realizoval již do února roku 1946. Po tomto datu už nebyly osídlovací procesy identifikovány, i když je možné, že se ještě nějaké odehrály. Fluktuace byla poměrně nízká, nazpět se vrátily pouze čtyři rodiny (vysoká fluktuace jen u obce Vajglov), ovšem problémem opět zůstávají nevyřešené otázky okolo obce Rýžoviště.

Podíl osídlenců pohraničí severní Moravy na populaci Horní Lidče není možno na základě zpracovávaných materiálů přesně určit. Reálný odhad činí 10 %.

Jestřabí

Jestřabí nalezneme zhruba 9 km od města Valašských Klobouk přibližně jihozápadním směrem, v nadmořské výšce 335 m n.m. Jedná se o malou, čistě českou obec. Rozloha obce činila po mírné regulaci roku 1923 ve prospěch sousedního katastru obce Štítná nad Vláří 554 ha.¹³⁴ V jižní části katastru na rozhraní s katastrem obce Štítná nad Vláří leží osada nesoucí název Kochavec.

Poválečný osídlovací proces vztažený na tuto obec byl zpracován pomocí materiálů naleznutých ve fondu ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960¹³⁵ dostupných ve zlínském

¹³¹ SOkA Bruntál, f. MNV Vajglov, inv. č. 34 Osídlení obce, karton 2.

¹³² SOkA Vsetín, f. 237 MNV Horní Lideč, inv. č. 21 Kronika, svazek I. Str. 45.

¹³³ SOkA Vsetín, f. 237 MNV Horní Lideč, inv. č. 69 Osídlování pohraničí, karton 4.

¹³⁴ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 192.

¹³⁵ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 256.

archivu a dále na základě materiálů obsažených ve fondu MNV Supíkovic¹³⁶ dostupných v jesenickém archivu. Výše dva jmenované prameny sloužily více méně jako doplňkový zdroj informací k pramenu třetímu, jímž je Soukromá matrika obce.¹³⁷ Tento precizní pramen, za zapůjčení jeho kopie vděčím panu Petru Fojtíkovi, takřka stoprocentně monitoruje poválečný pohyb obyvatel obce.

Z celkového počtu 564 obyvatel v roce 1945 odešlo z obce do pohraničí 132 lidí. To jest 23,4 % populace obce! U obce Jestřabí rozeznáváme celkem šest migračních směrů. Dvě rodiny (11 lidí) osídlily obec Úvaly (soudní okres Mikulov), kde také zůstaly. Celkem osm rodin (32 obyvatel) se uchýlilo do obce Čajkovice (soudní okres Znojmo). Zpět do Jestřabí se vrátily čtyři rodiny (13 lidí), které do Čajkovic odešly již v průběhu roku 1945. Jedna žena v Čajkovicích zemřela. Celkem tedy v Čajkovicích zůstalo 17 osídlenců z Jestřabí.

Co se týká pohraničí severní Moravy, byly migrační proudy následující. První a zároveň největší směřoval do obce Supíkovic (soudní okres Jeseník). Zde se ocitlo celkem jedenáct rodin, přičemž domů se nevrátila ani jedna. Osídlovací příspěvek Supíkovicím tak úhrnem činil 54 obyvatel, což bylo 9,6 % populace Jestřabí.

Supíkovic (německy Saubsdorf) je obec ležící v severní části soudního okresu Frývaldov v nadmořské výšce 407 m n. m. Rozloha obce, které se díky rozsáhlému kamenickému průmyslu rozvinutém v průběhu 19. století dostalo přívlastka „Slezská Carrara,“ je 927 ha, v roce 1930 zde žilo v dvě stě čtyřiceti domech 1 734 obyvatel, z nichž se k české národnosti hlásilo 24 lidí. Jednalo se tedy o obec čistě německou.¹³⁸ Posuneme-li se o dvacet let do roku 1950, zjistíme, že v obci žilo v 274 domech 766 lidí, v drtivé míře české národnosti. Osídlovací proces po odsunu německých obyvatel tedy zajistil pouze 44% stav populace, která byla v obci zjištěna během sčítání v roce 1930. Podíl osídlenců z Jestřabí na populaci obce se rovnal 7 %.

Druhý největší počet osídlenců v rámci severní Moravy osídlil obec Skorošice. Do této obce nacházející se cca 10 km jihozápadně od Vidnavy odešly celkem čtyři rodiny (více než 12 lidí), z nichž se jedna rodina (5 lidí) vrátila v roce 1949 nazpět do Jestřabí.

Jedna rodina o počtu tří lidí osídlila Vidnavu, ale v roce 1949 zaznamenáváme její návrat zpět do Jestřabí. Do obce Linhartovy (německy Geppersdorf) ležící 4 km jihovýchodně od

¹³⁶ SOkA Jeseník, f. MNV Supíkovic,

¹³⁷ Soukromá matrika obce Jestřabí a osady Kochanec Jaroslava Saňáka (30. – 90. léta 20. století). Kopie je součástí soukromého archivu pana Bc. Petra Fojtíka.

¹³⁸ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Svazek XIII. Str. 110.

Albrechtic přišla také jedna rodina o třech členech. Podobně jako v prvním případě se však v roce 1950 navrátila do Jestřabí.

Poměrně zajímavá je sociální struktura osídlenců z Jestřabí. Z obce odešlo do pohraničí celkem 111 dělníků nebo lépe řečeno příslušníků dělnických rodin včetně dětí. Jestliže kronika obce uvádí počet dělníků 237, pak do pohraničí odešlo 46,8 % dělníků z obce!¹³⁹ Po návratu 26 dělníků zpět do Jestřabí se pak poměr snížil na 36,9 %. Z celkového počtu 111 dělníků - osídlenců pak 62 dělníků osídlilo obce Supíkovice, Skorošice, Vidnava a Linhartovy. To se rovná 55,9% podílu.

Rolníků či příslušníků rolnických rodin včetně dětí odešlo do pohraničí 21 z celkového počtu 337 příslušníků rolnických rodin v obci. Zpět do obce se nevrátil žádný z rolnických osídlenců. Celkem osídlilo pohraničí 6,2 % rolníků obce.

Můžeme proto konstatovat, že jednak mezi osídlenci výrazně dominovali dělníci a příslušníci dělnických rodin včetně dětí, a také, že podíl dělníků – osídlenců na celkovém počtu dělníků obce byl propastně vyšší než podíl rolníků – osídlenců na celkovém počtu rolníků obce.¹⁴⁰

Co se týká datumu odchodu osídlenců do pohraničí,¹⁴¹ můžeme s jistotou pozorovat odchod dvou rodin již v červnu roku 1945. Obě směřovaly do Čajkovic a v průběhu prázdnin téhož roku byly následovány dalšími dvěma rodinami. Daleko větší počet odchodů se váže k roku 1946, kdy je bezpečně doložen odchod celkem 14 rodin, z celkového množství 35 rodin osídlenců. Na duben tohoto roku je vázán jednorázově největší odchod lidí z obce Jestřabí. Prokazatelně čtyři rodiny odešly v tento měsíc do Supíkovic, další rodiny odešly do Supíkovic v průběhu roku 1946, není však známo kdy přesně.

Křekov

Obec ležící ve výšce 385 m n. m. se rozprostírá 3 km jihozápadně od Valašských Klobouk. Byla to zemědělská obec malé rozlohy 389 ha. Křekov byl vždy čistě český, sčítání lidu nikdy neprokázala přítomnost jiné než české národnosti.¹⁴²

Řešení této obce proběhlo za využití dokumentů ONV Valašské Klobouky. Kronika obce se problematiky nedotýká. Dále byly využity ty dokumenty zdejšího národního výboru, které řeší odchod místních lidí do pohraničí.

¹³⁹ Soukromá matrika obce Jestřabí a osady Kochanec.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 257.

¹⁴² Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Svazek VIII. Str. 193.

Po 2. světové válce se do pohraničí vystěhovalo sedm rodin.¹⁴³ Jedna rodina (nezjištěný počet členů) se přestěhovala do Krhovic (soudní okres Znojmo). Ostatních šest rodin osídlilo obce pohraničí severní Moravy a Slezska. Dvě rodiny (úhrnem 10 lidí) trvale osídlilo Velkou Kraš nedaleko Vidnavy. Projevily se vazby na sousední Vlachovice, odkud směřoval do Velké Kraše velký proud 95 osídlenců. Přímo do Vidnavy se pak přestěhovala jedna rodina neznámého počtu členů. Zbytek osídlenců z Křekova zamířil do Albrechtic nedaleko Rýmařova.

Albrechtice (něm. Olbersdorf) byly malou německou obcí. V roce 1930 zde žilo v 80 domech 315 obyvatel a pouze dva byli české národnosti. Obec se nachází v značné nadmořské výšce 640 m n. m.¹⁴⁴ Proč se rodiny z Křekova odhodlaly osídlit obec, která leží o rovných 255 m výše zůstává záhadou, pomohlo by svědectví pamětníka nebo zpřístupnění fondu místní správní komise a poté národního výboru v Albrechticích.

Motivem osídlení se zřejmě stala přidělovaná půda. Příděly sice nebyly velké, nepřekračovaly 10 hektarů, ale pořád byly větší než půdní vlastnictví osídlenců před odchodem, kdy se držba pohybovala v řádech arů. Tomu odpovídá i to, že hlavou šesti rodin byli zemědělstí dělníci a v jednom případě se jednalo o rodinu malorolnickou.¹⁴⁵

Do pohraničí severní Moravy a Slezska odešlo z Křekova minimálně 22 osídlenců, u tří rodin se nepodařilo určit počet členů. Jestliže hlášení MNV udává poválečný počet obyvatel 300 lidí,¹⁴⁶ pak by do pohraničí severní Moravy a Slezska zamířilo 7 % lidí, což není mnoho.

Lačnov

Lačnov je obcí ležící ve velké nadmořské výšce 502 m n. m. Je vzdálen 5 km severně od města Valašské Klobouky. Obec má rozlohu 1 530 ha. Byla to vždy čistě česká, zemědělská obec, v roce 1930 tu žilo 881 lidí české národnosti.¹⁴⁷

Prostředky zpracování se omezily pouze na fondy jednotlivých MNV osídlovaných obcí lidmi z Lačnova. Hodnotná byla výpověď pamětnice paní Sucháčkové,¹⁴⁸ která odtajnila hlavní migrační směry osídlenců.

„Od května do pol. června 1946 odešlo z Lačnova několik desítek rodin. Většina z nich se usadila v okresech Bruntál a Šumperk,“ píše se v inventáři fondu MNV Lačnov.¹⁴⁹ Formulace

¹⁴³ SOkA Zlín, f MNV Křekov, inv. č. 49 Odhad ceny domů po osídleních pohraničí, karton 2.

¹⁴⁴ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek IV. Str. 268.

¹⁴⁵ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 256.

¹⁴⁶ SOkA Zlín, f MNV Křekov, inv. č. 28 počty obyvatel, karton 1.

¹⁴⁷ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 193.

¹⁴⁸ Osídlenci pohraničí. Záznam v soukromém archivu autora.

¹⁴⁹ SOkA Vsetín, f. 482 MNV Lačnov, Inventář.

je poněkud nadsazená. Osídlenci jen ztěží mohli odcházet do pohraničí už v měsíci, kdy oficiálně skončila válka. Také počet rodin se vzhledem ke zpracovávanému materiálu zdá být trochu přehnaný, pokud ovšem není formulací myšleno 23 rodin osídlenců identifikovaných autorem. Odchod tří rodin se udál na jižní Moravu, zbývajících dvacet rodin odešlo do pohraničí severní Moravy.¹⁵⁰

Celkově 15 rodin o minimálně 65 lidech (u dvou rodin počet členů neuveden) se odstěhovalo do malé obce Václavov (soudní okres Šumperk). Dříve čistě německá obec, kde ze 157 přítomných obyvatel v roce 1930 byli všichni Němci, leží v 390 m n. m. Václavov (něm. Wenzelsdorf) spadal administrativně do soudního okresu Šumperk. Po skončení války bylo německé obyvatelstvo obce odsunuto, transportu neuniklo ani pár sociálních demokratů.¹⁵¹

Osídlenci z Lačnova ve většině případů v obci trvale zůstali. Osm osídlenců se vrátilo do roku 1958 zpět do Lačnova, jedna rodina se přestěhovala do Mostkova na Šternbersku. Ve Václavově tedy zůstalo více než 50 lačnovských migrantů.¹⁵² Vzhledem k stavu populace v roce 1950, který byl 124 obyvatel, osídlenci z Lačnova představovali slabou polovinou lidí ve Václavově. Svým příchodem přispěli k slušnému 80% naplnění stavu z roku 1930.

Další dvě rodiny – 9 lidí, osídlily nedaleké Velké Losiny. Všichni zde zůstali. V Mladoňově (soudní okres Šumperk) skončili tři lidé, zda natrvalo se nepodařilo zjistit. Poslední dvě velké rodiny se přestěhovaly na Rýmařovsko. První (11 členů) přímo do Rýmařova. Až na jednoho zde všichni zůstali. Druhá rodina (14 lidí) se octla v Břidličné, kde pravděpodobně zůstala.¹⁵³

V jedenácti případech se jednalo o rodiny zemědělských dělníků, čtyři rodiny byli dělnické. Tito dohromady vlastnili asi 2 hektary půdy. Jedna rodina byla rolnická, jedna rodina byla malorolnická a v posledním případě se jednalo o rodinu syna rolníka. V pěti případech se statut nepodařilo určit. Příchodem do pohraničí si všichni polepšili. Nejvyšší výměra měla rozlohu 10 ha, nejméně dostala přiděleno svobodná dělnice a to necelý hektar půdy.¹⁵⁴

Do pohraničí severní Moravy odešlo minimálně 102 obyvatel Lačnova. Počet populace z roku 1945 se bohužel nepodařilo zjistit. Za reálného odhadu 900 obyvatel by se na odchodu do pohraničí podílela zhruba devítina populace obce.

¹⁵⁰ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 257.

¹⁵¹ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek IV. Str. 82.

¹⁵² SOkA Šumperk, f. 376 MNV Václavov, inv. č. 10 Seznam žen, karton 1.

¹⁵³ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 257.

¹⁵⁴ Tamtéž.

Lidečko

Obec Lidečko se rozkládá v údolí toku Senice v nadmořské výšce 445 m n. m. ve vzdálenosti asi 8 km severně od Valašských Klobouk. Byla to zemědělská obec s rozvinutým dřevařským průmyslem. Mluvíme o velké, české obci. V roce 1930 tu žilo 1 330 obyvatel, z toho pouze 4 německé národnosti.¹⁵⁵

Osídlovací proces zasáhl obec poměrně citelně. V kronice se dočítáme: „... *značná část obyvatelstva obsazuje jihomoravské Pravice, jiní se usídlují v Bohdanovicích Jakartovicích, Rýžovišti a Vel. Losinách...*, většina z nich nachází tam nové domovy, někteří neodolávají volání svého rodiště a vracejí se do svých chudých valašských domovů. Obec tak ztratila asi 250 obyvatel.“¹⁵⁶

Emotivně podbarvený popis můžeme požadovat za věrohodný v odhadu počtu vysídlenců i v uvedených migračních směrech. Zpracovávané dokumenty v podstatě dávají kronikáři za pravdu. Ponechme stranou migraci do Pravice na Znojemsku a zaměřme se na námi zkoumanou oblast.

Bohdanovice (něm. Boidensdorf) a Jakartovice (něm. Eckersdorf) uváděné v kronice jsou stejně jako Bratříkovice (něm. Brättersdorf), které do roku 1949 administrativně spadaly pod soudní okres Horní Benešov. Tyto tři obce spolu bezprostředně sousedí, Bohdanovice jsou nyní integrovanou částí Jakartovic. Obce jsou lokalizované přibližně 8 km jihovýchodně od Horního Benešova v nadmořských výškách v rozmezí 413 až 495 m n. m. Bohdanovicích a Jakartovicích se nacházel tradiční průmysl těžby a zpracování břidlice, jinak se jednalo o obce zemědělské (pěstování lnu, brambor). Káňa prizmatem osídlení chápe obce jako problematické, k jejich osídlení muselo být použito značného informačního úsilí expozitury ZNV v Ostravě.¹⁵⁷ V obcích před válkou dominoval německý živel, který byl až na několik výjimek do konce roku 1946 kompletně odsunut.

Bavíme-li se o nově příchozích osídlencích, pak musíme konstatovat, že mezi nimi převládali migranti z Ostravy a okolí. Velkou část z nich utvářeli horničtí důchodci řešící tak bytovou krizi v Ostravě. Jejich stěhování do pohraničí pak výrazně podporovaly aktivity expozitury Zemského národního výboru v Opavě. Právě tato správní instituce měla v kompetenci osídlení okresu Bruntál.¹⁵⁸ Druhou nejpočetnější skupinu představovali osídlenci z Valašska a to hlavně vsetínského. Právě poloha Lidečka na rozhraní „klobuckého“ a vsetínského Valašska způsobila právě tento migrační směr.

¹⁵⁵ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 194.

¹⁵⁶ SOkA Vsetín, f. 430 MNV Lidečko, inv. č. 42 Kronika obce. Str. 111.

¹⁵⁷ Káňa, O. Str. 17.

¹⁵⁸ Tamtéž. Str. 20-25.

Jako příklad původu osídlenců necht' poslouží největší ze jmenovaných obcí Jakartovice. Zde se na konci roku 1948 nacházelo 424 lidí pocházejících z následujících oblastí: Slezska (41 rodin), 15 rodin Valašska, 18 rodin z Hané, 9 rodin ze Slovenska, 9 rodin jinde z Moravy a 2 rodiny z Volyně. Zmíněný podíl rodin z Hané je spíše výjimkou, v ostatních obcích tak vysoký nebyl.¹⁵⁹

Z Lidečka se do zmíněných obcí přestěhovalo převážně v roce 1946 celkově 16 rodin (minimálně 57 lidí u tří rodin počet migrantů nezjištěn). Největší počet rodin (10) se přestěhoval do Bohdanovic. O zbylých šest rodin se rovným dílem podělily Jakartovice a Bratříkovice.¹⁶⁰

Fluktuace osídlenců z Lidečka byla minimální. Na konci 50. let se v obcích nacházelo 15 rodin! Přítomnost jedné rodiny se nepotvrdila. Můžeme hovořit o téměř stoprocentním osídlovacím aktu. Nízká fluktuace je celkem podivná, přihlédneme-li k tomu, s jakými problémy se osídlenci z Lidečka potýkali. V hlášeních nacházíme zprávy o rezistenci vůči zakládání místních JZD, o vyvolávání „sprostých hádek a bitek.“ Téměř všechna hlášení o opilství se týkají osídlenců z Lidečka. Až to vypadá, že ostatním občanům byli trnem v oku.¹⁶¹

Dvě a více rodin pak zaměřily na Rýmařovsko, kde osídlili 600 m n. m. vysoko ležící obec Brunzejf, roku 1947 přejmenovanou na Rýžoviště. Přesný počet migrantů, stejně jako jejich další osud nelze zmapovat v důsledku nepřístupnosti fondu obce. Dvě rodiny o deseti lidech trvale přesídlili do obce Bílov (soudní okres Bílovec) a dvě rodiny se trvale přestěhovaly na Vízmersko. První rodina neznámo jak velká osídlila Petrov nad Desnou, druhá sedmičlenná rodina pak Vízmerk samotný.

Do pohraničí severní Moravy a Slezska se z Lidečka vystěhovalo minimálně 80 lidí. Není znám přesný počet členů tří rodin migrujících na Hornobenešovsko a především pak počet osídlenců obce Rýžoviště. Pokud budeme věřit kronikáři Lidečka, pak zjistíme, že na jižní Moravu proniklo více osídlenců.¹⁶²

¹⁵⁹ SOkA Opava, f. 289 MNV Jakartovice, inv. č. 41 Příděly konfiskovaného majetku, karton 6.

¹⁶⁰ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 258, 259.

¹⁶¹ SOkA Opava, f. 36 MNV Bratříkovice, inv. č. 68, Posudky obyvatel, karton 5.

¹⁶² SOkA Vsetín, f. 430 MNV Lidečko, inv. č. 42 Kronika obce. Str. 110-111.

Lipina

Lipina je nyní místní částí Valašských Klobouk. V minulosti to byla malá, vždy čistě česká obec. Nalezneme ji necelé 2 km jihozápadně od Valašských Klobouk. Plocha katastru je 347 hektarů, obec se nachází v nadmořské výšce 435 m n m.¹⁶³

Po skončení války se v obci nacházelo 285 lidí. Migrace obyvatel Lipiny do pohraničí byla ovlivněna počínáním části osídlenců ze sousedního Křekova. Z Lipiny podle dostupných zdrojů odešly do pohraničí čtyři rodiny a migračním směrem tří z nich se stala obec Albrechtice na Rýmařovsku.¹⁶⁴ Zde odešlo minimálně 20 (velikost jedné rodiny nezjištěna) lidí z Lipiny. Jedna osmičlenná rodina trvale osídlila obec Děrné na Bílovsku, což nasvědčuje možným vazbám této rodiny na osídlence z Poteče (viz. dále). Fluktuace v případě Albrechtic není potvrzena ani vyvrácena. Dokumenty ONV Valašské Klobouky návrat osídlenců do roku 1950 nenaznačují.¹⁶⁵ Jestli osídlenci zůstali v pohraničí i v průběhu 50. let se vypátrat nezdařilo.

Sociální struktura osídlenců je jednoznačná. Ve třech případech se jednalo o zemědělské dělníky, v jednom případě o dělnickou rodinu.¹⁶⁶ Majetkové poměry se zdokumentovat nepodařilo.

Na jižní Moravu se z Lipiny neodstěhoval nikdo, což je poměrně nezvyklé. Budeme-li kalkulovat s minimem osídlenců, což představuje počet 20 lidí, pak zjistíme, že se osídlovacího procesu zúčastnilo 7 % populace Lipiny. Zájem o osídlení pohraničí tu tedy není příliš vysoký.

Ke zpracování byly využity dokumenty ONV Valašské Klobouky a několik spisů MNV Lipina. Více materiálů se nalézt nepodařilo, marné bylo i hledání v místní kronice.

Lipová

Tato obec¹⁶⁷ se nachází 4 km severně od města Slavičín, jedná se o nejzápadněji situovanou obec soudního okresu Valašské Klobouky. Lipová leží v nadmořské výšce 427 m n. m., její rozloha činí 1 148 ha. Lipová byla čistě českou obcí, při sčítání v roce 1930 bylo identifikováno pět občanů neněmecké a nečeské národnosti z celkového počtu 430 obyvatel.¹⁶⁸

¹⁶³ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 195.

¹⁶⁴ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 259.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ SOkA Zlín, f. MNV Lipina, inv. č. 68 Odchod do pohraničí, karton 3.

¹⁶⁷ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 196.

¹⁶⁸ Tamtéž. Str. 197.

Specifikem obce bylo vysoké procento přítomných zvěrokleštičů, v oblasti jižního Valašska tradičně nazývaných „miškáři.“ Jednalo se o mistry oboru, kteří, jak píše Peřinka, „rozcházejí po celé téměř Evropě (kromě jihu) a přinášejí ze světa peníze.“¹⁶⁹

Proces osídlování pohraničí severní Moravy migranty z Lipové autor této práce zachytil pomocí dokumentů ONV Valašské Klobouky uchovaných v archivu na Klečůvce.¹⁷⁰ Dále byla využita kronika obce¹⁷¹ a jako poslední zdroj byly využity archiválie MNV Jívová dostupné v olomouckém archivu.¹⁷²

V polovině roku 1945 se v obci Lipová nacházelo 451 obyvatel. Osídlovacího procesu se mělo podle dostupných pramenů zúčastnit 70 zdejších obyvatel.¹⁷³ Do pohraničí odešlo 15 % populace Lipové. Dvě rodiny měly osídlit jihomoravský Mikulov. V případě pěti rodin se nepodařilo vypátrat směr migrace. Zbytek osídlenců z Lipové osídlil obec Jívová nacházející se přibližně 8 km od města Šternberk. Jednalo se o organizovanou záležitost, už v průběhu roku 1945 do Jívové odešlo 9 rodin z Lipové. První osídlenci z Lipové se v Jívové objevili k 31. srpnu. Počátkem října se přistěhovaly další tři rodiny, zbylých pět rodin přišlo do konce listopadu. Příchozí osídlenci se staly bez výjimky národními správci důležitých hospodářství v obci. Ve dvou případech se jednalo o osídlení nezemědělské, přistěhovalci se stali národními správci obchodu a ve druhém případě hospody.¹⁷⁴

Otázku proč osídlenci z Lipové zvolili zrovna o 118 m výše ležící městyse se bez výpovědi pamětníka, s kterým se i přes snahu autora nezdařilo navázat kontakt, nepodaří zodpovědět. Každopádně v roce 1945 tvořili migranti z Lipové největší podíl mezi všemi osídlenci Jívové (německy Giebau) a to i přes relativně nízký počet Lipovských osídlenců. Mohla za to pestrá směsice příchozích osídlenců. Ti se rekrutovali ve velké míře i ze Slováků, českých repatriantů z Volyně, později také z vysídlených Chorvatů z Mikulovska. V roce 1945 přišlo do Jívové 67 rodin, osídlenci z Lipové v počtu 9 rodin mezi nimi tvořili největší podíl.¹⁷⁵

V průběhu roku 1945 se podařilo osídlit podstatnou část Jívové, rok 1946 byl poměrně chaotický. Do Jívové přišlo mnoho dalších lidí, na druhou stranu řada osídlenců odešla, nikoliv však ti z Lipové. K zmatečnosti situace přispělo přesídlování osídlenců v rámci Jívové i odsun Němců. Ti byli posledním transportem v říjnu 1946 krom dvou rodin kompletně odsunuti. Dálo se tak i přes velký počet místních německých sociálních demokratů. Divoká

¹⁶⁹ Peřinka, F., V. Str. 205.

¹⁷⁰ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 258.

¹⁷¹ SOkA Zlín, f. MNV Lipová, inv. č. 1 Pamětní kniha obce.

¹⁷² SOkA Olomouc, f. MNV Jívová, inv. č. 96 Seznam přidělců, jimž byl přidělen odňat, karton 12

¹⁷³ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 258.

¹⁷⁴ SOkA Olomouc, f. MNV Jívová, inv. č. 116 Zprávy o rozdělení zabavených živnostenských podniků mezi národní správce, karton 14.

¹⁷⁵ SOkA Olomouc, f. MNV Jívová, inv. č. 93 Seznamy národních správců v obci, karton 11.

doba se promítla i do úrovně zpracování dokumentů. Jejich nízká kvalita poněkud ztěžovala monitoring roku 1946. Nicméně se podařilo doložit příchod dalších tří rodin osídlenců z Lipové.¹⁷⁶ Z těchto poznatků vyplývá, že součet osídlenců z Lipové byl roven 50 lidem. Počet může být i vyšší, záleží na tom, jestli prameny podchytily všechny migranty z roku 1946.

Úspěšnost setrvání migrantů v osídlené obci byla poměrně vysoká.¹⁷⁷ Do roku 1950 s největší pravděpodobností odešla jedna dvoučlenná rodina. Pobyt zbytku osídlenců z Lipové je bezpečně doložen i v roce 1960. V Jívové dokonce zůstali i nezemědělství osídlenci, jejichž přidělené živnosti byly znárodněny.

To by znamenalo, že osídlenci z Lipové tvořili v roce 1950 7 % populace Jívové. Městys se totiž podařilo osídlit jen na 46% stav z roku 1930, v roce 1950 bydlelo v Jívové 718 lidí.¹⁷⁸

Ve vztahu k samotné Lipové lze konstatovat, že se na osídlení Jívové podílelo 11 % populace Lipové z poloviny roku 1945. Podíl však může být (výše uvedené důvody) o něco vyšší. Osídlovací akt byl razantní a zdá se, že i dobře organizován. Příchod značné části migrantů do osídlované obce již v roce 1945 je poměrně nestandardní, vzhledem k poloze obce. V roce 1945 směřovali osídlenci z Valašskokloboucka hlavně do atraktivnějšího pohraničí jižní Moravy. Motiv brzkého odchodu do Jívové je možno spatřovat v lákavé možnosti stát se národním správcem důležitých hospodářských podniků. Také přiděly půdy byly poměrně vysoké. V průměru byla osídlencům z Lipové přidělována půda o výměře 10,9 hektarů.¹⁷⁹

Není známo o kolik si osídlenci polepšili v půdní držbě, poměry před příchodem nejsou známy. Napovědět může sociální struktura migrantů.¹⁸⁰ Pouze tři rodiny byly maloroľnické, roľnická nebyla ani jedna. Zbytek tvořili zemědělství dělníci, domkáři a dělníci (zvěrokleštích se mezi osídlenci nenacházel ani jeden). Pouze u maloroľníků můžeme předpokládat půdní vlastnictví větších výměr již před příchodem. Osídlenci si proto zcela jistě značně polepšili.

Mirošov

Mirošov je v současné době místní částí Vlašských Klobouk. V minulosti to byla malá čistě česká obec. V roce 1930 zde žilo 194 obyvatel a všichni byli české národnosti. Dříve

¹⁷⁶ SOkA Olomouc, f. MNV Jívová, inv. č. 13 Kniha vydaných domovských listů.

¹⁷⁷ SOkA Olomouc, f. MNV Jívová, inv. č. 96 Seznam přidělců, jimž byl přiděl odňat, karton 12.

¹⁷⁸ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek III. Str. 250.

¹⁷⁹ SOkA Olomouc, f. MNV Jívová, inv. č. 93 Seznamy národních správců v obci, karton 11.

¹⁸⁰ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 258.

zemědělská obec leží přibližně 2 km na západ od města Valašské Klobouky v údolí toku Smolinky v nadmořské výšce 390 m n. m.¹⁸¹

Po skončení 2. světové války se z obce vystěhovalo úhrnem 15 rodin a jednotlivců. Místní osídlenci preferovali pohraničí jižní Moravy, kde odešlo 10 rodin. Migrační proudy končily na Znojemsku. Strachotice (soudní okres Znojmo) osídlilo celkem pět rodin, zbylých pět se přestěhovalo do Dyjakoviček a Derflíc (obě obce administrativně spadaly pod soudní okres Znojmo). Odchod na jih byl proveden organizovaně a byl realizován nejpozději do jara roku 1946, ke kterému je datován seznam vysídlenců z Mirošova.¹⁸²

Do pohraničí severní Moravy odcházeli migranti individuálně, nezávisle na sobě pravděpodobně všichni v průběhu roku 1946. Migrační směry zaznamenáváme tři. Dva lidé osídlili obec Krásné Loučky (soudní okres Albrechtice). Tento migrační směr je v případě Valašskokloboucka spíše výjimkou, do válkou silně poničených regionů Osoblahy a Albrechtic se osídlenci příliš nehrnuli.¹⁸³

Do Skorošic nedaleko Vidnavy se odstěhovaly dvě rodiny bohužel se nepodařilo vypátrat počet členů těchto rodin, ani jestli v osídlené obci trvale zůstaly. Zbylé dvě rodiny odešly do Trhavic (soudní okres Libavá), které jsou nyní místní částí obce Norberčany. Ani v tomto případě se počet migrantů a fluktuace nepodařilo vypátrat, fond MNV Norberčany uložený v SOkA Bruntál je nepřístupný.

Více informací šlo dohledat ohledně sociálních poměrů osídlenců. Ve třech případech se jednalo o rolnické syny. V dalších třech případech rozlišujeme malorolnické rodiny. Čtyři rodiny byly dělnické a hlavami dalších třech byli zemědělství dělníci. Nedá se jednoznačně tvrdit, že jedna sociální skupina preferovala tu nebo onu část pohraničí. Zástupce jednotlivých skupin najdeme v pohraničí jižní Moravy i severní Moravy a Slezska.¹⁸⁴

Kvantifikovat nějakým způsobem, jaký podíl obyvatel obce osídlil pohraničí, v případě Mirošova nejde. Především se nepodařilo zjistit stav populace z roku 1945 a také data zjištěná o počtu osídlenců jsou v nevyhovujícím počtu.

Návojná

Obec periferní polohy najdeme 3 km severovýchodně od Brumova. Návojná leží 370 m n. m. v úzkém údolí sevřeném mezi dvěma hřbety Bílých Karpat. Mluvíme o zemědělské vsi s výskytem pastvin. Návojná byla obcí českou, v roce 1930 žilo v 95 domech 495 obyvatel,

¹⁸¹ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 196.

¹⁸² SOkA Zlín, f. MNV Mirošov, inv. č. 38 Seznam osídlovací akce, karton 13.

¹⁸³ Káňa, O. Str. 60.

¹⁸⁴ SOkA Zlín, f. MNV Mirošov, inv. č. 38 Seznam osídlovací akce, karton 13.

pouze tři se hlásili k německé národnosti.¹⁸⁵ Byli to zajisté členové rodiny Centner-Manner vlastníci zdejšího zámek.

Ve srovnání se sousedním Nedašovem byl zájem obyvatel Návojně o osídlení pohraničí o hodně menší. Osídlovacího procesu se zúčastnilo podle dostupných materiálů devět rodin. Všichni osídlenci zaměřili na severní Moravu a do Slezska, do pohraničí jižní Moravy se neodstěhoval nikdo, což je vzácnost.

Do Tošovic (viz u obce Nedašov) odešly v roce 1945 čtyři rodiny. V průběhu roku 1946 byly následovány dalšími dvěma.¹⁸⁶ Přesný počet osídlenců této skupiny nelze určit. Nelze dokonce ani určit, zda se jednalo o rodiny nebo svobodné jednotlivce. Fond MNV Návojná problematice odchodu místních obyvatel do pohraničí nevěnuje vůbec žádnou pozornost. Minimum informací poskytuje i fond ONV Valašské Klobouky, fond MNV Tošovice je nezpracován.

Každopádně v případě Tošovic hrála roli blízkost sousedního Nedašova. Mezi oběma obcemi byly udržovány velmi těsné kontakty často rodinného charakteru. Z Nedašova do Tošovic zaměřili první osídlenci již v červnu roku 1945, celkem se odstěhovalo 19 rodin,¹⁸⁷ což logicky vysvětluje odchod osídlenců z Návojně právě do Tošovic.

Osídlenci z Návojně však nedělali své obci v pohraničí příliš dobrou reklamu. Již v průběhu roku 1945 jsou jednomu z nich konfiskované nemovitosti odebrány. Důvodem bylo rozsáhlé rozkrádání konfiskovaných věcí, jak uvádí obecní kronika.¹⁸⁸ Dotyčný se s ostudou vrací domů ještě v roce 1945. Další dva osídlenci z Návojně byli charakterizováni jako „úpadkoví hospodáři.“¹⁸⁹ Konfiskovaná půda jim byla odebrána, domy si však mohli nechat a v Tošovicích zůstali. Rodina jednoho osídlence se v roce 1946 odstěhovala do nedalekých Jerlechovic. V roce 1954 se pak jedna rodina vrátila zpět do Návojně. Celkem zůstaly v Tošovicích tři osídlenecké rodiny z Návojně.¹⁹⁰ Ve srovnání s osídlenci z Nedašova (viz níže), jejichž osídlení Tošovic lze chápat jako téměř ideální osídlovací akt, se migranti z Návojně chovali poněkud kontroverzně.

Do Dalova¹⁹¹ (viz níže) se odstěhovala pouze jedna rodina, která zde i zůstala. Takto nízký příspěvek z Návojně je poněkud zvláštní, vzhledem k počtu osídlenců, kteří do Dalova odešli ze sousedního Nedašova. Jedna rodina osídlila na zhruba osm měsíců Sobotín (soudní

¹⁸⁵ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek VIII. Str. 197.

¹⁸⁶ SOkA Nový Jičín, Kronika obce Tošovice 1945-1975. Str. 30.

¹⁸⁷ Tamtéž, Str. 29.

¹⁸⁸ Tamtéž. Str. 128.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž. Str. 132-136.

¹⁹¹ SOkA Olomouc, f. MNV Dalov, inv. č. 39 Domovní seznam, karton 3.

okres Vízmbek), v polovině roku 1948 se nevrátila do Návojně, ale do nedaleké Bylnice. Poslední čtyřčlenná rodina se odstěhovala do obce Děrné (soudní okres Bílovec), kde se i usadila.¹⁹²

Majetkové poměry osídlenců před odchodem nejsou známy, ale můžeme předpokládat, že byly skoro nulové, vzhledem k absenci půdního vlastnictví u prakticky všech osídleneckých rodin v dokumentech fondu ONV Valašské Klobouky.¹⁹³ V pohraničí dostávali osídlenci poměrně velké příděly zemědělské půdy. Průměrná výměra byla 8,7 hektarů. Nejnížší příděl byl 5 hektarů (Tošovice) a naopak nejvyšší příděl se rovnal 13 hektarům zemědělské půdy (Dalov), tedy přesně v intencích prezidentských dekretů.

Nízký zájem zdejších lidí o osídlování může být způsoben nastalou poválečnou situací v Návojně. Majitelé zámku ještě před příchodem fronty uprchli. Zámek později v roce 1947 dostal do vlastnictví Arnošt Horna.¹⁹⁴ Ten v Návojně založil hodinářskou firmu ARHORNA a její provoz umístil do zámku. Vzhledem k únorovým událostem roku 1948 však provoz firmy končí v červnu roku 1949. Kromě samotného zámku došlo i ke konfiskaci ohromného množství půdy náležící ke statku. Dohromady se jednalo o 640 hektarů. Konfiskace půdy přímo v domácím prostředí potencionální migranty zřejmě odrazovala od odchodu do pohraničí. Spíše než příděl půdy se stal hlavním důvodem k odchodu příděl vlastního domu.

Nedašov

Nedašov leží přibližně 6 km jihovýchodně od Valašských Klobouk, od kterých jej dělí jeden z hřbetů Bílých Karpat, při hranici se Slovenskem. Poloha Nedašova je ještě více perifernější než v případě sousední Návojně. Nedašov byl zemědělskou, částečně i pasekářskou obcí poměrně velké rozlohy 1 247 ha. Relativně nízkou nadmořskou výškou 405 m způsobuje údolní poloha obce, která je vklíněna mezi dva bělokarpatské hřbety. Nedašov byl vždy čistě českou obcí, v roce 1930 zde bydlelo 898 lidí a všichni se hlásili k české národnosti.¹⁹⁵

Periferní poloha obce a podhorský až horský charakter okolního reliéfu nikterak nezlehčovaly život místních lidí. Navíc, jak píše Peřinka,¹⁹⁶ sobě blízké obce Návojná, Nedašov a Nedašova Lhota platili za jeden z nejchudších koutů soudního okresu Valašské

¹⁹² SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 258.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Naňák, A.: Dva příběhy z historie návojského zámku, Vlasstivědné Kapitoly z Valašskokloboucka, 2005, roč. 6, č. 1. Str. 20.

¹⁹⁵ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek VIII. Str. 198.

¹⁹⁶ Peřinka, F., V. Str. 199.

Klobouky. Kombinace těchto faktorů pak přímo zdejší obyvatele vybízela k poválečnému osídlení pohraničí. Proto není divu, že značná část obyvatel Nedašova využila nastalé situace a odešla do pohraničí za vidinou větší kvality života. Na druhou stranu se mezi nimi objevili v počtu ne malém i spekulanti, jejichž prioritou se stala vidina snadného zbohatnutí velmi často i nezákonnou formou.

Osídlovací akt obyvatel Nedašova má několik zajímavých specifík. Předem. Autor na základě zpracovávaných materiálů neidentifikoval ani jeden odchod do pohraničí jižní Moravy. Tato skutečnost je v případě obcí soudního okresu Valašské Klobouky vzácná. Druhé specifikum spočívá v organizovaném masovém odchodu přibližně stejného počtu osídlenců nikoliv do jedné, ale do dvou pohraničních obcí, což dělá Nedašov výjimečným.

První obcí jsou Tošovice ležící zhruba 4 km severně od Oder, které byly do roku 1949 centrem soudního okresu, kde Tošovice spadaly. Tošovice (německy Taschendorf) byly malou obcí s dominujícím německým živlem. V roce 1930 bylo z 327 obyvatel 313 německé národnosti. Zbýlých 3,7 % tvořila česká menšina.¹⁹⁷ Obec byla čistě zemědělskou a to osídlencům z Nedašova plně vyhovovalo. Během voleb v roce 1935 obdržela Henleinova SdP plných 75 % hlasů, preference zdejších Němců byly tedy jasné. Po válce se osud místních Němců naplnil.¹⁹⁸ V celkem sedmi transportech byli do konce srpna roku 1946 až na jedno smíšené manželství odsunuti. Těchto 247 lidí bylo nutno nahradit novým obyvatelstvem.

Již 4. července 1945 přichází do Tošovic jako v pořadí druhý osídlenec jeden občan z Nedašova. I když po čase jeho pobyt v Tošovicích končí a dotyčný se vrací domů, lze jeho počín považovat za inspiraci pro ostatní osídlence z Nedašova. V průběhu roku 1945 se do Tošovic přestěhuje v několika etapách 17 rodin, následovaných o rok později dalšími dvěma rodinami. Bezpečně můžeme doložit 28 osob, i když počet osídlenců z Nedašova byl daleko větší. Přesný počet vzhledem k nezpracování fondu MNV Tošovice nelze určit.

Migranti z Nedašova osídlili Tošovice zjevně s čistými úmysly. O nepřijatelném chování nemůže být řeč. Jeden osídlenec je sice k roku 1959 hodnocen jako „úpadkový hospodář,“ ale to je jediný případ. Důkazem budiž fluktuace osídlenců.¹⁹⁹ Jen jedna rodina odešla před rokem 1950, další tři pak až ke konci 50. let. Celkem 13 rodin tu tudíž zůstalo a to lze považovat za velmi příznivý poměr.

¹⁹⁷ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek XIV. Str. 95.

¹⁹⁸ SOkA Nový Jičín, Kronika obce Tošovice 1945-1975. Str. 32.

¹⁹⁹ Tamtéž. Str. 128-136.

V Tošovicích se podařilo osídlit 46 domů z 56. Na osídleny z Nedašova připadlo 17 z nich, dalších 7 domů pak získali osídlenci z Návojně a Nedašovy Lhoty.²⁰⁰ Po pěti domech obsadili migranti z okresů Hranice na Moravě a Holešov. Naopak z okolních okresů neosídlil obec téměř nikdo, zřejmě pro ně byla málo atraktivní. Rodiny z Nedašova tedy představovaly 37 % z počtu všech rodin osídlenců. V roce 1950 se počet obyvatel rovnal 264 lidem, což byl 80% stav z roku 1930.²⁰¹

Osídlenci z Nedašova byli převážně zemědělství dělníci a domkaři. Před příchodem do Tošovic vlastnili minimální půdní výměry.²⁰² Osídlením Tošovic si značně přilepšili. V průměru jim bylo přiděleno 9,65 ha půdy, přičemž nejmenší zjištěná výměra byla 5 ha a naopak největší 14 ha.²⁰³ To bylo téměř plně v souladu s prezidentskými dekrety.

Druhou obcí masově osídlenou migranty z Nedašova se stal Dalov administrativně spadající pod soudní okres Šternberk, od kterého byl Dalov vzdálen přibližně 8 km severním směrem. Dalov (německy Dohle) se rozkládá ve velké nadmořské výšce 585 m n. m., což je o 180 m výš než Nedašov! Součástí této malé, zemědělské obce je i osada Horní Žleb (německy Ober Grund). Dalov byl v roce 1930 vsí, kde v 96 domech žilo 390 Němců a 5 lidí české národnosti. Zajímavé jsou výsledky voleb z roku 1935. Ty v Dalově nevyhrála Sudetoněmecká strana (102 hlasů), nýbrž němečtí agrárníci (BdL) s 127 hlasy.²⁰⁴

Po válce bylo německé obyvatelstvo kompletně odsunuto. Prakticky po skončení války přišli do obce první lidé z Nedašova, přitom vůbec první příchod osídlenců je datován k 6. červnu. V průběhu roku 1945 Dalov „infiltrovalo“ v několika fázích 14 rodin. V roce 1946 osídlila Dalov druhá migrační vlna tentokrát 11 rodin. V roce 1947 pak přišla ještě 1 rodina a konečně v roce 1948 poslední 2 rodiny z Nedašova. Bezpečně lze prokázat, že se v Dalově ocitlo minimálně 80 osídlenců z Nedašova. Číslo je ve skutečnosti vyšší, přesně kvantifikovat nelze v důsledku mezerovitě dochování archivních pramenů.²⁰⁵

O tom, že si příchozí z Nedašova udělali z osídlení Dalova téměř soukromý podnik svědčí i následující fakta. Třetina domů v Dalově byla přidělena osídlencům z Nedašova, kterých bylo v obci přítomno v roce 1950, kdy se v obci nacházelo 251 lidí, minimálně 30 % z celkové populace Dalova. Nutno dodat, že se ve srovnání s rokem 1946 stav populace snížil o 59 lidí v důsledku odchodu osídlenců.²⁰⁶

²⁰⁰ Tamtéž. Str. 29-31.

²⁰¹ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek XIV. Str. 94.

²⁰² SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 259.

²⁰³ SOkA Nový Jičín, Kronika obce Tošovice 1945-1975. Str. 34-36.

²⁰⁴ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek IV. Str. 244.

²⁰⁵ SOkA Olomouc, f. MNV Dalov, inv. č. 63 Příděly konfiskovaného majetku, karton 4.

²⁰⁶ SOkA Olomouc, f. MNV Dalov, inv. č. 39 Domovní seznam, karton 3.

Fluktuace osídlenců z Nedašova by se dala charakterizovat následovně. Ještě v roce 1959 se nacházelo v Dalově 17 rodin původem z Nedašova. Celkem 6 rodin se z Dalova odstěhovalo do okolních obcí a 8 rodin se vrátilo domů. Většinou se tak dělo až s odstupem času v 50. letech, kdy už byla situace v pohraničí relativně konsolidovaná.²⁰⁷ Důvody k odchodu byly rozmanité. Roli hrála téměř horská poloha Dalova a s tím spojený těžký život osídlenců. Vyskytli se však i případy, kdy byl odchod osídlenců z Nedašova vynucen.

Mírně řečeno bylo působení některých Nedašovských migrantů v Dalově přinejmenším kontroverzní. Ze zpráv okresní rolnické komise ve Šternberku²⁰⁸ lze zjistit, že velká část osídlenců z Nedašova měla obrovské problémy s dodávkami zemědělských produktů. Neutěšená situace gradovala v roce 1948. Tehdy byla pěti Nedašovským osídlencům okresní rolnickou komisí odňata konfiskovaná půda. Tři tito hospodáři se poté vrátili do Nedašova. Abychom dotyčným nekřivdili, musíme konstatovat, že neplnění zemědělských dodávek nemuselo být nutně způsobeno nepatřičným jednáním. Osídlenci se zkrátka často velmi složitě adaptovali na nové životní podmínky, v některých případech k adaptaci vůbec nedošlo.

Kromě neplničů dodávek se z řad nedašovských osídlenců rekrutovaly i existence, jejichž chování omluvit nelze. Jednalo se o typické „zlatokopy“²⁰⁹ a spekulanty, jejichž jednání bylo motivováno oportunní snahou obohatit se. Nezákonné jednání těchto osob dosáhlo takových mezí, že se ve zprávě Okresního akčního výboru národní fronty ve Šternberku z 3. května 1948 dočítáme: „přídělci z Nedašova, z války zvyklí šmelině, tuto provádí v neztenčeném rozsahu dále.“²¹⁰

Aktivity těchto jedinců tak stigmatizovaly většinu ostatních osídlenců z Nedašova, kteří se pracovitostí a korektním chováním snažili nenásilně včlenit do nového prostředí. V konkrétních případech se jednalo o zpronevěru obecních peněz, případně rozkrádání konfiskovaného majetku. Jeden osídlenec z Nedašova byl poté stíhán policií, před kterou se snažil skrýt odchodem z Dalova.

Nedašovští osídlenci se na druhou stranu podíleli i na přímé správě obce. Někteří figurují v seznamu členů místního národního výboru a nelze jim upřít poctivou snahu o rozvoj Dalova. Také tady ale spatřujeme prapodivné chování. Poválečný předseda MNV Dalov původem z Nedašova hospodařil tak nešikovně, že finanční uzávěrka jeho období vykazovala manko 2 000 Kč. Dotyčný se proto raději vrátil do Nedašova.²¹¹

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ SOkA Olomouc, f. ONV Šternberk, inv. č. 345 Osídlovací politika, karton 342.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Tamtéž.

Věková skladba migrantů z Nedašova se dá částečně zrekonstruovat. Ve většině případů přicházeli mladí manželé, často ještě bezdětní a sourozenci ve věku pohybujícím se v okolí dvaceti let. Kompletní rodiny jsou spíše výjimkou.²¹²

Sociální skladba není známá. Můžeme si ovšem dovolit tvrdit, že se jednalo převážně o domkaře, zemědělské dělníky a dělníky, protože v Nedašově po sobě zanechali minimum půdy.²¹³ V Dalově byly osídlencům přidělovány výměry v průměru 12,1 ha velké. Nejvyšší zjištěný výměr činil 13 ha, nejnižší 12 ha.

Zbylé migrační směry jsou uvedeny již jen heslovitě. Obec Nové Dvorce (soudní okres Dvorce) osídlily dvě sestry, pravděpodobně zde zůstaly. Jedna rodina osídlila Luisino Údolí (soudní okres Žamberk), dvě rodiny (10 lidí) Jívovou, kde i zůstaly. Na Šumpersku skončily čtyři rodiny. Tři osídlily Vízmerk (13 lidí), kde se nacházely ještě v roce 1959, a jedna rodina se přestěhovala do Vernířovic (soudní okres Vízmerk).

Zbývá poslední věc a tou je kvantifikovat počet osídlenců z Nedašova. To je, jak jsem výše uvedl, nemožné, můžeme se pokusit maximálně o střízlivý odhad. Ten by po zohlednění všech skutečností mohl činit 15 % populace Nedašova z roku 1945. Ještě jednou podotýkám, že se jedná o odhad, jehož pravdivost by mohlo potvrdit nahlédnutí do sčítacích elaborátů zainteresovaných obcí z roku 1950.

Nedašova Lhota

Obec leží při hranici ze Slovenskem a je ještě více periferní než Nedašov. Najdeme ji 6 km východně od Valašských Klobouk v nadmořské výšce 410 m. Jednalo se o středně velkou, čistě českou obec. V roce 1930 v ní žilo 562 obyvatel české národnosti. Nedašova Lhota byla zemědělskou, pastvinářskou obcí.²¹⁴

Po skončení války se v obci nacházelo přibližně 590 obyvatel. K přesídlení do pohraničí se podle zkoumaných materiálů odhodlalo 21 rodin případně jednotlivců. Přesný počet migrantů nebyl bohužel zjištěn. Stejně jako v případě Návojně a Nedašova ani z Nedašovy Lhoty nepřesídlil nikdo do pohraničí jižní Moravy.²¹⁵ Osídlení pohraničí severní Moravy a Slezska bylo ovlivňováno vazbami na okolní obce.

Do Dalova odešlo šest rodin o minimálním počtu 22 lidí. Zpět se vrátila pouze jedna rodina v roce 1955. Do Tošovic odešly rodiny čtyři, přičemž se v nich nacházely ještě v roce

²¹² SOkA Olomouc, f. MNV Dalov, inv. č. 39 Domovní seznam, karton 3.

²¹³ SOkA Zlín, f. MNV Nedašov, inv. č. 109. Přesídlenci – pohraničí, karton 61.

²¹⁴ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 199.

²¹⁵ SOkA Zlín, f. MNV Nedašova Lhota, inv. č. 56. Odchod do pohraničí, karton 15.

1959. Do nedalekých obcí soudního okresu Bílovec Ženklavy a Bílova odešly čtyři rodiny. V Bílově se osídlenci trvale usadily, z Ženklavy se vrátilo 12 migrantů

Zbylí osídlenci z Nedašovy Lhoty se přestěhovali do obcí okresu Moravský Beroun. Celkově pět rodin se octlo v obci Velká Střelná, kterou ovšem stihl počínaje rokem 1947 krutý osud. Katastr obce byl vládním usnesením zahrnut do nově vznikajícího vojenského prostoru Libavá, obec byla tudíž určena k vylidnění. Postihl ji stejný osud jako 17 dalších obcí. Úmysl zřídit vojenský prostor právě zde, měl za následek téměř poloviční pokles osídlenců v politickém okrese Moravský Beroun.²¹⁶

Postiženým osídlencům byly nabídnuty nové přiděly v málo atraktivních oblastech Krnova, Šumperka a Bruntálu.²¹⁷ V případě osídlenců z Velké Střelné byla nabídnuta kompenzace obcemi v okolí Lanškrouna. Tuto možnost v podstatě všichni osídlení z Nedašovy Lhoty odmítají a přesídlují do pohraničních obcí, kde mají kontakty na osídlece z rodné obce. Tím pádem je nacházíme např. v Bílově. Druhou možností se stalo osídlení nedalekých obcí v okolí Budišova nad Budišovkou.²¹⁸

Sociální složení migrantů z Nedašovy Lhoty je poměrně homogenní.²¹⁹ Jednalo se o mix domkářů a zemědělských dělníků. Přesný počet osídlenců pohraničí nebylo zpracováním použitých dokumentů možno zjistit. S jistotou monitorujeme odchod 69 osídlenců, počet byl však vyšší. Odhad činí zhruba 12 % populace Nedašovy Lhoty z poloviny roku 1945.

Popov

Popov byl malou zemědělsko – pastvinářskou obcí rozprostírající se zhruba 8 km jižním směrem od Valašských Klobouk. V současné době (od roku 1964) je integrovanou částí Štítné nad Vláří. Popov byl vždy čistě českou obcí, v roce 1930 v něm žilo 472 obyvatel české národnosti.²²⁰

O poválečné osídlení pohraničí zde nebyl příliš velký zájem z obce se dle dostupných zdrojů odstěhovalo 14 rodin. Zcela převládaly dělnické rodiny, kterých bylo celkem 12. V jednom případě je uvedena rodina rolnického syna, jednu rodinu se nepodařilo identifikovat.²²¹

²¹⁶ Kol. autorů: Etnické procesy v pohraničí. Str. 197.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ SOkA Olomouc, f. 01-155 MNV Velká Střelná, inv. č. 8 Seznamy náhr. usedlostí pro přesídlece, karton 1.

²¹⁹ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 260.

²²⁰ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 199.

²²¹ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 260.

Migrační směry jsou v případě Popova tyto.²²² Na jižní Moravu zamířila nepočetná skupina osídlenců. Cílem se stala obec Úvaly (soudní okres Mikulov), kde se octly dvě rodiny a jednotlivec. Druhou osídlenou obcí se stala Fryšava (soudní okres Jaroslavice), kde v roce 1945 pronikla jedna rodina.

Dvě rodiny o neznámém počtu členů osídlily obec Grandorf (dnešní Hradec nad Svitavou) nedaleko Svitav. Zde i s největší pravděpodobností zůstaly. Zbytek osídlenců putoval do pohraničí severní Moravy.

Do tří obcí na Vízbersku se v roce 1946 přestěhovalo 11 lidí. V Sobotíně skončila čtyřčlenná rodina, jenž se zde trvale usadila. Do Vízberku se odstěhovala tříčlenná rodina. Ta se však po čase vrátila zpět. Konečně Vikýřovice trvale osídlila čtyřčlenná rodina.²²³ Do Horního Města (soudní okres Rýmařov) odešla jedna pětičlenná rodina, která zde téměř jistě zůstala.

Problematiku osídlení pohraničí migranty z Popova by určitě velmi obohatil původně domluvený rozhovor s narátorem. Ten bohužel vážně onemocněl a tím pádem se interview nemohlo uskutečnit.

Budeme-li počítat s 481 obyvateli Popova v roce 1945,²²⁴ přijdeme na to, že se z Popova do pohraničí severní Moravy dle dostupných zdrojů odstěhovala velmi slabá 3 % populace obce.

Poteč

Obec Poteč se nachází ve vzdálenosti 3 km severovýchodně od Valašských Klobouk podél silnice z Valašských Klobouk na Vsetín. Výměra obce je 1 054 ha. Poteč se rozkládá v nadmořské výšce 430 m. Jednalo se o zemědělskou a pastvinářskou obec, výměra zemědělské půdy se rovnala 1 036 ha. Sčítání lidu v roce 1930 zjistilo, že Poteč je čistě českou obcí. Všech 716 zdejších obyvatel se hlásilo k české národnosti.²²⁵

V roce 1945 se v obci nacházelo 706 obyvatel. Na základě dostupných materiálů se prokázal odchod 24 rodin do pohraničí. Bezpečně lze konstatovat, že tři rodiny odešly do Dyjákovic (soudní okres Jaroslavice), a že další dvě rodiny osídlily obec Dyjakovičky (soudní okres Znojmo).²²⁶ U devíti rodin se migrační směr nepodařilo určit. Je však pravděpodobné, že zamířily právě do zmíněných dvou obcí anebo do pohraničí severní Moravy, konkrétně do

²²² Tamtéž. SOkA Zlín, f. MNV Popov, inv. č. 1 Pamětní kniha obce Popov. Str. 93.

²²³ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty: Rejhotice, Sobotín, Vikýřovice.

²²⁴ SOkA Zlín, f. MNV Popov, inv. č. 1 Pamětní kniha obce Popov. Str. 91.

²²⁵ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek XIII. Str. 200.

²²⁶ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 260.

obce Děrné, kde zcela prokazatelně během roku 1946 odešlo a trvale zůstalo 9 rodin.²²⁷ Tvzení vychází z předpokladu o společném osídlování malého počtu obcí lidmi ze středně velkých obcí, jakého jsme u obcí zdrojového regionu svědky (viz např. Drnovice). Vzhledem k špatnému stavu zpracování a faktické nepřístupnosti fondu MNV Děrné a nulovým informacím ve fondu MNV Poteč nelze nezjištěným rodinám přidělit migrační směr.

„*Obec Děrné leží ve výši 355 m n. m. na 18 východní délky a na 50 severní šířky v bývalém Slezku..., ... na posledních nejvýchodnějších výběžcích nízkého Jeseníku spadajících do rovin řeky Odry,*“²²⁸ píše se v obecní kronice. Děrné leží přibližně 7 km jihozápadním směrem od Bílovce, náleželo i do správního obvodu tohoto soudního okresu. Německý název obce zněl Tyrn, součástí obce byla i osada Kostelec, německy Hochkirch. V roce 1930 žilo v této německé obci 772 lidí, česká menšina tu představovala poměrně silnou minoritu. Zdejších 242 lidí české národnosti představovalo 30 % populace.²²⁹ V roce 1950 žilo v obci 542 lidí. Děrné se tedy nacházelo na 70 % stavu z roku 1930. Relativní úspěch osídlovacího procesu Děrného, stejně tak jako celého politického okresu Bílovec, autoři připisují blízkosti ostravské aglomerace v kombinaci se zemědělským charakterem zdejších vesnic a značným počtem starousedlíků, kteří zde válku přečkali, případně se ihned po skončení okupace vraceli nazpět.²³⁰

Poválečná skladba²³¹ obyvatelstva Děrného a osady Kostelec není proto zase až tak zvlášť překvapivá. Starousedlíci tvořili 42 % populace, na druhém místě byli osídlenci z obcí v okolí se 14,6 %, následovali lidé ze soudního okresu Vsetín (dominuje obec Mikulůvka s 11 rodinami) tvořící 15 % obyvatel Děrného, dále lidé, kteří přišli ze soudního okresu Valašské Klobouky, tedy 9 rodin z Poteče, 6 rodin z Valašských Příkaz a po jedné rodině z Návojně a Lipiny. Reemigranti z Volyně představovali 6,3 % obyvatel a slovenští osídlenci 2 %. Zbytek připadá na osídlence ze všech koutů Moravy i Čech.

Osídlenců z Poteče, zmíněných 9 rodin, bylo celkem 36. Jestliže jsme uvedli počet obyvatel Děrného z roku 1950 jako 542, pak osídlenci z Poteče činili 7,4 % populace.²³² Potečané se v nových podmínkách dokázali bezproblémově adaptovat. Vybraní potečtí přistěhovalci se dokonce přímo podíleli na poválečné správě obce, najdeme je mezi členy místního národního výboru.

²²⁷ SOkA Nový Jičín, Kronika obce Děrné. Str. 15 –20.

²²⁸ Tamtéž. Str. 9.

²²⁹ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek XIV. Str. 133.

²³⁰ Např. Plaček, V.: Pohyb obyvatelstva na Opavsku, Hlučínsku a Vítkovsku po roce 1945. Str. 31.

²³¹ SOkA Nový Jičín, Kronika obce Děrné. Str. 15 –20.

²³² Tamtéž.

Podle odvětví ekonomické aktivity byla struktura migrantů z Poteče do Děrného, dalo by se říct, obligátní. Celkem 5 rodin bylo dělnických, hlavami třech rodin byli domkáři, zbývající rodina byla rolnická. Rolníci před odchodem vlastnili 6,5 ha půdy. Domkáři dohromady disponovali necelými 2 ha zemědělské půdy a dělníci, jichž bylo nejvíc měli ve vlastnictví celkem ani ne 1 ha půdy.²³³

Kromě Děrného zaznamenáváme v případě Poteče ještě jednu spíše epizodní záležitost osídlení pohraničí severní Moravy. Jeden osídlenec se na zhruba osm měsíců odstěhoval do obce Sobotín (soudní okres Vízberk), aby se v létě roku 1948 vrátil zpět do Poteče.

Osídlení pohraničí migranty z Poteče autor zpracoval hlavně na základě dokumentů ONV Valašské Klobouky, kde je zdokumentován odchod části osídlenců z Poteče. Využita byla i kronika obce Poteč²³⁴ zaznamenávající pravděpodobně všechny rodiny, které se do konce roku 1946 z obce vystěhovaly, ovšem bez uvedení migračních směrů. Archiv v Novém Jičíně nabízí k nahlédnutí kroniku obce Děrné vedenou od roku 1950 s přesahem do roku 1945. Její kvalitní zpracování umožňuje zmapovat, kteří osídlenci z Poteče zde našli svůj nový domov. Bohužel fond MNV Děrné je oficiálně nepřístupný a i když byl díky ochotě pracovníků archivu autorovi poskytnut k prostudování, neumožnila jeho torzovitost a chaotičnost vnést do problematiky více světla.

Pulčín

Dříve samostatná obec od roku 1980 integrovaná pod Francovu Lhotu leží v západním výběžku Javorníků, jedná se o nejvýše položenou obec soudního okresu Valašské Klobouky,²³⁵ protože leží ve značné nadmořské výšce 675 m n. m. Pulčín nalezneme zhruba 12 km severovýchodně od města Valašské Klobouky. Plocha obce činí 710 ha, na konci roku 1945 v ní žilo 365 obyvatel.²³⁶ Jednalo se o obec čistě českou. V katastru obce se nachází známé Pulčínské skály.

Pulčín²³⁷ je v kontextu poválečného osídlování pohraničí pravděpodobně nejpozoruhodnějším případem mezi všemi obcemi soudního okresu Valašské Klobouky. Může za to určitě průběh osídlovacího procesu a také skutečnost, že „*téměř polovina lidí*

²³³ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 260.

²³⁴ SOkA Zlín, f. MNV Poteč, inv. č. 12 Pamětní kniha obce Poteče.

²³⁵ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 201.

²³⁶ Kol. autorů: Seznam obcí v republice Československé. Str. 10.

²³⁷ Peřinka uvádí jako název obce dříve užívaný výraz Pulčiny (v mluvě lidí užívaný i nyní). In Peřinka, F., V. Str. 219.

odešla do pohraničí!“²³⁸ Toto kvantum nemá mezi ostatními obcemi Valašskokloboucka obdobu.

Analýza migrace do pohraničí byla sestavena na základě studia tří pramenů. Prvním z nich byla kronika obce uložená ve vsetínském archivu.²³⁹ Ve zbylých případech autor zpracovával přídělové elaboráty osídlenců u obcí Velké Losiny a Bukovice, které jsou k dispozici ve státním okresním archivu Šumperk.²⁴⁰

Rok 1946 se pro obec Pulčín stal rokem zcela zásadním. Obec prožila „stěhování národů,“²⁴¹ jak se lze dočíst v obecní kronice. Z obce se totiž vystěhovalo 184 obyvatel z celkového počtu 365 lidí! Poměr migrantů vůči celkové populaci obce se rovnal **50,4 %!!!** Skupina osídlenců byla tvořena jedna třiceti rodinami a šesti jednotlivci. Pozoruhodné je, že tato skupina vytvořila pouze dva migrační proudy, jenž osídlily výše zmíněné obce. Celkem 18 rodin plus jeden jednatel (101 lidí) osídlilo Velké Losiny. Zbytek, tedy 75 obyvatel vsi Pulčín, složený z 13 rodin a pěti jednotlivců odešel do nedalekých Bukovic.

Určitě nezůstává bez zajímavosti fakt, že se nejednalo o první osídlovací akt obyvatel obce Pulčín. Již v roce 1945 mělo blíže nespecifikované množství rodin odejít do pohraničí jižní Moravy, kde se pokusilo osídlit obec Jevišovka. Na první pohled iracionální snaha obyvatel horských poloh Valašska osídlit nížce položené, geomorfologicky i klimaticky zcela odlišné oblasti, však má logické pozadí. Mnoho obyvatel obce se živilo zvěrokleštičstvím, které podmiňovalo jejich migraci za prací, a hlavně sezónními zemědělskými pracemi na uherských vinicích. Proto jim nechyběly zkušenosti v daném oboru a možnost vlastní obživy na vinicích jižní Moravy se stala zřejmým motivem k odchodu na jižní Moravu. Nicméně hlavně z důvodu atraktivit této části pohraničí, která způsobovala již v roce 1945 „přeplněnost“ oblasti, a také díky sporům s dříve příchozími národními správci, jak se zmiňuje kronika,²⁴² se všichni Pulčínané vrátili do rodné obce. Ta atraktivitou při vši úctě rozhodně neoplývala. Vysoká poloha, nedostatek kvalitní zemědělské půdy i mizerná kvalita domů měla vliv na následný odchod do pohraničí severní Moravy.

Z výše popsaného si autor dovoluje osídlovací akt pohraničí severní Moravy nazvat sekundárním pokusem o osídlení. Tento byl již skoro stoprocentně úspěšný. Téměř všichni migranti se v nových domovech usadili. Kronika u roku 1948 zmiňuje návrat několika málo

²³⁸ SOkA Vsetín, f. 227 MNV Pulčín, inv. č. 8. Kronika obce. Str. 61.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty – Velké Losiny.

SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty – Bukovice.

²⁴¹ SOkA Vsetín, f. 227 MNV Pulčín, inv. č. 8. Kronika obce. Str. 61

²⁴² SOkA Vsetín, f. 227 MNV Pulčín, inv. č. 8. Kronika obce. Str. 62.

rodin, v protikladu k velké spokojenosti zbytku osídlenců.²⁴³ Celkem se do konce 50. let vrátilo 10 rodin složených ze 40 fluktuantů.

Přesné datum odchodu pulčínských osídlenců na severní Moravu se zjistit nezdařilo. Je však téměř jisté, že se tak stalo v roce 1946. Toto tvrzení obecní kroniky nevyvrací ani skutečnost, že většina přídělových elaborátů je datována k 26.8.1945.²⁴⁴ Osídlenci do pohraničí často odcházeli s určitým zpožděním od data obdržení přídělu. Myslím, že v tomto případě není důvodu kronice nevěřit. Jednotné datum téměř všech přídělů vypovídá o poměrně organizované formě osídlení, která mimo jiné umožnila docela snadné zmapování procesu odchodu obyvatel obce Pulčín na Vízmbersko.

Co se týká sociální struktury osídlenců,²⁴⁵ překvapí nezvykle vysoký počet devíti rolnických rodin. Podíl těchto rodin na celkovém počtu rodin migrantů je stejný jako v případě rodin zemědělských dělníků – 24 %. Rolnické rodiny měly v držbě navíc na Valašskokloboucko poměrně rozsáhlé plochy půdy. V průměru se jednalo o 6,8 ha. Nejvyšší podíl 32,5 % na rodinách osídlenců měly rodiny malorolníků s průměrnou pozemkovou držbou 3,36 ha. V šesti případech se pak jednalo o dělnické rodiny bez pozemkového vlastnictví. Jeden případ se nepodařilo zjistit.

Nejvíce půdy logicky žádaly rodiny rolníků, ve srovnání s dosavadním vlastnictvím se však nejednalo o dramatický nárůst ploch pozemků stejně jako v ostatních případech.²⁴⁶ U rolníků činil průměrný požadavek na půdu v průměru 8,6 ha. Z výše uvedeného si autor dovoluje tvrdit, že hlavním motivem osídlení nebyla ani tak půda samotná, které měli osídlenci relativně dost ve vlastnictví, jako spíše nízká bonita půdy osídlenců.

Smolina

Smolina, rodiště plk. Josefa Valčíka in memoriam, účastníka atentátu na Reinharda Heydricha, se rozkládá 2 km severozápadně od Valašských Klobouk, jichž je od roku 1980 integrovanou částí. Obec leží v údolí řeky Smolinky v nadmořské výšce 409 m n. m. Rozloha obce je rovna 394 ha. Smolina byla čistě českou obcí, během sčítání v roce 1930 nebyla zjištěna přítomnost ani jednoho občana německé národnosti.²⁴⁷

Poválečný odchod zdejší části zdejší populace byl zpracován na základě rozhovoru s pamětníkem panem Emilem Sáblíkem (ročník 1924), který ve spolupráci se starousedlíky

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty – Velké Losiny.

SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty – Bukovice.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Svazek VIII. Str. 201.

obce zesumíroval seznam všech osídlenců ze Smoliny.²⁴⁸ Tento typ pramene byl následně doplněn a rozšířen archívním materiálem naleznutým ve fondu ONV Valašské Klobouky, který je uložen v archivu na Klečůvce,²⁴⁹ a dále dokumenty Osídlovací komise Ministerstva zemědělství okresu Šumperk dostupných v šumperském archivu.²⁵⁰

Obec Smolina přispěla povalečnému osídlování pohraničí 21 občany. Z těch se později zpět do obce navrátili celkem 3 lidé. Jestliže byl v roce 1945 v obci počet obyvatel 283, pak osídlenci, kteří v pohraničí zůstali, tvořili 6,4 % populace obce. Tento podíl je relativně malý, vzhledem k ostatním obcím soudního okresu Valašské Klobouky.

Jeden občan osídlil vzdálenou obec Růžová (okres Děčín), kde i zůstal. Další migrační směry směřovaly na jižní Moravu. Zde dva jedinci osídlili obec Zaječí – soudní okres Hustopeče. Nicméně ani jeden z nich v obci nezůstal, protože oba nacházíme posléze v Rýmařově, kde se jeden usadil. Druhý se navrátil zpět do Smoliny.

Kromě Rýmařova mířily do pohraničí severní Moravy ještě dva proudy. První se týkal Velkých Losin, kam již v roce 1945 přišlo jedenáct lidí. Jedna osoba poté buď v roce 1946 nebo 1947 přesídlila do obce Filipová (dnešní součást Loučné nad Desnou). Ve Filipové skončila ještě jedna pětičlenná rodina. Ta zde zůstala na rozdíl od dvou občanů Smoliny, jenž osídlili Loučnou. Úhrnem pak ve dvou obcích soudního okresu Vízmberek zůstalo 16 lidí, z 18 příchozích. Celkem se tedy v pohraničí severní Moravy usadilo 17 obyvatel Smoliny.²⁵¹

Majetkové poměry migrantů se podařilo zjistit ve čtyřech případech. Všichni mířili na severní Moravu, konkrétněji na Vízmbersko, a měli navíc ještě jeden společný jmenovatel. Tím bylo skoro nulové vlastnictví půdy v období příchodu na Vízmbersko, jednalo se o tzv. domkaři. Jednu rodinu lze zařadit i do odvětví podle ekonomické činnosti, jednalo se o dělnickou rodinu.²⁵²

Datумы odchodů do pohraničí se autorovi naleznout nezdařilo. Pouze u jednoho případu lze předpokládat příchod již během roku 1945 a ve dvou případech můžeme datum příchodu dvou rodin orámovat obdobím přechodu roků 1946 a 1947. Vše se týká osídlení obcí Vízmberska.

²⁴⁸ Občané Smoliny a Tichova, kteří se po 2. světové válce vystěhovali – přesídlili do pohraničí. V soukromém vlastnictví autora.

²⁴⁹ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 260.

²⁵⁰ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty – Velké Losiny. SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty – Filipov.

²⁵¹ Občané Smoliny a Tichova, kteří se po 2. světové válce vystěhovali – přesídlili do pohraničí.

²⁵² SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty – Velké Losiny. SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty – Filipová.

Střelná

Střelná byla čistě českou obcí ležící asi 7 km severovýchodně od Valašských Klobouk na prahu Lyského průsmyku. Střelná byla považována za obec zemědělskou. Rozkládá se na rozloze 929 ha ve výšce 510 m n. m.²⁵³

Na konci 2. světové války mělo ve Střelné bydlet 756 obyvatel. O osídlení byl projeven velký zájem. Celkem 55 lidí odešlo v průběhu roku 1945 a počátkem roku následujícího do obce Popice administrativně náležejících soudnímu okresu Hustopeče. Další zjištění migranti odešli do pohraničí severní Moravy. Společným se jim stala oblast soudního okresu Vízmberek.²⁵⁴

Na území soudního okresu Vízmberek osídlovali migranti ze Střelné čtyři obce: Vízmberek, Sobotín, Petrov nad Desnou a Vernířovice.²⁵⁵ Zamířilo zde minimálně 57 lidí ze Střelné u některých rodin nebyl zjištěn počet členů. Nazpět do Střelné se vrátili čtyři fluktuanti. U sedmi rodin je doložen pobyt ještě v průběhu druhé poloviny 50. let. Pět rodin se v pohraničí nalézalo ještě v roce 1950, jejich osud z let 50. není zdokumentován.

V osmi případech byly rodiny zemědělsko – dělnické a ve třech dělnické. Rolnické rodiny rozpoznáváme dvě, jedna je malorolnická. Součet držby půdy před odchodem byl necelých 9 ha, z toho necelých 6 ha vlastnily rodiny rolnické. Příchodem do pohraničí si osídlenci značně přilepšili. Celkově jim bylo přiděleno necelých 56 ha půdy. Průměrný příděl byl rovný 4 ha.²⁵⁶

Většina migrantů odešla do pohraničí na Vízmbersko v průběhu roku 1946.²⁵⁷ Dvě rodiny se v pohraničí octly již v roce 1945. Jedna rodina až v roce 1947. Do obcí soudního okresu Vízmberek se přestěhovalo přibližně 8 % obyvatel Střelné z roku 1945.

Štítná nad Vláří

Štítná nad Vláří (dále jen Štítná) je velká obec ležící 8 km jižně od Valašských Klobouk. Rozloha obce je 2 979 ha v roce 1930 v ní žilo 1 803 lidí, pouze tři se hlásili k německé národnosti. Štítné náležela i část osady Sv. Štěpán. Štítnou najdeme na pravém břehu řeky Vlárky ve výšce 318 m n. m.²⁵⁸

O tom, jakým způsobem se mohl odehrávat odchod obyvatel Štítné do pohraničí, vypovídá následující citace: „*Po odsunu Němců z pohraničí odešlo hodně našich občanů na*

²⁵³ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Svazek VIII. Str. 203.

²⁵⁴ SOkA Vsetín, f. 454 MNV Střelná, inv. č. 18 Kronika obce 1945-54.

²⁵⁵ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty – zmíněné obce.

²⁵⁶ Tamtéž.

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 203.

jejich místa. Mnozí se však po roce či dvou vrátili domů s daleko větším nákladem, než-li když tam odcházeli. Akce osídlení pohraničí byla slabě propagována. Dála se spíše živelně než organizovaně. Někteří občané odešli na jižní jiní na severní Moravu.²⁵⁹ Zpracovávané dokumenty²⁶⁰ dávají komentáři v podstatě za pravdu. Vyplývá z nich, že se k osídlení pohraničí přihlásilo plných 120 rodin a jednotlivců! Řada z nich však vůbec nikam nemusela odejít, protože v kolonkách 61 uchazečů není uvedeno krom jména a příjmení zhora nic. Je možné, že do pohraničí odešli, také se však mohli nechat pouze zaevidovat a odchod si rozmyslet, případně odejít a vzápětí se vrátit „s daleko větším nákladem“ jak píše autor citované knihy.

Celkovou neorganizovanost potvrzuje řada dokumentů vzájemně se překrývajících, neúplných a často zmatečných. Hodnotné se ukázaly dokumenty zachycující dokumentaci Místní rolnické komise ve Štítné s Fondem národní obnovy v Uherském Hradišti. Jejich studiem šlo částečně rozpoznat charakteristiky procesu osídlení pohraničí.²⁶¹

Pohraničí jižní Moravy mělo v úmyslu osídlit, a podle všeho to taky udělalo, 28 rodin. Cílem osídlení se stalo Znojensko, přitom prim hraje obec Nový Petřín, kde se ubírala většina Štítenských osídlenců jihomoravského pohraničí. Do oblasti severní Moravy zamířilo celkově 31 rodin. Preferovanou oblastí se stalo Vízmersko,²⁶² kde kromě několika rodin zamířili všichni osídlenci severního pohraničí. Do obcí tohoto soudního okresu zamířilo 29 rodin představujících 126 migrantů. Osídlovány byly obce Vízmerk, Sobotín, Maršíkov, Petrov nad Desnou a Vernířovice. Nejvíc osídlenců (78) přitom odešlo do Vízmerku, kde spolu s osídlenci z Brumova zaznamenali jeden z největších podílů na nově příchozí populaci v rámci zdrojových obcí podílejících se na osídlení Vízmerku. Fluktuace osídlenců Vízmerska nebyla příliš výrazná. Z Vízmerku se vrátilo nazpět 20 lidí, celkově se z obcí tohoto soudního okresu vrátilo zpět 35 osob.

Mezi osídlenci severní Moravy převládali zemědělstí dělníci a dělníci.²⁶³ Těchto rodin bylo 23. Deputátnické byly 2 rodiny, zbytek byly rodiny rolnické a maloroľnické. Dělníci i zemědělstí dělníci nacházeli poměrně snadno uplatnění v průmyslové výrobě na Sobotínsku a Vízmersku, kde zacelovali mezery po odsouvané německé pracovní síle.²⁶⁴

²⁵⁹ Mihel, K.: Kronika obce Štítná. Str. 76.

²⁶⁰ SOkA Zlín, f. MNV Štítná nad Vlčí, inv. č. 130 Seznam žadatelů o přiděl pŕdy v pohraničí, karton 95.

²⁶¹ SOkA Zlín, f. MNV Štítná nad Vlčí, inv. č. 130 Převody nemovitostí zanechaných v obci po osídlencích pohraničí.

²⁶² SOkA Šumperk, f. OSK Šumperk, inv. č. 59 Osídlenci z okresu Uherský Brod, karton 53.

²⁶³ SOkA Zlín, f. MNV Štítná nad Vlčí, inv. č. 130 Převody nemovitostí zanechaných v obci po osídlencích pohraničí. Nebo SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, přidělové elaboráty – uvedené obce.

²⁶⁴ Spurný, F. – Filip, Z. Str. 57-59.

Zkoumané dokumenty nenasvědčují, že by se Štítňané v rámci severomoravského pohraničí stěhovali až na pár výjimek mimo region soudního okresu Vízmberek. Vyloučit toto tvrzení nelze, přesto došlo-li by k výrazné vlně osídlení určitého regionu, bylo by to ve studovaných materiálech alespoň naznačeno. Proto můžeme považovat uvedený počet 126 osídlenců severomoravského pohraničí za směrodatný. Jestliže je poválečný počet obyvatel Štítně uváděn 2 157 lidí,²⁶⁵ pak můžeme předpokládat odchod 6 % populace do pohraničí severní Moravy, skoro výhradně Vízmberska.

Študlov

Študlov je obcí ležící ve značné nadmořské výšce 505 m n. m. Rozprostírá se přibližně 6 km severovýchodně od Valašských Klobouk na rozloze 945 ha. Jednalo se o zemědělskou a pastvinářskou obec. Študlov byl odjakživa národnostně homogenní obcí. Do roku 1930 se ve sčítáních lidu nikdy neobjevil ani jeden občan německé národnosti.²⁶⁶

Po skončení války se rozhodlo do pohraničí odejít celkově 26 rodin ze Študlova. Rovných 15 (nejméně 50 lidí) z nich zamířilo v průběhu února roku 1946 do obce Rešov na Rýmařovsku.²⁶⁷ Rešov (něm. Reschen) je 565 m n. m. vysoko položenou obcí nacházející se v blízkosti Horního Města. V katastru Rešova se nacházejí známé vodopády. Před válkou to byla obec čistě německá, v roce 1930 se z 434 obyvatel pouze 2 lidé hlásili k české národnosti.

Rešov se v roce 1950 podařilo osídlit na pouhých 37 % velikosti populace z roku 1930.²⁶⁸ Fluktuace osídlenců ze Študlova byla nízká, přesně však určit nejde. Budeme-li brát v úvahu oněch 50 osídlenců, pak študlovští migranti tvořili v roce 1950 necelých 30 % populace Rešova.

Druhý největší migrační proud mířil do Velké Střelné (soudní okres Libavá). Zřejmé jsou vazby na Nedašovu Lhotu, odkud do Velké Střelné zamířilo také několik rodin. K odchodu do této obce přispěla náborová kampaň zaměřená na osídlence z několika obcí Valašskokloboucka. Cílem kampaně bylo zajistit dostatečný počet dělnictva pro provoz výroby v podniku MORA Mariánské Údolí.²⁶⁹

²⁶⁵ Mihel, K.: Kronika obce Štítňá. Str. 69.

²⁶⁶ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 204.

²⁶⁷ SOkA Vsetín, f. 464 MNV Študlov, inv. č. 13 Kronika obce. I. Díl. Str. 13.

²⁶⁸ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek IV. Str. 190.

²⁶⁹ SOkA Vsetín, f. 464 MNV Študlov, inv. č. 28 Směrnice osídlení. Karton 2.

Osud Velké Střelné byl nastíněn v analýze Nedašovy Lhoty. Študlovským migrantům byly náhradou nabídnuty k osídlení lokality ve dvou obcích u Lanškrouna. Čtyři rodiny nabídku akceptovaly, jedna se vrátila zpět do Študlova.²⁷⁰

Další dvě rodiny osídlenců ze Študlova zamířily do Mladějovic u Olomouce. Fond obce není zpracován, proto není znám ani osud migrantů. Další dvě rodiny trvale osídlily obec Oskava na Šumpersku. Poslední rodina se přestěhovala do slezského pohraničí, konkrétně do obce Děrné.

Kolik lidí přesně ze Študlova odešlo do pohraničí se nepodařilo zjistit. Z 26 rodin pouze jedna zamířila na jižní Moravu.²⁷¹ Zbylých 25 rodin migrovalo do zmíněných obcí. Minimální počet migrantů do těchto obcí byl 82, počet členů několika rodin se nepodařilo určit.

Tichov

Obec Tichov byla malou, zemědělskou a pastvinářskou obcí. Tichov leží přibližně 5 km severně od Valašských Klobouk v nadmořské výšce 466 m n. m. Obec byla národnostně jednotná, v roce 1930 žilo v 99 domech 487 obyvatel a všichni byli české národnosti.²⁷²

Zdejší migranti preferovali spíše pohraničí jižní Moravy.²⁷³ Do pohraničí severní Moravy a Slezska zamířilo pouze šest rodin. Do Václavova (soudní okres Šumperk) se přestěhovalo 15 lidí, všichni se zde nacházeli ještě ve 2. polovině 50. let. Do Bukovic (soudní okres Vízmbek) odešla jedna pětičlenná rodina a vyskytovala se zde ještě v roce 1956. V Rýmařově se trvale usadila pětičlenná rodina, stejně tak jako jedna pětičlenná rodina v Albrechticích. Poslední migrační směr mířil do Andělské Hory na Bruntálsku. Tato rodina se však vrátila zpět.

Vyjmenované rodiny byly zemědělsko – dělnické, v jednom případě se jednalo o rodinu rolnickou.²⁷⁴ Jejich majetkové poměry nebyly zjištěny. Jednoznačnou preferenci pohraničí jižní Moravy dokládá počet 19 rodin, které zde zamířily. Nejvíce lidí z této skupiny osídlilo obce Hodonice (Znojmo) a Perná (Mikulov).

Do pohraničí severomoravského a slezského pohraničí odešlo minimálně 31 osídlenců, u jedné rodiny se počet migrantů nepodařilo určit. Tato rodina se také jako jediná vrátila zpět do Tichova.

²⁷⁰ SOkA Olomouc, f. 01-155 MNV Velká Střelná, inv. č. 8 Seznamy náhr. usedlostí pro přesídlenec, karton 1.

²⁷¹ SOkA Vsetín, f. 464 MNV Študlov, inv. č. 13 Kronika obce. I. Díl. Str. 13.

²⁷² Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 204-205.

²⁷³ Občané Smoliny a Tichova, kteří se po 2. světové válce vystěhovali – přesídlili do pohraničí.

²⁷⁴ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 264.

Valašská Senice

Obec se vyznačuje silně periferní polohou. Rozkládá se kolem toku Senice obklopená hřbety Javorníků přibližně 13 km severně od Valašských Klobouk. Obec leží v 540 m n. m. na ploše 1 600 ha. Valašská Senice byla obcí zemědělskou, vždy čistě českou. V roce 1930 tady žilo 738 obyvatel, všichni se hlásili k české národnosti.²⁷⁵

K poválečnému osídlení pohraničí se ve Valašské Senici odhodlalo 12 rodin. Zajímavostí je, že všechny směřovaly do pohraničí severní Moravy. Migrační směry na jižní Moravu neprokázaly ani dokumenty MNV Valašská Senice.²⁷⁶

Do dvou obcí (Vízberk, Velké Losiny) soudního okresu Vízberk odešlo šest rodin (35 migrantů). Velké Losiny trvale osídlilo 31 migrantů, z Vízberku se čtyřčlenná rodina vrátila nazpět.

V rámci soudního okresu Šumperk směřovaly kroky migrantů do obce Rapotín, kde se přestěhovaly 4 rodiny o 19 členech. Pobyt 15 těchto osídlenců je v obci doložen ještě v druhé polovině 50. let. Osud 4 migrantů není znám. V rámci soudního okresu Šternberk osídlili migranti dvě obce. Jedna rodina se dostala do obce Břevenec, kde ovšem dlouho nevydržela a přesídlila do Dalova. Zde se již nacházela jedna rodina původem z Valašské Senice. V Dalově tedy trvale skončilo 5 migrantů.

Struktura rodin podle ekonomické aktivity je poměrně jednoznačná. Celkově osm rodin bylo dělnických a zemědělsko – dělnických, dvě rodiny byly maloroľnické a dvě roľnické. Před odchodem do pohraničí vlastnily rodiny úhrnem 15,4 ha půdy, přičemž přibližně 12 ha náleželo roľníkům. Odchodem do pohraničí dostaly rodiny přidělem dohromady 43,8 ha půdy, z toho celých 25 ha obdrželi roľníci.

Fluktuace osídlenců byla nízká.²⁷⁷ Bezpečně jde doložit návrat jedné rodiny (4 lidé) u pěti dalších migrantů návrat jasně prokázat nejde. Odchodem osídlenců do pohraničí Valašská Senice příliš neztratila. Podle dostupných zdrojů se jednalo o 8 % populace. Podíl by mohl být větší, prokázal-li by se další migrační směr. Zkoumané materiály tomu ale moc nenasvědčují.

Valašské Klobouky

Město leží ve středu soudního okresu na obou březích Klobučky, levostranného přítoku řeky Vlány. Do roku 1885 se užíval název Klobouky, přídomek Valašské se stal oficiálním v roce 1875. Město je položeno v 390 m n. m. Jedná se o administrativní a hospodářské

²⁷⁵ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 205.

²⁷⁶ SOkA Vsetín, f. 234 MNV Valašská Senice, inv. č. 18 Osídlenci pohraničí, karton 2.

²⁷⁷ SOkA Olomouc a SOkA Šumperk, fondy osídlených obcí, různé seznamy obyvatelstva z 50. let.

středisko soudního okresu. Byl zde lokalizován nepříliš rozsáhlý, zato specifický průmysl. Typické bylo soukenictví, koželužství a výroba papučí.²⁷⁸

Valašské Klobouky se rozkládaly na ploše 1 407 ha. Město bylo národnostně v podstatě homogenní. V roce 1930 zde žilo v 525 domech 2 606 obyvatel, z nichž pouze 6 se hlásilo k německé národnosti a 29 k jiné než české a německé národnosti.²⁷⁹

Zmapování poválečných migračních procesů do pohraničí obyvatelstva Valašských Klobouk se stalo největším zklamáním. Podle zvolené metodiky v podstatě nejde podchytit. Žádné výsledky nepřineslo bádání v dokumentech ONV Valašské Klobouky²⁸⁰. Jinak velmi podrobná kronika města²⁸¹ se o přesídlení do pohraničí nezmiňuje ani slovem! Materiály ZNV v Brně nejsou také nositeli informací. Několik dokumentů řešících problematiku osídlení se podařilo nalézt ve fondu MěNV Valašské Klobouky. Jsou však v nedostatečném množství, na jejich základě nelze vyvodit žádné konkrétní závěry. Vzhledem k populační velikosti Valašských Klobouk by se dotazování respondentů stalo bezpředmětným.

V podstatě jediným použitelným dokumentem se stal seznam žadatelů o přiděl půdy v pohraničí.²⁸² Z něj vyplývá, že o odchod do pohraničí projevilo zájem 105 obyvatel z Valašských Klobouk. Tito adepti tvořili celkově 33 rodin, z nichž 7 bylo deputátnických a zemědělsko – dělnických, 10 maloroľnických a 13 čistě dělnických. Majiteli půdy byli pouze maloroľníci a zeměděľští děľníci, dohromady vlastnili pouhý 1 ha půdy! Úhrnem žádali zájemci 183 ha. V průměru nejvíc (12,1 ha) požadovali maloroľníci, nejméně pak děľníci (1,1 ha).

Celkově 7 uchazečů žádalo objekty do národní správy, jednotně preferovali instituci národní správy na Znojemsku. O tom, jestli skutečně přesídlili na, co se týká osídlenců, předimenzované Znojemsko, by vydaly důkazy dokumenty znojemského archivu. U zbytku žadatelů nejsou migrační směry (ani preferované, ani reálné) uvedeny. Dva z žadatelů byli později nalezeni víceméně náhodou na Vízmbersku, o zbytku uchazečů není nic známo.

Všichni žadatelé byli produktivního věku, průměrný věk byl 32 let. Jestliže na konci války žilo ve městě 2 666 obyvatel,²⁸³ pak podíl žadatelů o přiděl na celkové populaci byly necelé 4 %. Ve srovnání s ostatními obcemi je to malé číslo. Jistě to bylo způsobeno centrální funkcí města, jeho většími pracovními možnostmi, větší kvalitou života či atraktivností atd. Problémem zůstává, jestli do pohraničí odešli i lidé nezaevidovaní v dokumentu. Direktivy

²⁷⁸ Odehnal, P. Str. 62-64.

²⁷⁹ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 182-183.

²⁸⁰ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 264.

²⁸¹ SOkA Zlín, f. MěNV Valašské Klobouky, inv. č. 77 Kronika města Valašských Klobouk.

²⁸² SOkA Zlín, f. MěNV Valašské Klobouky, inv. č. 141 Osídlování pohraničí – pokyny a přihlášky, karton 117.

²⁸³ SOkA Zlín, f. MěNV Valašské Klobouky, inv. č. 77 Kronika města Valašských klobouk. Str. 108.

zasílané Okresní rolnickou komisí na MěNV Valašské Klobouky indikují vysokou organizovanost procesu osídlení.²⁸⁴ Z tohoto pohledu můžeme předpokládat, že většina migrantů do pohraničí je evidována v seznamu žadatelů. Proto si dovoluujeme tvrdit, že počet osídlenců nebyl o mnoho vyšší než zmíněných 105 uchazečů, kteří navíc nemuseli nutně všichni odejít do pohraničí.

Valašské Příkazy

Tato malá obec ležící cca 4 km severovýchodně od Valašských Klobouků se rozkládá na nejmenším katastru mezi všemi obcemi zdrojového regionu. Rozloha obce je 233 ha, z toho zemědělské půda tvořila 229 ha. Dříve čistě zemědělská obec se rozkládá v nadmořské výšce 440 m. V roce 1930 zde žilo v 37 domech 193 lidí. Všichni se hlásili k české národnosti, jednalo se tedy o čistě českou obec.²⁸⁵

Odchod místních osídlenců je sepsán na základě studia archivních dokumentů a obecních kronik. Výpovědi pamětníků využito nebylo. Vystěhované občany zachycuje obecní kronika. Další informace jsou dostupné ve fondu MNV Valašské Příkazy, který je uložen ve vsetínském archivu. Cenné poznatky nabízí obecní kronika obce Děrné. Fond MNV Děrné je nepřístupný. Díky ochotě pracovníků archivu v Novém Jičíně měl autor možnost v něm bádát, nicméně stav zpracování (lépe řečeno nezpracování) fondu znemožnil načerpat podstatné data.

Poválečnou migraci z Valašských Příkaz lze chápat za organizovaný proces. Uchazeči o osídlení byli evidováni. Dovolujeme si tvrdit, že jejich odchod byl organizován místním národním výborem. Iniciativa přirozeně vycházela od samotných osídlenců, snaha o zajištění hladkého průběhu odchodu ze strany činovníků MNV je jasná. Uchazeči o osídlení byli např. sezváni na schůzi, která měla za cíl zjistit skutečnou motivaci k odchodu do pohraničí. Zřejmě šlo o snahu zabránit tzv. „zlatokopeckým“ aktivitám osídlenců. I proto se nakonec z obce mělo vystěhovat osm rodin a jednotlivců z původně nahlášených 18 (rodin a jednotlivců) zájemců.

Osídlenci z obce odešli do konce měsíce března roku 1946. K tomuto datu kronika uvádí počet obyvatel rovný 186. Jedna rodina – počet migrantů nezjištěn – odešla do obce Čajkovice (soudní okres Znojmo). Zbýlých sedm rodin osídlilo obec Děrné, kterou jsme charakterizovali již v souvislosti se zdrojovou obcí Poteč. Do Děrného a osady Kostelec

²⁸⁴ SOkA Zlín, f. MěNV Valašské Klobouky, inv. č. 141 Osídlování pohraničí – pokyny a přihlášky, karton 117.

²⁸⁵ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 206.

zamířilo minimálně 20 lidí. U jednoho manželského páru nebylo zjištěno, zda mají děti, stejně tak jako v případě jedné další ženy. Každopádně počet migrantů do Děrného jen stěží mohl vzhledem k jejich nízkému věku (přes 20 let) razantně narůst. Pokud budeme brát za bernou minci počet 20, zjistíme, že podíl migrantů do obce Děrné na populaci obce byl roven. Necelým 11 %. Tento podíl nepatrně vzrůstá připočtením rodiny, jenž se odstěhovala do Cajkovic.

Vzhledem ke stavu zpracování fondu MNV Děrné nelze jednoznačně určit, zda osídlenci v novém bydlišti zůstali natrvalo. Kronika obce Valašské Příkazy jejich návrat nezachycuje. Také kronika obce Děrné nezmiňuje mechanický pohyb obyvatel. Poměry byly zřejmě vcelku konsolidované, k podstatným pohybům osídlenců v Děrném pravděpodobně nedocházelo, když nejsou nikde zachyceny. Někteří členové osídleneckých rodin z Valašských Příkaz jsou uváděni v dokumentech Fondu MNV Děrné ještě v polovině 50. let. Týká se to tří rodin. Jejich členové zastávali posty na MNV, byli členy kulturních spolků, případně se angažovali ve zdejším JZD, což můžeme pokládat za důkaz stabilní integrace rodin. Proto lze kalkulovat s tím, že většina migrantů v Děrném zůstala. Doložit toto tvrzení stoprocentně ale není možné.

Sociální skladba osídlenců z Valašských Příkaz byla následující. Tři rodiny byly dělnické, dvě rodiny, kterýchž hlavami byli bratři dokumenty zařazují do kategorie maloročníků, v jednom případě se jednalo o rodinu učitele. Půdní vlastnictví osídlenců bylo minimální. Vycházet můžeme ze seznamu všech původních žadatelů o přiděl půdy v pohraničí. Na osmnáct žadatelů připadalo celkem pouhých 15,75 ha půdy zanechané ke směně, navíc tato půda náležela kompletně maloročníkům. V případě dělníků se tedy jednalo o bezzemky. Dělníci žádali asi trochu naivně svorně 9 ha půdy, což bylo v rozporu s vládními instrukcemi. Vždyť i maloročníci z Valašských Příkaz požadovali v průměru střízlivějších 5,3 ha.

Migranti z obce Valašské Příkazy zanechali v poválečném osídlovacím procesu mizivou stopu. Jak poměr na populaci jejich mateřské obce, tak i jejich celkový počet byly velmi nízké. Určitý význam představují pro obec Děrné, kde zaujali, co se počtu rodin osídlenců týká, třetí místo mezi všemi zdrojovými obcemi.

Vlachovice

Obec s dřívějším statutem městyse se rozkládá v údolí řeky Vlárky ve výšce 339 m n. m. Vlachovice jsou od Valašských Klobouk vzdáleny zhruba 6 km jihozápadně a leží na cestě z Valašských Klobouk do Slavičína. V minulosti se jednalo o zemědělskou obec. Z celkové rozlohy 1 623 ha tvořilo 1 576 ha zemědělskou půdu. Vlachovice vždy představovaly dojížděcké centrum pro okolní obce – Křekov, Vlachova Lhota, Vrbětice, Haluzice. Před 2.

světovou válkou v roce 1936 zde byl vybudován muniční sklad. Sčítání v roce 1930 ukázalo Vlachovice jako českou obec, z 936 obyvatel bylo pouze 11 jiné než české a německé národnosti. Němec v obci nebyl ani jeden.²⁸⁶ Od roku 1967, kdy byly k obci integrovány Vrbětice, do současnosti zní název obce Vlachovice – Vrbětice.

Hlášení MNV Vlachovice vojenskému velitelství ve Valašských Kloboukách tvrdí, že v květnu roku 1945 v obci žilo v 188 domech 1 100 obyvatel, z nichž ani jeden nebyl německé národnosti.²⁸⁷

K odchodu místních obyvatel do pohraničí uvádí kronika²⁸⁸ číselné počty migrantů avšak bez udání migračních směrů. Do pohraničí mělo v letech 1945 a 1946 zamířit 200 osob, kteří po sobě měli zanechat 17 prázdných domků, do kterých následně putovali „*místní bezzemci*.“²⁸⁹ Je velmi pravděpodobné, že se v případě migrantů jedná o zaokrouhlený počet. Příčin, proč kronikář nekvantifikoval přesně, může být mnoho. Každopádně není důvod uvedenému počtu nevěřit, kronikář si jej nemohl jednoduše vymyslet, musel vědět, že se počet migrantů pohyboval v okolí 200 lidí. Reálnost údaje navíc potvrdil i pan Miroslav Gbelec,²⁹⁰ přímý účastník osídlovacího aktu.

Z uvedeného počtu se mělo nazpět vrátit 51 lidí.²⁹¹ Znamenalo by to, že se do pohraničí vystěhovala celých 18 % obyvatel a po návratu čtvrtiny osídlenců nazpět se podíl osídlenců na populaci obce z května roku 1945 snížil na 13,6 %.

Hlavním centrem migrace osídlenců z Vlachovic se stala Velká Kraš. Tato obec leží v severní části soudního okresu Vidnava, ve vzdálenosti cca 3 km jihozápadním směrem od správního centra soudního okresu. Obec leží ve Vidnavské nížině a s nadmořskou výškou 252 m n. m. se jedná o druhou nejnižší položenou obec soudního okresu. Německý název obce zněl Gross Krosse. Do roku 1869 správně samostatné obce Velká Kraš, Malá Kraš, Fojtova Kraš a Hukovice daly vzájemnou integrací vzniknout samotné Velké Kraši. Obec by se dala charakterizovat jako zemědělská s rozvinutým kamenickým průmyslem.²⁹²

²⁸⁶ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek VIII. Str. 207.

²⁸⁷ SOkA Zlín, f. MNV Vlachovice, inv. č. 237 Hlášení vojenskému velitelství, karton 83.

²⁸⁸ SOkA Zlín, f. MNV Vlachovice, inv. č. 1 Kronika obce ve Vlachovicích. Str. 40.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ Rozhovor vedený s panem Miroslavem Gbelcem (ročník 1931). V soukromém archivu autora.

²⁹¹ SOkA Zlín, f. MNV Vlachovice, inv. č. 1 Kronika obce ve Vlachovicích. Str. 41.

²⁹² Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek XIII. Str. 144.

V roce 1930 ve Velké Kraši žilo ve 320 domech 1 643 obyvatel. K české národnosti se hlásilo 48 lidí, kteří zastupovali necelé 3 % populace. V roce 1935 zvítězila suverénně SdP. Z 945 oprávněných voličů jí odevzdalo lístek 67,5 % lidí.²⁹³

Odchod občanů z Vlachovic do Velké Kraše započal již v roce 1945. Prvotním impulsem byla podle pamětníka pana Gbelce jedna rodina před válkou žijící ve Vlachovicích, která válku strávila v Olomouci. Odtud se hlava rodiny vydala do Velké Kraše v roli národního správce. Díky živým kontaktům na Vlachovice mohl agitovat a motivovat Vlachovské k osídlení velké Kraše.²⁹⁴

To se také stalo. Odchod se odehrával v několika transpotech, kdy se na cestu vydalo vždy několik rodin společně. Poslední tři rodiny, včetně rodiny pana Gbelce dorazily do Kraše již v létě roku 1946. Osídlení můžeme proto považovat cílevědomé, organizované a rychlé. Do Velké Kraše celkem zamířilo rovných 95 osídlenců z Vlachovic.²⁹⁵ Jestliže byl počet obyvatel Velké Kraše na konci roku 1946 rovný 941 lidem, pak osídlenci z Vlachovic tvořili 10 % populace obce. Vlachovice počítáme mezi obce, které k osídlení Velké Kraše dodaly jeden z největších počtů lidí. Nejvíce lidí pak přišlo do Velké Kraše z Ostravského regionu. V roce 1950 měla Velká Kraš 956 obyvatel, obec se podařilo osídlit 58% stav z roku 1930.²⁹⁶

Postupem času došlo i v případě osídlenců z Vlachovic k jejich fluktuaci.²⁹⁷ Ta ale nebyla nijak výrazná. Do roku 1950 se zpět vrátilo 14 osídlenců. Další dvě rodiny (8 lidí) se do Vlachovic vrátily během 50. let. Celkem ve Velké Kraši zůstalo 73 osídlenců z Vlachovic.

Sociální rozvrstvení vlachovských osídlenců Velké Kraše je poměrně homogenní. Téměř ve všech případech se jednalo o rodiny zemědělských dělníků a domkařů vlastnících minimum půdy. Rolnické rodiny se osídlení měly zúčastnit jen dvě.

Dalším migračním směrem byla nedaleká Vidnava, administrativní centrum soudního okresu, kde se přestěhovaly celkem 4 rodiny (minimálně 8 lidí). Jedna rodina se následně přestěhovala na nedaleké Javornicko, zbylé tři rodiny ve Vidnavě zůstaly.²⁹⁸

Část obyvatel Vlachovic měla po válce osídlit Hanušovice. Studium materiálů v šumperském archivu však jejich přítomnost neprokázalo. Je možné, že se zde objevili,

²⁹³ Tamtéž. Str. 145.

²⁹⁴ Rozhovor vedený s panem Miroslavem Gbelcem

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek XIII. Str. 145.

²⁹⁷ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 263,264.

²⁹⁸ Tamtéž.

nicméně nefigurují mezi přidělci konfiskovaného majetku. Z tohoto důvodu lze jejich pobyt zde považovat za epizodní záležitost.²⁹⁹

Zbývající osídlenci z Vlachovic zamířili do atraktivních regionů pohraničí jižní Moravy. Centrem zájmu osídlenců se staly obce soudního okresu Mikulov. Uváděny jsou obce Perná, Klentná nebo Nový Přerov, kde se uvolňovala i místa po přesídlované chorvatské minoritě.

Ke zpracování bylo využito zejména rozhovoru s pamětníkem, který se přímo zúčastnil osídlení Velké Kraše a v 50. letech se s rodiči vrátil nazpět. Jeho svědectví pomohlo ozřejmit praktické stránky osídlení Velké Kraše, stejně jako počty a sociální strukturu migrantů. Dále byla využita kronika obce Vlachovice a fond ONV Valašské Klobouky. Fond MNV Velká Kraš je v nevyhovujícím stavu a navíc má statut nepřístupnosti, tudíž z něj autor ani nemohl čerpat.

Vlachova Lhota

Vlachova Lhota leží v nadmořské výšce 452 m n. m., necelé 3 km severním směrem od Vlachovic. Máme čest s malou čistě českou obcí dříve zemědělského a pastvinářského charakteru. Rozloha obce je 382 ha. V roce 1930 tu žilo 333 obyvatel, všichni se hlásili k české národnosti.³⁰⁰

Během zpracování poválečného odchodu bylo využito výpovědi pamětníka pana Jana Rumana (ročník 1927). Ten sestavil seznam zdejších osídlenců.³⁰¹ Seznam obsahuje počty členů jednotlivých rodin, migrační směry a případnou fluktuaci osídlenců. Nositelem důležitých informací zejména majetkových otázek osídlenců je fond ONV Valašské Klobouky. Fond MNV Vlachova Lhota nenabídl k tématu zhora nic stejně jako v případě obecní kroniky.

Vlachova Lhota poskytla osídlovacímu procesu 52 migrantů,³⁰² což znamená 16 % populace obce. Z této skupiny zamířilo 21 osídlenců do pohraničí severní Moravy. Podíl osídlenců pohraničí severní Moravy na celkové populaci Vlachovy Lhoty byl proto 6,5 %.

Prvním směrem migrace se staly Zlaté Hory, které osídlila jedna čtyřčlenná rodina a dva svobodní občané. Z šesti lidí, kteří se tu přestěhovali se zpět do Vlachovy Lhoty vrátil pouze jeden člověk.

²⁹⁹ SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ okresu Šumperk, Přídělové elaboráty: Hanušovice.

³⁰⁰ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek VIII. Str. 206.

³⁰¹ Osídlenci pohraničí. Sestavil Josef Ruman (ročník 1927), v soukromém archivu autora.

³⁰² Tamtéž.

Do Velké Kraše se přestěhovaly dvě rodiny, které dohromady čítaly sedm lidí. Všechny sedm lidí také ve Velké Kraši zůstalo. Dále jedna čtyřčlenná rodina odešla do Rýmařova, kde trvale zůstala. Poslední rodina tvořená čtyřmi lidmi osídlila obec Černá Voda administrativně náležící pod správní obvod soudního okresu Vidnava. Rodina zde zůstala a tak celkový příspěvek Vlachovy Lhoty pohraničí severní Moravy je 20 osídlenců.³⁰³

Zbytek osídlenců se vydal na jižní Moravu. Cílem osídlenců se staly obce spadající do soudního okresu Mikulov. Tři rodiny trvale osídlily Pernou. Další tři rodiny směřovaly do Pavlova, jeden člověk se v 50. letech odstěhoval do Ostravy. Dva jednotlivci a jedna dvoučlenná rodina skončila v samotném Mikulově, zpět se nikdo nevrátil. Zbylí čtyři lidé osídlili obec Nový Přerov.³⁰⁴

Sociální struktura³⁰⁵ se opět nevymyká standardu. Z celkem 19 osídleneckých rodin nebo jednotlivců, napočítáme 10 rodin zemědělských dělníků, dále 1 rodinu čistě dělnickou, 2 rodiny malorolnické a pouze 1 rodinu rolnickou. U zbylých pěti rodin se statut nepodařilo vypátrat.

Odchod zdejších osídlenců nebyl, zdá se, nikterak organizován. Poměrně nízký počet migrantů se přestěhoval do relativně vysokého počtu devíti obcí.³⁰⁶ O společném odchodu více početných rodin nemůže být řeč. Osídlenci z Vlachovy Lhoty celkem logicky preferovali okolí Mikulova, lépe řečeno obce ležící na území tohoto soudního okresu. Odešlo jich zde 60 %. Zbylých 40 % osídlenců osídlilo 4 obce roztroušené po třech soudních okresech - Zlatých Horách (2 obce), Vidnavě (1 obec) a Rýmařovu (1 obec).

Vrbětice

Malá obec se nachází ve vzdálenosti 6 km jihozápadně od Valašských Klobouk. Od sousedních Vlachovic je vzdálena kilometr jižním směrem. Obcí ležící v nadmořské výšce 349 m n. m. protéká řeka Vlára. Obec byla vždy čistě česká, sčítání obyvatel v roce 1930 prokázalo přítomnost 364 obyvatel české národnosti. Od roku 1967 do současnosti jsou Vrbětice integrovanou součástí Vlachovic.³⁰⁷

Výraznější poválečný odchod zdejších lidí do pohraničí se s největší pravděpodobností prakticky nekonal. V dokumentech fondu ONV Valašské klobouky je zaznamenán jeden

³⁰³ Tamtéž.

³⁰⁴ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 263.

³⁰⁵ Tamtéž.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 208.

osídlenec z Vrbětic.³⁰⁸ Také svědectví pamětníka ze sousedních Vlachovic nasvědčuje prezentovanému tvrzení.³⁰⁹ Kronika obce osídlování nezmiňuje.³¹⁰

Z obce po skončení války v průběhu roku 1946 podle zpracovávaných materiálů odešli celkem dva jednotlivci a dvě rodiny. Každý si vybral jiný migrační směr, odchod byl proveden neorganizovaně a zcela individuálně. Jedna rodina osídlila Čajkovice na Znojemsku. Zbytek směřoval do pohraničí severní Moravy. Jeden dělník osídlil Velkou Kraš, odkud následně přesídlil na blízké Javornicko. Je zajímavé, že se z Vrbětic nezúčastnilo osídlovacího procesu Velké Kraše více lidí. Vždyť ze sousedních Vlachovic obec na Vidnavsku trvale osídlilo 73 migrantů. Důvod nedovedl vysvětlit ani respondent.³¹¹

Zbývá tedy uvést ještě jednoho zemědělského dělníka, který v roce 1946 trvale osídlil Vízmbek.³¹² V posledním případě odešel jednatlivec či rodina do Jívové na Šternbersku.

Sociální struktura je tato. Ve třech případech se jednalo o dělníky, v jednom pak o zemědělského dělníka. Zjištěný počet migrantů ztěžl přesáhl počet deseti lidí. Z toho vyplývá, že podíl osídlenců mírně přesáhl 2 % populace obce z konce roku 1945 (410 lidí).³¹³

Vysoké Pole

Obec ležící zhruba 8 km severozápadně od Valašských Klobouk má rozlohu 1 208 ha. Vysoké Pole se rozkládá ve výšce 423 m n. m., můžeme jej považovat za zemědělskou obec. Stoprocentní národnostní homogenitu dokládají údaje z roku 1930. Všech 674 zdejších obyvatel bylo české národnosti.³¹⁴

Po skončení války se z Vysokého Pole rozhodlo odejít do pohraničí úhrnem 30 rodin a jednotlivců. Ve čtrnácti případech směřovaly kroky osídlenců na jižní Moravu, v šestnácti případech do pohraničí severní Moravy.³¹⁵

Na severní Moravu kromě jedné rodiny všechny odešly na Rýmařovsko. Prim zde hrálo Horní Město, které bylo osídlováno také většinou migrantů ze sousedních Drnovic. Do Horního Města odešlo 9 rodin z Vysokého Pole. Horní Město se spolu s Břidličnou a centrem regionu Rýmařovem považuje za nejúspěšněji osídlené lokality Rýmařovského okresu. Důvodem je u všech tří případů statut města. Tato sídla plnila kulturní, sociální a hospodářské

³⁰⁸ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 263.

³⁰⁹ Rozhovor vedený s panem Miroslavem Gbelcem (ročník 1931). V soukromém archivu autora.

³¹⁰ SOkA Zlín, f. MNV Vrbětic, inv. č. 1 Pamětní kniha obce Vrbětic.

³¹¹ Tamtéž.

³¹² SOkA Šumperk, f. Osídlovací komise MZ Šumperk, Přídělové elaboráty: Rejhotice.

³¹³ Seznam obcí v zemi Moravskoslezské podle stavu z prosince 1945. Str. 11.

³¹⁴ Bartoš, J. – Schulz, J. – Trapl, M. Svazek VIII. Str. 209.

³¹⁵ SOkA Zlín, f. MNV Vysoké Pole, inv. č. 2 Pamětní kniha obce Vys. Pole. Str. 77-78. Ústní podání pana Zámečníka (roč. 1926).

funkce, nabízela komfortnější způsob života, proto byla úspěšně osídlována již od roku 1945, v protikladu k rýmařovskému venkovu. Tady hrála roli jednak nepříznivá poloha obcí a také poválečná obava z výskytu Wehrwolfů ve zdejším zalesněném prostředí.³¹⁶

Úspěch osídlovacího aktu do Horního Města potvrzuje nízká fluktuace, zpět do Vysokého Pole se vrátila jedna rodina. Možný důvod nastiňuje kronika Vysokého Pole vidící osídlenec takto: „*Většina z nich byli dobří pracovníci dobří takže se jim dařilo dosti obstojně.*“³¹⁷ V Horním Městě zůstalo minimálně 20 osídlenců z Vysokého Pole. Jejich přesný počet by dopomohlo objasnit zpřístupnění fondu Horního Města.

K ostatním obcím Rýmařovska, kde se přestěhovali občané z Vysokého Pole řadíme Rýžoviště a Rýmařov. Do Rýžoviště odešli 3 lidé, kteří se vzápětí vrátili zpět do zdrojové obce. Do Rýmařova se přestěhovalo 9 lidí, z nichž se 5 posléze vrátilo nazpět.

Do Jívové na Šternbersku zamířila jedna čtyřčlenná rodina. Ta se však vrátila nazpět. U tří rodin, které se vystěhovaly do pohraničí severní Moravy se přesný migrační směr nepodařilo určit.

Studiem zpracovávaných dokumentů se podařil prokázat odchod 42 migrantů do pohraničí severní Moravy. Jejich počet však bude určitě vyšší. Mezi osídlenci severomoravského pohraničí převládaly rodiny zemědělských dělníků.³¹⁸ Z jejich převahy vystupuje jen jedna maloroľnická rodina a dvě rodiny živnostnické. Majetkové poměry migrantů se nepodařilo vypátrat. Pokud budeme počítat s počtem 752 obyvatel Vysokého Pole z léta 1945,³¹⁹ pak podíl osídlenců pohraničí severní Moravy je minimálně 6 % populace zdrojové obce.

Migrační směry osídlenců z Valašskokloboucka

Osídlenci z Valašskokloboucka si pro svou poválečnou migraci vybrali dohromady deset politických okresů severomoravského pohraničí a pohraničí Slezska. Dalších pět okresů zůstalo mimo zájem osídlenců. Okresy, kde se neprokázal příchod osídlenců z Valašskokloboucka, byly následující: Fryštát, Hlučín, Český Těšín, Frýdek a Místek.

Musíme poznamenat, že vše o čem se zde bavíme, se týká zjištěných migrantů! V praxi to znamená, že uvádíme nižší počet migrantů, než byl ve skutečnosti. Důvod je jednoznačný, jsou jím špatně dochované dokumenty nebo lépe řečeno jejich část. Analýza těchto materiálů nemohla odhalit stoprocentně všechny migranty, někdy ani migrační směr.

³¹⁶ Kol. autorů: Etnické procesy v pohraničí. Str. 200-201.

³¹⁷ SOkA Zlín, f. MNV Vysoké Pole, inv. č. 2 Pamětní kniha obce Vys. Pole. Str. 78.

³¹⁸ SOkA Zlín, f. ONV Valašské Klobouky 1949 – 1960, inv. č. 395 Osídlování pohraničí, karton 266.

³¹⁹ SOkA Zlín, f. MNV Vysoké Pole, inv. č. 172 Dotazník o vývoji obce, karton 49.

Někteří autoři³²⁰ při mezerovitém dochování dokumentů, kdy nebylo možno zjistit přesný počet migrantů, užívali následující metodu. Migrační jednotku, kterou představovala uvedená hlava rodiny násobili čtyřmi, což měl být průměrný počet členů tehdejších rodin. Tato metoda se mi však nezamlouvá. V případě migrantů z Valašskokloboucka odcházela velký počet jednotlivců (mladí lidé produktivního věku). A dále rodiny migrantů z Valašskokloboucka byly často velmi početné (případy rodin o počtu 14 osob). Proto byla raději zvolena metoda uvedení nejmenšího zjištěného počtu osídlenců.

Tab. 5: Valašskokloboučtí migranti dle okresů pohraničí severní Moravy a Slezska.

Zjištění migranti z Valašskokloboucka v pohraničí severní Moravy a Slezska					
Politický okres	Migranti absolutně	Migranti relativně [%]	Politický okres	Migranti absolutně	Migranti relativně [%]
Šumperk	1 072	51,5	Opava - venkov	85	4,1
z toho Vízemberk	908	43,6	Bruntál	65	3,1
Rýmařov	279	13,4	Moravský Beroun	52	2,3
Jeseník	220	10,3	Nový Jičín	19	0,9
Z toho Vidnava	161	7,7	Krnov	10	0,5
Šternberk ³²¹	186	8,6	Olomouc - venkov	8	0,4
Bílovec	104	5		2 082	100 %

Pramen: Viz analýzy jednotlivých obcí. Vlastní zpracování.

Z tabulky jasně vyplývá preferovaná část pohraničí. Podíl soudního okresu Vízemberk není náhodný. Okresní správní komise v Šumperku³²² rezervovala osídlencům z politického okresu Uherský Brod celkově 10 obcí náležících do správního obvodu soudního okresu Vízemberk. Další tři obce určené především pro osídlence z Uherskobrodsko náležely soudnímu okresu Šumperk. Počet třinácti rezervovaných obcí pro okres Uherský Brod byl spolu s třinácti obcemi přednostně určenými k osídlení migranty ze Vsetínska nejvyšší ze všech. Do takto zajištěných obcí pak samozřejmě zamířili valašskokloboučtí migranti.

³²⁰ Např. Školl, J.: Podíl obyvatelstva... Str. 117-120.

³²¹ Zde všichni do soudního okresu Šternberk.

³²² SOkA Šumperk, f. ONV Šumperk, inv. č. 59 Osídlování, karton 53.

Závěr

Možnost osídlit pohraniční obce severní Moravy a Slezska našel mezi obyvatelstvem Valašskokloboucka poměrně velkou odezvu. Důvody, které je motivovaly k odchodu do pohraničí, byly nastíněny v předchozích částech této práce. Na základě zpracovávaných materiálů autor práce dospěl k závěru, že se do pohraničí severní Moravy a Slezska vystěhovalo minimálně 7,6 % populace soudního okresu Valašské Klobouky z poloviny roku 1945. Uvedené číslo má spíše orientační charakter. Důvody jsou dva. Prvním je hodnota počtu obyvatel soudního okresu. Tuto problematiku jsme vysvětlovali v kapitole věnující se vymezení zdrojového regionu. Druhým důvodem je nemožnost zachytit přesný počet migrantů v důsledku stavu zachování archívních materiálů.

Migrační směry osídlenců do pohraničí severní Moravy a Slezska jsou zachyceny uceleným způsobem. Nepopíráme možnost úniku některých migračních směrů. Jednalo by se ale o individuální počiny, hromadné osídlovací akce by zcela jistě studované materiály či zpovídaní narátoři prozradily. Nejvíce migrantů (51 %) odešlo do obcí okresu Šumperk, přičemž 85 % těchto lidí osídlilo obce soudního okresu Vízmeberk. Druhým nejvýznamnějším migračním směrem se stalo Rýmařovsko, třetí bylo v mírném odstupu Jesenícko.

Drtivá většina valašskoklobouckých migrantů zamířila do pohraničí v období mezi říjnem roku 1945 a létem následujícího roku. Fluktuace migrantů nebyla příliš výrazná. Dokumentovat tvrzení mohou příklady následujících tří obcí. Do konce 50. let se nazpět vrátilo 17,5 % migrantů z Drnovic, 19 % osídlenců z Jestřabí a 14 % osídlenců ze Smoliny. U ostatních obcí se návratnost také pohybovala mezi 10 – 20 %.

Podíl migrantů na populaci domovské obce se pohyboval v okolí 8 %. Existovaly i obce, které se podílem migrantů na populaci obce vyjímali. Příkladem může být Jestřabí z 15 % a pozoruhodný případ obce Pulčín, která se s 50,4 % zcela vymyká.

Naprostá většina osídlenců spadá do kategorie zemědělského osídlování. Případů nezemědělského osídlování zaznamenáváme minimum. V podstatě se týká jenom malého počtu osídlenců, kteří stihli proniknout do pohraničí ještě v první fázi osídlování a získali v rámci instituce národní správy do vlastnictví živnostenské podniky (např. část migrantů z Lipové do Jívové).

Z hlediska struktury osídlenců dle jejich ekonomické aktivity, představovali osídlence více než z poloviny dělníci. V místě osídlení (v pohraničí severní Moravy a Slezska tím víc) byli velmi žádaní, protože nahrazovali postupně odsouvané německé dělnictvo a tím pomáhali udržovat životaschopnost průmyslových podniků v jimi osídlovaných regionech. Zajímavé je,

že dělníci z Valašskokloboucka nemigrovali do bližších průmyslových regionů na Ostravsku. Klofera to vysvětluje podobností osídlovaného prostředí (např. Šumpersko) se zdrojovým regionem a možností většího přidělu půdy, ke které měli dělníci z Valašskokloboucka úzký vztah.³²³

Odchodem osídlenců do pohraničí ztrácelo Valašskokloboucko hlavně a především produktivní složku obyvatelstva, která odchodem do pohraničí řešila neradostnou situaci na trhu práce ve zdrojovém regionu. Podíl produktivní složky přesahoval 50 %. Předproduktivní část migrantů zaujímala 30 – 40% podíl.

Odchod části obyvatelstva do pohraničí severní Moravy a Slezska zpočátku znamenal pro region Valašskokloboucka poměrně výraznou ztrátu obyvatelstva. Nesmíme také zapomenout na významnou část osídlenců, která zamířila do pohraničí jižní Moravy. Počet migrantů, kteří zvolili zrovna tento směr, nebyl podle dostupných materiálů tak značný jako v případě migrantů do pohraničí severní Moravy a Slezska. Přesto obě skupiny dohromady s největší pravděpodobností překročily hranici 10 % populace Valašskokloboucka. Tato ztráta však byla poměrně rychle kompenzována vysokou porodností a také návratem části osídlenců. Odchod osídlenců do pohraničí tak pouze zbrzdil populační vývoj soudního okresu Valašské Klobouky.

³²³ Klofera, V. Str. 98.

Summary

The objective of this diploma work is to carry out analysis of settlement of northern Moravia and Silesia borderland by the population of the Valaškokloboucko region. The area limit of Valaškokloboucko region and of northern Moravia and Silesia borderland is made at first and followed by economical and age structure of settlers. Then is made analysis of each municipality of source region. At the end of this work is carried out formulation of main findings.

Key words: settlement, borderland, Valaškokloboucko region.

Použitá literatura a prameny

Literatura

- BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek III. Ostrava 1982.
- BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek IV. Olomouc 1974.
- BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek VIII. Olomouc 1972.
- BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek XIII. Olomouc 1994.
- ČAPKA, František – SLEZÁK, Lubomír – VACULÍK, Jaroslav: Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce. Brno 2005.
- FILIP, Zdeněk – SPURNÝ, František: Počátky osídlování severní Moravy po roce 1945. In: Severní Morava, svazek 12, 1966. Str. 21-34.
- JECH, K. – KAPLAN, J. (ed.): Dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Brno 2002.
- JEŘÁBEK, M. – DOKOPIL, J. – HAVLÍČEK, T.: České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Praha 2004.
- KÁŇA, Otakar: Historické proměny pohraničí. Vývoj pohraničních okresů Jeseník, Rýmařov, Bruntál a Krnov po roce 1945. Ostrava 1976.
- KAPLAN, K.: Pravda o Československu 1945-1948. Praha 1990.
- KASTNER, Quido: Osídlování českého pohraničí od května 1945 (na příkladu vybraných obcí Litoměřicka). Praha 1996.
- KLOFERA, Václav: Valaši v pohraničí. In: Naše Valašsko, roč. 9, 1946, str. 97-99.
- KOCÍCH, Miroslav: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997.
- KOHOUTEK, Jiří: Hrady jihovýchodní Moravy. Zlín 1995.
- Kol. autorů: O nejnovějších dějinách střední a severní Moravy 1938 – 1960. Olomouc 1965.
- KUKULKA, Josef – ZEMEK, Metoděj: Historický místopis Valašskokloboucka. Olomouc 1974.
- MAŇAS, Jaroslav: Příspěvek k novoosídlení pohraničí na severní Moravě. In: Zprávy okresního archivu v Bruntále. Bruntál 1982. Str. 56 – 61.

- MELO, Václav: Sobotínsko v letech 1945 – 1948. DP Pedagogické fakulty UP v Olomouci 1963.
- NAŇÁK, Aleš: Dva příběhy z historie návojského zámku, Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka, 2005, roč. 6, č. 1. Str. 18-23.
- ODEHNAL, Petr: Z příběhů města Valašské Klobouky. Valašské Klobouky 2005.
- PEŘINKA, František, Vácslav: Vlastivěda moravská. Valašskoklobucký okres. Brno 1905.
- SLEZÁK, Lubomír: Zemědělské osídlování pohraničí českých zemí po druhé světové válce. Brno 1978.
- SULITKA, Andrej: Sídlní typ a společenskotvorná úloha skupinového uvědomění přesídlenců. In: Etnické procesy v nově osídlených oblastech na Moravě. Brno 1986. Str. 53 – 69.
- ŠKOLL, Jaroslav: Nové osídlení okresu Břeclav po roce 1945. Břeclav 1983.
- Týž: Podíl obyvatel Dolňacka, Hornácka a Valaška na novém osídlení pohraničních obcí okresu Břeclav po roce 1945. Uherský Brod 1971.
- ŠTIKA, Jaroslav: Etnografický region moravské Valašsko. Ostrava 1973.
- WICHEREK, Jan: K politickému vývoji Valašskokloboucka v letech 1949-1960, Gottwaldovsko od minulosti do současnosti, 1986, roč. 8, č. 1.

Statistické prameny

- Seznam obcí v zemi Moravskoslezské podle stavu z prosince 1945. In: Zprávy Státního úřadu statistického rep. Československé, č. 17-22. Praha 1946. (Zpracované na základě statistiky o výdeji potravinových lístků)
- Soupisy obyvatelstva v Československu v letech 1946 a 1947. Státní úřad statistický. Praha 1951.

Archivní dokumenty

SOka Zlín, fond Okresní národní výbor Valašské Klobouky 1949-1960.

SOka Zlín, fond Místní národní výbor Bohuslavice.

SOka Zlín, fond Místní národní výbor Brumov.

SOka Zlín, fond Místní národní výbor Bylnice.

SOka Zlín, fond Místní národní výbor Křekov.

SOka Zlín, fond Místní národní výbor Lipina.

SOka Zlín, fond Místní národní výbor Mirošov.

SOka Zlín, fond Místní národní výbor Nedašov.

- SOkA Zlín, fond Místní národní výbor Popov.
- SOkA Zlín, fond Místní národní výbor Poteč.
- SOkA Zlín, fond Místní národní výbor Smolina.
- SOkA Zlín, fond Místní národní výbor Štítná nad Vláří.
- SOkA Zlín, fond Městský národní výbor Valašské Klobouky.
- SOkA Zlín, fond Místní národní výbor Vlachova Lhota.
- SOkA Zlín, fond Místní národní výbor Vlachovice.
- SOkA Zlín, fond Místní národní výbor Vysoké Pole.
- U všech zmíněných obcí navíc i kroniky zařazené do příslušných fondů.

Státní okresní archiv Vsetín

- SOkA Vsetín, fond 470 Místní národní výbor Francova Lhota.
- SOkA Vsetín, fond 470 MNV Francova Lhota, inv. č. 44 Kronika obce Francova Lhota II. díl.
- SOkA Vsetín, fond 237 Místní národní výbor Horní Lideč.
- SOkA Vsetín, fond 237 Místní národní výbor Horní Lideč, inv. č. 21 Pamětní kniha obce Horní Lideč, svazek I.
- SOkA Vsetín, fond 482 Místní národní výbor Lačnov.
- SOkA Vsetín, fond 430 Místní národní výbor Lidečko.
- SOkA Vsetín, fond 430 MNV Lidečko, inv. č. 42 Pamětní kniha obce.
- SOkA Vsetín, fond 227 Místní národní výbor Pulčín, inv. č. 8 Kronika obce Pulčín.
- SOkA Vsetín, fond 237 Místní národní výbor Študlov, inv. č. 13 kronika obce Študlov I. Díl.
- SOkA Vsetín, fond 237 Místní národní výbor Valašské Příkazy.
- SOkA Vsetín, fond 237 MNV Valašské Příkazy, inv. č. 4 Kronika obce Valašské Příkazy.

Státní okresní archiv Šumperk

- SOkA Šumperk, fond 264 Místní národní výbor Bukovice.
- SOkA Šumperk, fond 379 Místní národní výbor Velké Losiny.
- SOkA Šumperk, fond 380 Místní národní výbor Vernířovice.
- SOkA Šumperk, fond 383 Místní národní výbor Vikýřovice.
- SOkA Šumperk, fond 376 Místní národní výbor Václavov.
- SOkA Šumperk, fond 320 Místní národní výbor Maršíkov.
- SOkA Šumperk, fond 336 Místní národní výbor Petrov nad Desnou.

- SOkA Šumperk, fond 264 Místní národní výbor Bukovice.
- SOkA Šumperk, fond Místní národní výbor Sobotín.
- SOkA Šumperk, fond Místní národní výbor Loučná nad Desnou.
- SOkA Šumperk, fond Osidlovací komise ministerstva zemědělství Šumperk, přidělové elaboráty.
- SOkA Šumperk, fond 59 Okresní národní výbor Šumperk.

Státní okresní archiv Nový Jičín

- SOkA Nový Jičín, Kronika obce Děrné.
- SOkA Nový Jičín, Kronika obce Tošovice 1945 – 1975.
- SOkA Nový Jičín, fond 736 Místní národní výbor Ženklaava.
- SOkA Nový Jičín, fond 28 Místní národní výbor Bílov.
- SOkA Nový Jičín, fond 28 MNV Bílov, inv. č. 10 Pamětní kniha obce Bílov.

Státní okresní archiv Opava

- SOkA Opava, fond 36 Místní národní výbor Bratřívkovicé.
- SOkA Opava, fond 10 Místní národní výbor Bohdanovicé.
- SOkA Opava, fond 289 Místní národní výbor Jakartovicé.
- SOkA Opava, fond 289 MNV Jakartovicé, inv. č. 1 Pamětní kniha obce Jakartovicé.

Státní okresní archiv Olomouc

- SOkA Olomouc, fond Místní národní výbor Jívová.
- SOkA Olomouc, fond Místní národní výbor Velká Střelná.
- SOkA Olomouc, fond Místní národní výbor Dalov.
- SOkA Olomouc, fond Okresní národní výbor Šternberk.

Státní okresní archiv Bruntál

- SOkA Bruntál, fond Místní národní výbor Vajglov.
- SOkA Bruntál, fond Místní národní výbor Rešov.
- SOkA Bruntál, fond Místní národní výbor Skály.
- SOkA Bruntál, fond Městský národní výbor Rýmařov.

Státní okresní archiv Jeseník

- SOkA Jeseník, fond Místní národní výbor Supíkovicé.
- SOkA Jeseník, fond Místní národní výbor Skorošicé.
- SOkA Jeseník, fond Městský národní výbor Vidnava.

Seznam příloh

Příl. 1: Mapa zdrojového regionu.

Příl. 2: Mapa osídlení pohraničí severní Moravy a Slezska z českého vnitrozemí.

Příl. 3: Mapa vymezení pohraničí podle politických okresů.

Příl. 4a: Hlášení o obyvatelstvu (osídlenci z Valašskokloboucka).

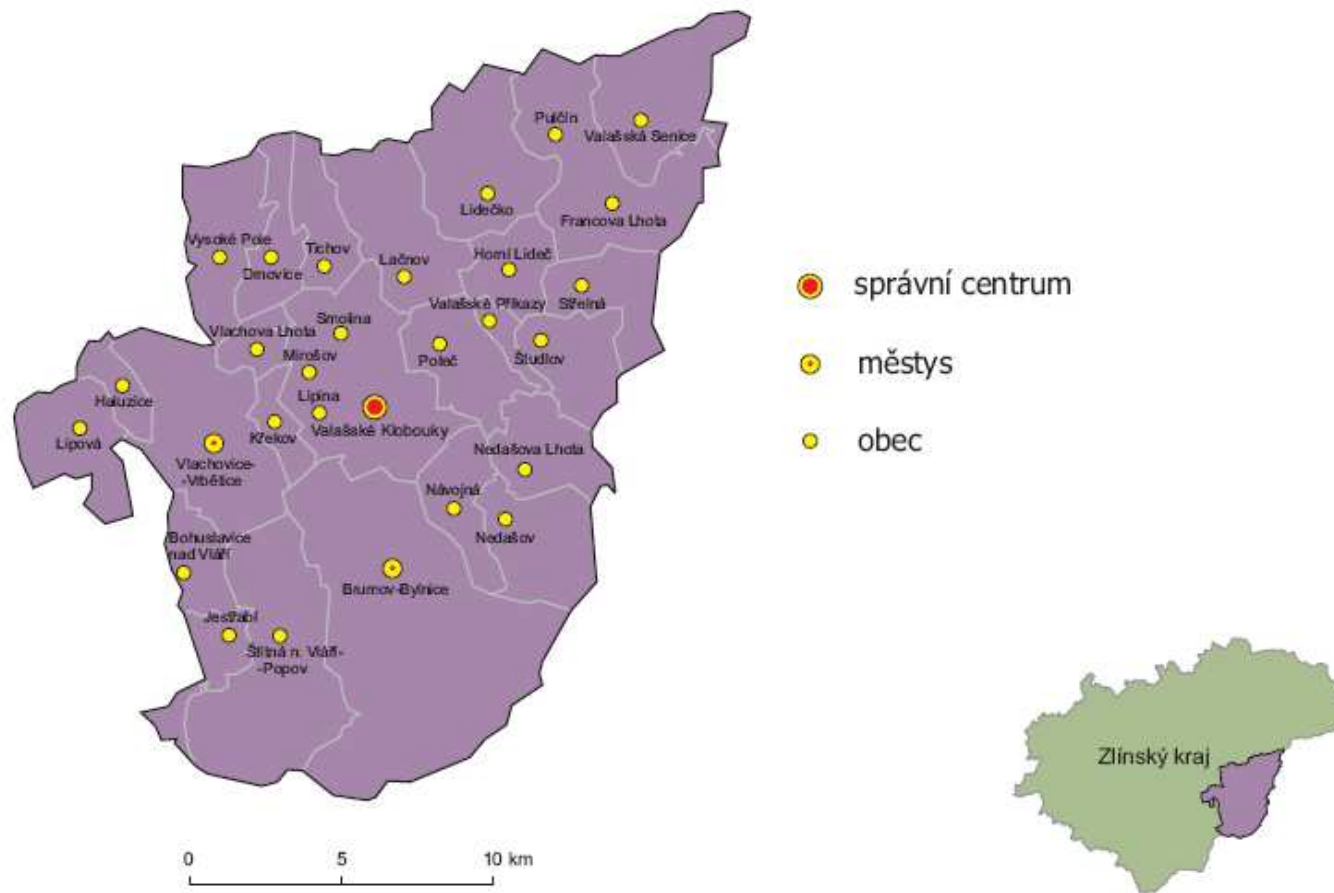
Příl. 4b: Hlášení o obyvatelstvu (osídlenci z Valašskokloboucka).

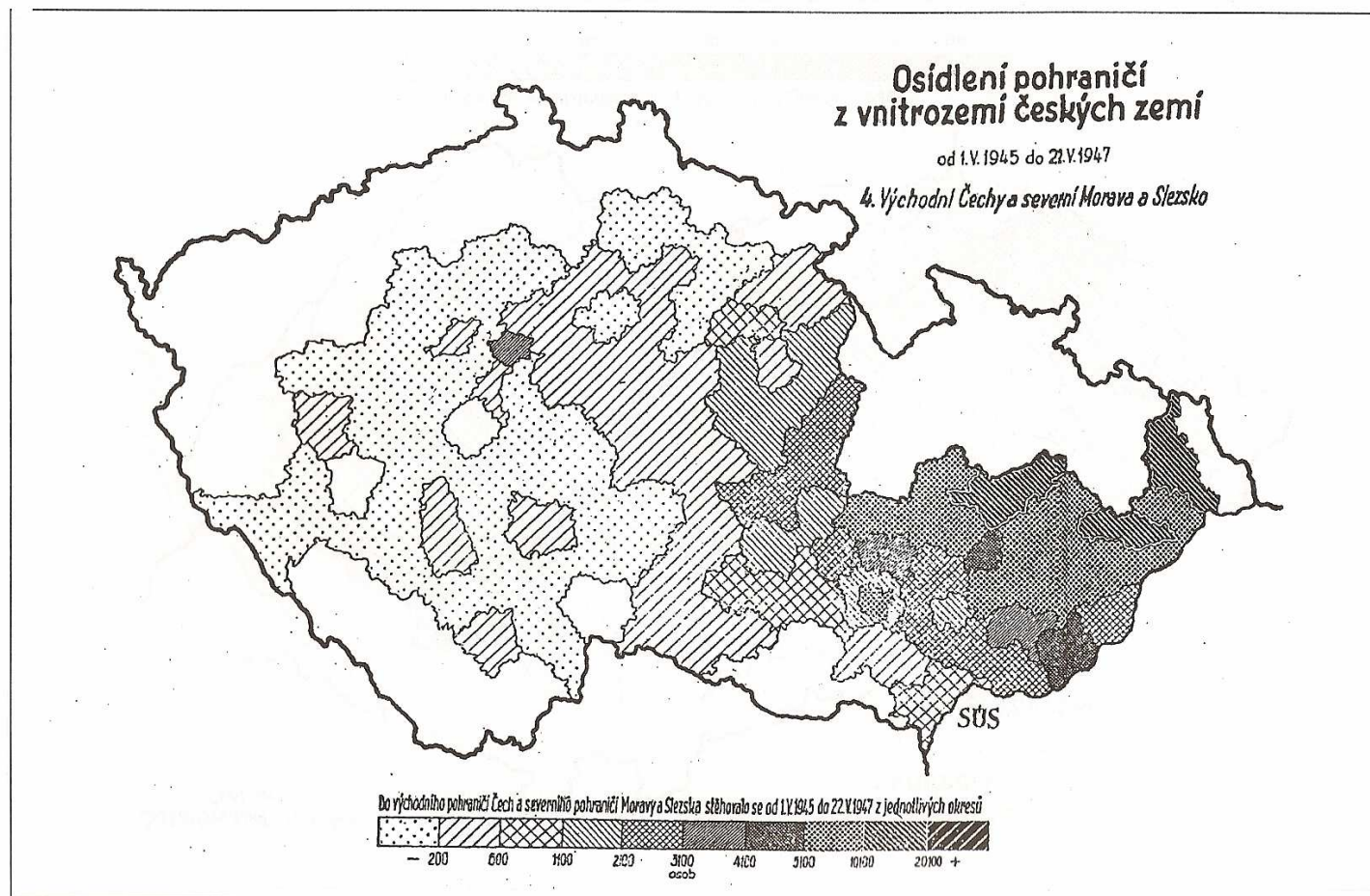
Příl. 5: Pověření národní správou.

Příl. 6: Ukázka ze seznamu uchazečů městyse Brumova o osídlení pohraničí.

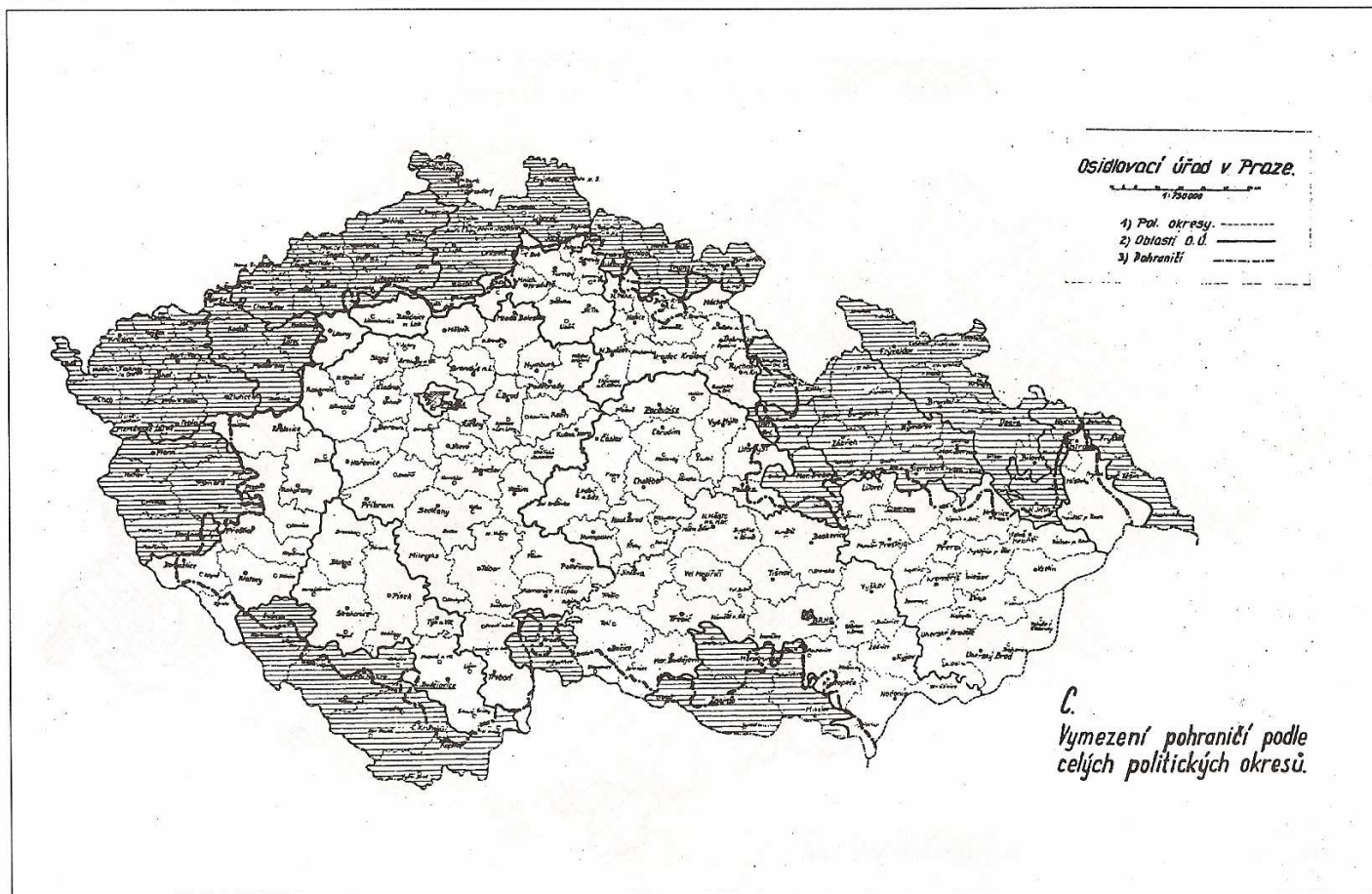
příl. 1

SPRÁVNÍ OBVOD SOUDNÍHO OKRESU VALAŠSKÉ KLOBOUKY

ČAPKA, František – SLEZÁK, Lubomír – VACULIK, Jaroslav: Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce.

• ČAPKA, František – SLEZÁK, Lubomír – VACULÍK, Jaroslav: Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce.

Místní národní výbor
Bohdanovice

Bohdanovice dne 15.9.1959.

Zpráva rady místního národního výboru a zaujetí stanoviska ke zprávě.

Dne 12. září 1959 konaly se v obci Bohdanovice za spolupráce JZD, osvětové besedy, místní skupiny ČSM a patronátního závodu dožínky v místním kulturním domě. Při večerním kult. pořadu a pak následující lidové veselici došlo k několika udalostem, které jsou již po několikáté opakovány a budí veřejnou nelibost a jsou pohoršujícími zjevy v obci.

1. [redacted] nar. dne [redacted] bytem Bohdanovice čp. [redacted]

Jmenovaný jest mladistvý, ale při každé příležitosti nějakého podniku v obci věnuje se celkem značnému požívání alkoholických nápojů a pak hledá příležitost k výtržnostem. Stalo se tak i dne 12.9.1959, kdy v podnapilém stavu vyvolával hádku s družstevníkem Kanokem Janem, ktreého jmenoval družstevní svině a kurva před celou přítomnou veřejností. Jmenovaný byl před několika týdny postaven před soud pro těžké ublížení na zdraví druhé osoby. S jakým výsledkem se projednalo soudní líčení není MNV známo, ale rozhodně ne s takovým výsledkem, aby jmenovaného přivedlo na cestu pořádného života.

Občané obce Bohdanovic nemají již další zájem poslouchati a dívat se na počínání tohoto mladíka a žádají, aby byl jmenovanému zakázáno na dobu nejméně 3 let přístup do místního kulturního domu na jakoukoliv akci pořádanou kýmkoliv.

2. [redacted] nar. dne [redacted] bytem Bohdanovice [redacted]

Jmenovaný se při různých příležitostech opíjí do takového stavu, že pak svými výroky a řečmi jest nebezpečný naší mládeži. Rovněž se tak stalo i dne 12.9.1959. Když místní skupina ČSM připravila se k zahájení kulturního programu jmenovaný vyvolal sprostou hádku se svými spolu sedícími takže, byla znemožněna téměř tato akce.

Jmenovaný svým chováním zvláště mluvením před mládeží budí veřejné pohoršení a přes veškeré domluvy není možno sjednati nápravy a orgány místního národního výboru neuznává, žádáme o zaujetí vašeho stanoviska jak se jmenovaným naložiti.

3. [redacted] nar. dne 1.8.1925, bytem Bohdanovice čp. [redacted]

Jmenovaný pracuje u stavebního podniku v Ostravě. Ke své matce přijíždí jednou za týden nebo čtrnáct dnů do naší obce. Jeho pobyt v obci jest vyseďávání v místním pohostinství, kde se obyčejně věnuje nemírnému požívání alkoholu. Rovněž se tak dělo i v odpoledních hodinách dne 12.9.1959 a večer pak při kulturním programu místní skupiny ČSM vyvolal se shora uvedeným [redacted] sporstou hádku. Když byl napomenut jak

[redacted] správcem osvětové besedy Pazderou František, aby se seděli zticha, nebo aby opustili sál vrhl se [redacted] Josef na správce OB Pazderu a se svým bratrem [redacted] a vyvolali sprostou rvačku.

4. [redacted] r. dne 25.4.1929, bytem Bohdanovice čp. [redacted]

Jmenovaný pracuje u stavebního podniku v Ostravě. Ke své matce přijíždí tak jak jeho bratr Josef. Rád rovněž vyseďává v místním pohostinství a miluje alkohol. Rovněž se tak stalo i dne 12.9.1959 v odpoledních hodinách a pak večer přispěchal svému bratru Josefu na pomoc při rvačce.

5. [redacted] nar. dne 20.4.1901, bytem Bohdanovice čp. [redacted]

Jmenovaná jest členkou JZD Bohdanovice. V letoším roce odpracovala

v JZD 61 PJ z toho jest 34 PJ jako nemocenské dávky. Nyní již delší dobu není v nemocenském stavu, le do práce na JZD se také nezapojuje ač vnesla 7.50 ha zeměd. půdy. Jmenovaná jest matka shora uvedených, kteří ji finančně podporují poněvadž jsou zaměstnání mimo obec. Jmenovaná nemá kladného postoje k dnešnímu zřízení ani k JZD. Ráda pobývá ve společnosti svých synů, když jsou opilí a podporuje jich ve výtržnostech. Rovněž se i tak stalo dne 12.9.1959 kdy své sny bránila při rvačce se židli v ruce a častovala pořadatele sprostými nadávkami.

Občané i rada místního národního výboru zastává toto stanovisko: Když rodina [redacted] nemá zájmu se zapojiti do budování naší obce a jen svým provokativním a pohoršujícím způsobem vystupovati při každé taneční zábavě nebo jiné kulturní akci není jejich přítomnost žádoucí. Proto navrhuje, aby všem třem příslušníkům rodiny to je [redacted] byl zakázán přístup do místního kulturního domu na 5 let případně podávání veškerých alkoholických nápojů v místním pohostinství. Tento návrh odůvodňujeme tím, že bude to trest pro tyto občany nejvhodnější.

6. [redacted], nar. dne [redacted], bytem Bohdanovice [redacted].

Jmenovaná žije jako družka s [redacted] a pracuje jako on u stavebního podniku v Ostravě. Charakteru jest totožného s [redacted] a jest mu v pití alkoholu dobrou pomocnicí. Má dítě ve stáří 8 let, které trpí životem své matky. Rovněž i pro tuto navrhuje zákaz vstupu do místního kulturního domu a místního pohostinství.

7. [redacted], nar. dne 27.3.1929, bytem Bohdanovice [redacted].

Jmenovaný pracuje u podniku stavebního pobočka Hor. Benešov. Rovněž se zabývá někdy nemírným požíváním alkoholu a také vede rád hádky a výtržnosti. Rovněž se tomu tak stalo i dne 12.9.1959, kdy shora uvedeným [redacted] přišel na pomoc ve výtržnosti. Jmenovaný i dříve při každém taneční zábavě hledá možnost hádek a výtržností. Navrhujeme jmenovanému zákaz vstupu do místního kulturního domu a místního pohostinství, poněvadž nemá již nikdo z pořádných našich občanů trpětí tyto neřesti. Jmenovaný měl již jednou pro rvačky zákaz vstupu na taneční zábavy po dobu 2 let.

8. [redacted], nar. dne [redacted], bytem Bohdanovice čp. [redacted].

Jmenovaný pracuje u stavebního podniku v Ostravě. Rád se opije a pak sprostě mluví jako jeho otec. Rovněž se tak stalo i dne 12.9.1959, kdy sprostým způsobem napadl pracovníka ONV s. Lamplotu a vyhrožoval mu rvačkou. Jmenovaný jest před nástupem výkonu základní voj. služby. I zde se doporučuje zákaz vstupu do místního kult. domu. *a jistě. az
dohy 300*

Rada místního národního žádá o pomoc v těchto problémech poněvadž se jedná o občany, kteří neuznávají místní národní výbor jako orgán státní moci v obci a ignorují jeho práci. Jedná se o občany s nízkým charakterem a v některých případech častou opilostí.

Opis

MÍSTNÍ SPRÁVNÍ KOMISE VE VERNÍŘOVICÍCH

Čís.: 11

Ve Vernířovicích, dne 16.10.1945.

Pověřovací listina.

Místní správní komise ve Vernířovicích ustanovuje pana (pány, paní, slečnu)

*Františka Ruprechta nar.20.1.1899.v Bylnici bytem v Bylnici č.9
prozatímního Nár.správce na kovářskou a podkovářskou firmou
Göttilcher Rudolf, Vernířovice čís.21.*

národním správcem.

Národní správce spravuje majetek pod národní správu daný a jest oprávněn a povinnen učiniti všechna opatření, jichž v řádné správě je zapotřebí. Jest povinnen jednati s péčí řádného hospodáře a odpovídá za škodu, která by vzešla zanedbáním povinností. (Dle dekretu presidenta republiky ze dne 19.5.1945 § 21.)

Národní správce ihned zařídí, aby byly uzavřeny všechny účetní knihy podniku ke dni, kdy se ujal své funkce. Provede ihned:

- a) soupis všech zásob surovin, polořadů, hotových výrobků, strojů, náradí, kancelář, inventáře a jiných zařízení podle množství neb váhy;
- b) soupis hotovosti, vkladů, pohledávek, cenných papírů, pozemků, budov a jiných aktiv
- c) soupis všech dluhů a jiných závazků.

Za správnost a úplnost soupisu je národní správce osobně odpověden; musí jej vlastní rukou podepsati. Národní správce může, je-li třeba, pověřiti provedením soupisu i jinou osobu; v tomto případě je nutné, aby i tato osoba soupis podepsala.

Národní správce vede podnik na účet Místní správní komise ve Vernířovicích.

Národní správce za řádné plnění své funkce má nárok na odměnu, jejíž výši určuje MSK. ve Vernířovicích. Odměna a náhrada nákladů jsou k tíži spravovaného podniku.

Referent:

Dekret převzal dne 15.10.1945.

Frant. Ruprecht

40		1.12.1923 2.2)	dělník	0	0	1 ha + 1 ha	0
41		1.12.1923 2.2)	dělník	0	0	8, - ha	0
42		5/4.8.23 22.20)	zeměd. děl.	3,50	3,20 ha	15, - ha	
43		12.9.1906	dělník	5/29, 36, 57 41, 51	0,23 ha	8, - ha	0
44		24.10.1893	zeměd. (SD)	5/24, 54 23, 24, 25)	-	2, - ha	0
45		1905	zemědělce	1/49, 42, 44 22, 10, 6, 4, 41	2,90 ha	8, - ha	
46		1905	dělník	3	-	3 - ha	
47		10.9.1912	obč. dělník	1/64)	-	2, - ha	
48		1881	zeměd. v mládežnick.	6/57, 40, 44, 43, 24, 22)	0,50 ha	8, - ha	0
49		22.12.1924	zeměd. děl.	3/19, 24, 22)	+	16, - ha	0
50		17.4.1903	zeměd. 1 dělání	2 (32, - manuální)	0	2, - ha	0
51		12.4.1925	dělník			12, - ha	0
52		1.5.1926	zemědělce	4/29)		1 ha	0

Pramen: SOKA Zlín, f. MNV Brumov, inv. č. 295 Seznam uchazečů o osídlení pohraničí, karton 67.

Příl. 6